

הישיבה המאתיים-שישים ואחת של הכנסת העשירית

יום שלישי, י"ד בטבת התשמ"ד (20 בדצמבר 1983)

ירושלים, הכנסת, שעה 16:04

א. מסמכים שהונחו על שולחן הכנסת

היו"ר מ' כהן-אבידב: בעזרת ה' הנני מתכבד לפתוח את ישיבת הכנסת. הודעה למזכיר הכנסת.

מזכיר הכנסת ש' יעקבסון: ברשות היושב-ראש, הנני מתכבד להודיע, כי הונחה על שולחן הכנסת לקריאה ראשונה, מטעם הממשלה: הצעת חוק הכינוח הלאומי (תיקון מס' 54), התשמ"ד — 1983.

היו"ר מ' כהן-אבידב: תודה למזכיר הכנסת.

ב. הצעה לסדר-היום

העלילה שיהודים יזמו את הפוגרום בקלצה, ב-1946

לפי תיאורו של המחבר, שלהבו את ההמון הסוער יהודים מחופשים, לבושי מדים של חיילי גנרל אנדרס, באמצעות סטמאות אנטישמיות. כדי שהקביעה הזאת לא תיראה כהיפותזיה של המחבר, הוא מרחיב את היריעה ומביא כמה "דוגמאות" מארצות אחרות, שבהן שליחים ציונים גרמו פרובוקציות דומות וגרמו ליהודים לעזוב את ארצותיהם ולעלות לישראל.

ההיסטוריון הפולני חותם את ספרו במשפט הזה: "בשביל הציונים יחסים טובים בין פולנים ליהודים היו תמיד לא רצויים, היות שאיימו בסכנת האסימילציה של היהודים".

ועתה, חברי הכנסת, נעבור לעובדות. כפי שנחקרו על-ידי היסטוריונים, יהודים ולא-יהודים, על הפוגרום הקשה והעקוב מרס, שהיו לו תוצאות מרחיקות לכת על אי-שקום היישוב היהודי בפולין לאחר מלחמת העולם השנייה.

את הנושא הזה חקרו כאובייקטיביות מדענים בלתי משוחררים, וכיניהם — למען הצדק צריך להוסיף — גם לא מעט פולנים. אכן, הפוגרום אירע בעיר המחוז קלצה, אשר מנתה ערך המלחמה קרוב ל-20,000 יהודים, שהיו כמעט שליש מתושבי העיר. אחר המלחמה התקבצו בקלצה 200 יהודים, חלקם הניכר בכית הוועד היהודי ברחוב פלנטי 7, ושם התמקם גם קיבוץ של "הנוער הציוני". כעילה לפוגרום שימש העילמו של ילד פולני, הנריק בלשצ'יק בן ה-8. הילד נעלם ב-1 ביולי 1946 ושב כעבור יומיים. כפי היה סיפור, כאילו נחטף על-ידי יהודים, אשר החזיקו בו במקום מסתור וכיקשו להורגו. כפי שהתברר לאחר מכן, במהלך החקירה, נשלח הילד על-ידי אביו לכפר קרוב, ושם שינו לו מה עליו לומר. ב-4 ביולי 1946 החל הפוגרום, ובו נטלו חלק מאות אנשים מכל הגילים והשכבות, משולהבים וצמאי דם.

המתמיה בפוגרום זה, שהוא התנהל במקום מרכזי בעיר ובמשך יום שלם לא הגיעה לנצורים ולנטבחים שום עזרה. אדרבא, אנשים כמדים לא זו בלבד שהיו שותפים מלאים בהרג, אלא אף סייעו להסגיר את היהודים שהתבצרו בכתייהם.

לפוגרום בקלצה היתה השפעה טראומטית על הציבור היהודי, והוא עורר את מצפונה של האינטליגנציה הפולנית

היו"ר מ' כהן-אבידב: אנו ניגשים לסעיף הראשון בסדר-היום: הצעות לסדר-היום, ותחילה הצעה מס' 2924 של חבר הכנסת נפתלי פדר: העלילה שיהודים יזמו את הפוגרום בקלצה, ב-1946. בכקשה, חבר הכנסת נפתלי פדר.

נפתלי פדר (המערך):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, לא מכבר יצא בהוצאה ממלכתית כפולין ספר הודן ביחסים בין יהודים לפולנים בשנים 1918—1948. מחבר הספר הוא יוסף אורליצקי והמוציאה-לאור הוא הסוכנות הארצית להוצאה-לאור בשצ'צין. הספר מופץ ב-50,000 עותקים בפולין והוא נשלח להיסטוריונים ולאוניברסיטאות ברחבי העולם.

קרוב לוודאי שהמחבר הוא היסטוריון מוסמך. יוסף אורליצקי מנסה להציג ולנתח בספרו את היחסים בין העם הפולני למיעוט היהודי, אשר מנה באותו פרק זמן קרוב ל-3.5 מיליונים. ייתכן, שספר זה לא היה מעורר תשומת לב מיוחדת אלמלא הפרק הודן בפוגרום בקלצה ב-1946, שבו נרצחו 47 יהודים ונפצעו כמה עשרות יהודים נוספים. המחבר חוזר לנושא זה בפרק המסכם, ובו הוא מעלה השערה שהציונים הם שהיו מעוניינים בהתרחשותו של הפוגרום ורק הם הפיקו את הרווח מהטרנד הזה, כיוון שלאחר הפוגרום ציבור של 200,000 איש מארית הפליטה נס ועזב את פולין בדרכו לארץ-ישראל.

נוסף על המטרה של הגדלת היישוב היהודי בישראל — ממשיך הסופר — ניצלו הציונים את האנשים האומללים האלה, אשר נפגעו במחנות-הריכוז הנאציים, לריכוך לכ המעצמות הגדולות, על-מנת לסחוט מהן את ההסכמה להקמת מדינת ישראל, וכידוע — אומר "החוקר המלומד" — מטרה זו הושגה על-ידי הציונים.

המחבר אינו מסתפק בהעלאת השערות בלבד אלא קובע, בהמשך מחקרו הנפגע, ששיטת הפרובוקציה, שלפיה נוהגים יהודים להתחפש ללא-יהודים ולהציק ליהודים במעשים אנטישמיים, היא שיטה מקובלת על הציונים, ואת הפוגרום בקלצה יש לראות כמעשה אחד בשרשרת המעשים האלה.

סגן השר במשרד ראש הממשלה ד' שילנסקי:

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, אט אט ורחח השמש, קרן אחר קרן, ולאורה הגיעו הם — אחד אחד, חיוורים, כפופים קמעא, שיער זקנים פרוצים, קרועים, בלויים, הגוף מוכה, חבול, מלא מוגלה, עד כי לא נוח היה לעתים לשהות במחיצתם. חרש חרש נעו הם כאילו עדיין המשיכו לחיות מתחת לאדמה, במחתרת. כנחתת עלומים, עלשש, כסומים, תועים שוטטו הם על אדמת אירופה, מחפשים משען לכף רגלם ביבשת שנהייתה כולה לנהר, שבו, במקום מים חיים, זרם דמם. בשארית אונם ניסו הם להיחלץ מנהר אדום ואיום זה, אך אין יד מושטת, אין גואל, אין מושיע. מול העיניים הכבירות והפנים הדוריות, לא נצנץ כל זיק, חושך כיסה ארץ, וערפל — לאומים, ובחור כך, בחשכת היום, הנופך חרבות בשנית, את כול שהותירו מהשואה האיומה המצמצם הגרמנים ועוזריהם, כיקשו לכלות פורעים, קלצה היתה רק אחד המקומות.

ענה, שלושיש-יושבע שנים לאחר הפוגרום בקלצה, החרב מתהפכת — חרב פסיות, במעטה מדעי ומלומד, חרב שהושחזה ונטבלה בארס רעל העלילה, והיא חודרת לעצמות וכואבת, אוי איך שהיא כואבת, ואתה, הנכבד כצלם אנוש, התעמר מן הצד ותחריש?

אדוני היושב-ראש, השואה האיומה שחיסלה את יהדות אירופה היתה אולי המכה הקשה ביותר לעם היהודי בכל תולדותיו. הפסם לא הושמר ענף זה או זה של עמנו למד הסבל. הפגיעה האנושה היתה בנעונו ממש. רבים מגויי האומות חשבו, ואולי קיוו, כי בכך יבוא הקץ על קיומו של העם היהודי, ואולם טעות היתה בידם. אודים מוצלים מאש, מדוכאים, קמו לתחייה, כחזון הנביא בעניין העצמות היבשות. בתהליך התאוששותם קיוו רבים והאמינו שהאנטישמיות תחדל. היו כאלה שחזרו לשחזר מקומות-מגוריהם שמהם גורשו אלי השמדה; אחרים, כדי לחפש בני משפחה שנותרו בחיים; אחרים כדי להציל רכוש; ואחרים מתוך תמימות מאין כמותה.

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, ששעי הגרמנים האכזריים והאיומים ביותר בוצעו על אדמתה של פולין. מחנות ההשמדה שבהם נטבחו מיליונים מבני עמנו היו על אדמתה של ארץ זו, ולא במקרה. רבים מאורחי פולין שיחפו פועלה עם החיה הגרמנית ורחמו את עצמם, מרצון ואף בחדווה, למכונת ההשמדה.

היו בין אורחי פולין גם חסידים אומות העולם, אולם הם בלטו במיעוטם. משלוש מיליוני יהודי פולין נותרו בסוף המלחמה כ־70,000 בלבד. משביקשו לחזור אל בתיהם, גילו כי העוינות לא תמה. בקרקוב, בשדליץ, בנוביגור, בחלם, בלודז', בלובלין ובמקומות רבים אחרים רצחו בשנת 1946 יהודים, שביקשו לשקם את עצמם בתום השואה האיומה, ואולם הפוגרום הקשה ביותר היה בעיר קלצה, ובמהלכו נהרגו 48 יהודים.

וכיום, כעבור 37 שנים מאותו יום מר ונמהר, באה ממשלת פולין ומוציאה לאור, בהוצאה ממלכתית, כתב מלסתר, המאשים את היהודים עצמם בארגון אותו פוגרום. אין לך צניות ועיוות האמת יותר מזה. בחקוקה שבמקומות רבים בעולם "מלומדים" טרענים שכלל לא היתה שואה, ונמצאים תמימים שחידדו הספק מנקר במוחם, עלינו לזעוק ולהתרע, שמה יימצא מישהו שעלול להאמין לאותה עלילה חסרת שחר כעניין הפוגרום בקלצה.

יהודי מזרח-אירופה הדוממים, מאחורי כסך הברזל, חיים יום יום על בשרם את אימת האנטישמיות המתחדשת. כתבים מסוג זה מלבם את אש השנאה היוקדת ממילא, והמרחק בין האות הכתובה לשליחת יד ברוחם ובנפשם של בני עמנו קצר, ואל נהיה רדומים.

המתקרמת, אשר הרימה את קולה נגד הרצח של יהודים והרוח הנאצית המרחפת עדיין בפולין. ההתעוררות בפולין ומחוצה לה בעקבות הפוגרום בקלצה אילצה את השלטון לנקוט אמצעים תקיפים לחסום את התפשטות מגפת הפוגרומים. האשמה העיקרית כוונה נגד חוגי הימין ואנשי כנסייה, שלא עשו דבר כדי למנוע את הפשע ולא הגיבו כראוי אחרי אסון קלצה. מן הראוי לעיין, כי עלילות דם שימשו מאז ומעולם עילה נפוצה לפוגרומים ולהסתת ההמונים.

פרופסור ישראל גוטמן, במחקרו "היהודים בפולין לאחר המלחמה", בדונו בפוגרום בקלצה אומר, כי לא החרדה לחיים וחוסר הביטחון בלבד קבעו בהערכת המצב, אם כי הדאגה לחייהם ולביטחונם של הניצולים המעטים השפיעה, בלא ספק, על ההכרעה לעזוב את פולין. אולם הרבים, כנראה הרוב המכריע, מאסו בפולנים, ולא האמינו כי יש עוד סיכוי להמשיך ולחיות בקרבם. שכן, אם הכיבוש הגרמני והשואה לא ריפאו את הפולנים משנאת היהודים, אין ולא תהיה עוד לעולם תרופה למחלה זו. תופעות הרצח והכאב שזה הותירו היוו גורם חשוב, ואולי מרכזי, בין השיקולים שהניעו אנשים לזוז. גורם נוסף היה הקושי הנפשי להמשיך ולחיות על האדמה שעליה התחולל ההרג, על פני "בית הקברות של יהודי פולין".

37 שנים לאחר הפוגרום בקלצה חזר פולני משכיל, היסטוריון מוסמך, לחטט בפצע עמוק שאומנם לא הגלד לחלוטין, אך שני הצדדים אינם מעוניינים לגרד במורסה שנתייבשה. קשה להשתחרר מההשערה, שבפולין של שנות השמונים, שבה הצבא מחזיק ברסן השלטון, הנחשב לשלטון ריכוזי ביותר, ושכל מערכת ההוצאה-לאור מולאמת, מופיעים פרסומים כלשהם, ובפרט ספרים בתפוצה מהינית, בלי צנזורה. קשה להאמין, שדווקא ספר זה וזה מן ההפך ולא עבר תחת עיניו הבוחנות של הצנזור הפולני. קשה גם להאמין, שהעורך האחראי בסוכנות הארצית להוצאה-לאור בשצ'צ'ין לא קרא את כתב-היד. מה שמפליא ומעורר תמיהה הוא, שספר זה, הנמצא על מדפי הספריות זה כמה חודשים, לא זכה לתגובת-נגד נמרצת. הרי אין להניח, שאיש מהקהילה האקדמית בפולין לא קרא אותו עדיין. האין כאן חזרה לאטביזם אנטישמי? האם אין כאן לפנינו תופעה חדשה של אנטישמיות בלי יהודים?

פרופסור שמואל אטינגר, במחקרו "האנטישמיות בעת החדשה", אומר, שבין היתר נעשו אמצעים להסביר את האנטישמיות מתוך המצב המדיני של אומות, שבתוכן היו היהודים, שכן הוכח שכעיתות משבר ומצוקה מתגברת השנאה ליהודים ומנצלת למטרות מדיניות. מכאן נטו הנוטים לחפש את האנטישמיות כשיטה מדינית של הטיה, להפנות את זעמם של המקופחים כלפי יסוד זר או חלש בחברה. ככל שנסיכים להסבר זה, הרי במקרה דנן חסר הבסיס, חסרה קבוצת המיעוט — היהודים — שאליהם יש להפנות את הזעם. אך מה לעשות? כשמדובר בחופעה בלתי רציונלית כמו האנטישמיות אין לשאול שאלות רציונליות. כנראה, עדיין טבועים עמוק בחוגים מסוימים בפולין רגשי השנאה כלפי היהודים, וקל להפכם לשעיר לעזאזל, אפילו אין הם בנמצא בפולין והם רק מושג ערטילאי.

מכל מקום, סבורני שמעל במה זו יש להזים ולהקיע פרסומים אנטישמיים מעין אלה, המפיעים ככל אחר ואתו, ובפרט זה שהבאתי זה עתה בפני הכנסת. תודה רבה.

היו"ר מ' כהן-אבידב:

תודה לחבר הכנסת נפתלי פדר. אני מומין את סגן השר שילנסקי להשיב על ההצעה לסדר-היום.

נפתלי פדר (המערך):
מסכים.

עקיבא נץ (הליכוד):
צריך הצבעה.

היו"ר מ' כהן-אבידב:
אני מוכן להצביע.

שר המשפטים מ' נסים:
אין צורך בהצבעה.

היו"ר מ' כהן-אבידב:
בדרך כלל אין נוהגים לעשות זאת. חבר הכנסת עקיבא נץ דרש זאת.

יעקב גיל (המערך):
מישהו יכול היה לסרב. אבל מאחר שיש הסכמה פה אחד, הוא עשה טוב.

היו"ר מ' כהן-אבידב:
אני מעמיד את ההצעה להצבעה.

ה צ ב ע

ההצעה לרשום את דברי חבר הכנסת נ' פדר
ואת דברי סגן השר ד' שילנסקי כהחלטה של
הכנסת נתקבלה.

עקיבא נץ (הליכוד):
זה מכובד יותר, שהכנסת החליטה פה-אחד.

היו"ר מ' כהן-אבידב:
פה-אחד הוחלט לקבל את ההצעה של סגן השר דב שילנסקי.

ג. הצעות לסדר-היום

שימוש בסמים בקרב תלמידים ובני-נוער

ופרסמתיו כארבעה חודשים לאחר שהעברתיו אישית לשר החינוך והתרבות ולא נעשה בו דבר וחצי דבר, ולידיעתי הובאו נתונים נוספים מדאיגים ביותר — הותקפת על אי-אחריותי, כאשר הארץ מוצפת בסקרים ובמחקרים אי-ספור, המוזמנים וממומנים בכסף רב על-ידי רשויות מקומיות ומוסדות מחקר, ואני מצטטת פרטים על חומרת ממצאי דוחות אלה, תגובת המשרד היא, כי דרך עבודתי היא סטנציונית.

רבותי חברי הכנסת, משרד שאלו הן תגובותיו, זקוק למידה גדושה מאוד של רחמים. מקננת בי, רבותי חברי הכנסת, החרדה, כי במקום לנסות ולהתמודד עם הבעיות בחר המשרד בדרך הקלה והעילגת של צחצוחי לשון.

עד מתי, מאמינים קברניטי המשרד, ניתן יהיה להונות את הציבור בהורעות הדוב? הן לא תחסינה לא על מתחילים, לא על חוסר מדיניות ולא על דלות הישגים. ילדי ישראל הם ילדי כולנו. הם ילדי הוריהם, חניכי ציבור המורים בבתי-ספר, הפועלים במסגרת הרשויות המקומיות, בהנהגת משרד החינוך והתרבות ועל-ימי מדיניותו.

חובתה של הכנסת לפקח האם מדיניות משרד החינוך, כפי שאושרה על-ידי הכנסת, אכן מבוצעת הלכה למעשה.

חברי הכנסת, הורה שילדו התמכר לסמים, בעבורו הוא מאה אחוז של הבעיה; אותו לא מעניינת הסטטיסטיקה. אך

לפני שנים רבות, כשהחלו לפרסם את "הפרוטוקולים של זקני ציון", היו שנטו לזלזל ביכולת ההשפעה שלהם. אולם ההיסטוריה הוכיחה שיש להיזהר ולהתגונן מפני עלילות שווא. לפעמים, ככל שהאכסרדר גדול יותר, מתקבל הוא יותר על דעת אנשים חסרי הכנה, ויכול להיות שגורר ימצאו תמימים שיאמינו כי אנחנו כיצענו את הפוגרום בקלצה ושחטנו איש את רעהו, כפי שיש כאלה שמאמינים שאנחנו משתמשים בדם ילדים נוצצים למצות פסח.

רבותי חברי הכנסת, מעל כמה זו אנו קוראים לממשלת פולין, שתמשוך את ידה הננעצת ברוחו ובבשרו של העם היהודי. אין להם צורך להוסיף חטא על פשעיהם בעבר. לא רק חטא, כי אם פשע על פשע, ואני מדגיש פשע על פשע. כי מעשים מהסוג הזה המוזר היום הם פשע. כל עוד העם היהודי חי על אדמות, פולין לא תוכל להתחבש למה שנעשה בה בשואה. ואנחנו פונים לממשלה זו, אומרים, מבקשים ודורשים: אם יש עוד זיק אנושי כלשהו כלבכם, גנוז מייד את הספרים האלה שטרם הופצו, התכחשו לעלילה השפלה והסיקו מסקנות לגבי המחברים הזדים במסווה של מדענים. ולעם הפולני קוראים אנו: הסתייגו מעלילת הדמים האחרונה הזאת. אנחנו, היהודים, תרמנו בשביל פולין, למען פולין, יישכנו אותה, בנינו אותה, הפרחנו אותה, ואתם שילמתם לנו באשוויץ, שהייתה על אדמתכם. כפרו ולו במעט שבמעט והסתייגו מהעלילה החרשה המתקמת נגד העם היהודי.

אדתי היושב-ראש, כנסת נכבדה, אני מציע לכנסת שתורשום לפניו וחקבל כהחלטה את הדברים שאמר חברי ידידי נפתלי פדר ואת דברי התשובה שלי, כמסקנה של הכנסת.

היו"ר מ' כהן-אבידב:
תודה לסגן השר דב שילנסקי. אני פונה לחבר הכנסת נפתלי פדר, האם הוא נואת להסכים לכך?

היו"ר מ' כהן-אבידב:

חברי הכנסת, אנו עוברים לנושא הכא בסדר-היום: שימוש בסמים בקרב תלמידים ובני-נוער. מאת חברי הכנסת אורה נמיר ופנחס גולדשטיין. אני מזמין את חברת הכנסת אורה נמיר.

אורה נמיר (המערך):

אדתי היושב-ראש, חברי הכנסת, שוב עולה על סדר-יומה של הכנסת נושא השימוש בסמים בקרב תלמידים ובני נוער. צר לי, כי עצם העלאת הנושא בכל חומרתו הוא לצנינים בעיני קברניטי משרד החינוך והתרבות.

חברי הכנסת, כאשר נתתי פומבי לקביעתו של הר"ר באשי, ש-20% לפחות מתלמידי כיתות ב' מתקשים בהבנת הנלמד בכיתתם, השיב משרד החינוך כי קביעתי היא פוליטית. כאשר התרעתי על רמתו הירודה של מבחן כיתות ג', שחשף מספר קטן מהמציב בין המחקשים בהבנת הנלמד בכיתות ג', טען המשרד, כי תגובתי פוליטית. כאשר התרעתי על רמת הלימודים הירודה בבתי-הספר בשכונת-התקווה, השיבו ראש עיריית תל-אביב-יפו והנהלת משרד החינוך והתרבות, כי תגובתי היא פוליטית. כאשר הבאתי ללידת הציבור דוח שאינו חסוי, להוציא בית-ספר אחד, ובו מציינת משטרת ישראל שמות בחי-ספר, שתלמידים בהם נתפסו בעישון סמים —

יאם תשובת משרד החינוך על המחקרים, הקביעות והעדריות הרשמיות אלו היא: "סנסציה" — משהו חמור מאוד מתרחש במשרד החינוך והתרבות, כסגנון תגובותיו ובמיוחד בדרך טיפולו.

ילדי ישראל החובשים את ספסלי בתי-הספר אינם רכוש הפרטי של משרד החינוך והתרבות, ואין לקבל את הקביעה כי זר, רחמנא לילצן, אסור שיחערב בנעשה בין כותלי בתי-הספר.

אני רואה כחובתי הציבורית, אדוני היושב-ראש, להעלות את נושא העלייה במספר התלמידים ובני הנוער המשתמשים בסמים ובאלכוהול לדין דחוף במליאת הכנסת. לא ארפה עד אשר אשוכנע, כי אכן יש התייחסות רצינית מצד כל הזרועות המטפלות, ובמיוחד מצד משרד החינוך והתרבות, להתמודדות עם תופעת הסם לסוגיו, שהפך חביבם של רבים מדי המתלמידים ומבני הנוער. תודה רבה.

הי"ר מ' כהן-אביב:

תודה לחברת הכנסת אורה נמיר. באותו נושא הצעה לחבר הכנסת פנחס גולדשטיין.

פנחס גולדשטיין (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, די להתכונן בכותרות העיתונים בתקופה האחרונה, להאזין לרדיו ולשמע את ראשי משרת ישראל על-מנת להתמלא חרדה גדולה כהורים, כאזרחים וכנציגי ציבור.

בין שאר הכותרות אנחנו מוצאים: "כ-120,000 בוגרים בישראל השתמשו א"פעם בסמים"; "נלכדו 51 חשודים בסחר סמים בחיפה וחוסלו 26 תחנות ממכר — הפיצו סחורה גם בקרב תלמידים ובני נוער"; "מחקר: 6.5% מתושבי ישראל מודים כי השתמשו בסמים". ועוד כותרת המעוררת פחד וחלחלה: "גיל המשתמשים בסמים יורד והולך — כיום מעשנים רבים בגיל 14—15"; ורק אתמול ושלשום קראנו בעיתונות וצפינו בטלוויזיה: "2.7% מעשנים סמים בתיכון ברמת-השרון ומתוכם 0.4% משתמשים בל.ס.ד.".

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, במעד לבקיעת הביטחון, הכלכלה, המסים והאינפלציה, מזדקקת לה בעיה קשה וחמורה, העומדת לאכול חלקות טובות אצל בני הנוער והצעירים ואפילו הילדים. אף שמשקיעים מאמצים רבים, עדיין לא הצליחו הנוגעים בדבר, והם עושים רבות, לבלום את הנגע, והוא מתפשט כסרטן רב-זרועות לא חוץ חיהם של ילדים, נערים, בני-נוער, חיליות ומשפחותיהם.

השבוע מתכנס הקונגרס הכי-לאומי השני על נושא סמים ואלכוהול. כפי שנמסר באמצעי התקשורת, ידון כנס בין-לאומי זה במניעת התפשטות נגע הסמים, ובמהלך הכנס תוקם אגודה עולמית למלחמה בנגע הממאיר של הסמים.

חברי הכנסת, כנסים והקמת אגודה עולמית — שהם דברים חשובים כשלעצמם — לתוד, ומלחמת חורמה נגד הנגע, ספקיו ומפיציו לתור.

לפני חודשים מספר העלינו את נושא התפשטות השימוש בסמים במסגרת ועדת החינוך. דשנו בכעיה, שמענו את נציגי משרד החינוך, משרד הפנים, נציגי המשטרה והתרשמו מהמאמצים המושקעים כדי להפחית את מספר המשתמשים, אך כאילו דבר לא קורה.

בתקופה מסוימת יש מעין רגיעה. לאחר זמן מתפרצת הבעיה החוצה, כמו הר געש היורק לבה רותחת המאימת להשמיד ולכסות את כל אשר בדרכה. ואילו אנו, חברי הכנסת,

אנחנו, כנציגי ציבור, חייבת להטריד, ולהטריד מאוד, התופעה המצביעה על גידול משמעותי במספר התלמידים ובני הנוער הצורכים סמים.

אין אפשר להמשיך בדרכי הטיפול השגרתיות של פרסום בחזר מנכ"ל, שאינני בטוחה שכל המנהלים וכל המורים קוראים אותו, ושל כמה הרצאות וימי עיון, כאשר אנשי משרד החינוך והתרבות עצמם מודים, שקיים חשש רב מצד מנהלי בתי-הספר, שמא פרסום ידעיה על מעשן סמים בתחומם עלול לפגוע בשמו הטוב של בתי-הספר? הרי מסיבה מזוהה זו סגורים רובם של בתי-הספר בפני נציגי החוק.

כאשר אנחנו, חברי הכנסת, חוזרים ומתריעים בוועדת החינוך והתרבות של הכנסת על דרכי הטיפול הלא-מספיקות של המשרד בנושא ושואלים וסואלים מה השתנה בדרכי טיפול המשרד, משיבים לנו — ואנני בטוחה — "כל מה שהיה בעבר קיים גם היום. אומנם הרחבנו את הפעילות, אך איננו מאמינים בשוניים קיצוניים".

אנשי המשטרה קובעים, כי החל קשר טוב כרמת מטה כאזורים מסוימים, לא ככולם ולא בקשים שבהם. אך ברובם של המחוזות אין קשר עם דרגי השדה, קרי — מנהלי בתי-הספר. אין אפשר, רבותי חברי הכנסת, להיות אדישים כאשר על-פי נתוני משרת ישראל, מבין 197 קטינים שהוואשו בשימוש בסמים ב-1982 בתל-אביב, 85% היו תלמידי בתי-ספר?

ממי צריך לקבל היתר כדי להתריע על בתי-ספר, המוגדרים כיוקרתיים ושמה הולך לפנייהם, בכל הנוגע לתלמיד המשתמש בסמים? האם מותר להחריש כאשר סקר אפידמיולוגי על שימוש בסמים ובאלכוהול בקרב הנוער ברמת-השרון, יישוב שבו נושא השימוש בסמים על-ידי תלמידים עולה זה כשמונה שנים לכותרות. קובע כי מאז 1980 חלה עלייה של 25% במספר התלמידים שהודו בלקיחת סמים ושל 350% במספרם של התלמידים שהביעו רצון לנסות חשיש או ל.ס.ד.?

פרופסור שוהם וחוקרים אחרים מצאו מתאם בין התנסות ונכונות להתנסות בסמים לבין הצמדות החיוביות בקרב הנוער הישראלי כלפי השימוש בסמים. רבותי חברי הכנסת, האם עלינו להחריש כאשר מקרב בני הנוער שהודו בשימוש בסמים, על-פי הסקר שנערך ברמת-השרון, 2% הם בני 12—15, ו-4.2% הם בני 12 בלבד; 6.7% הם בני 16—17 ו-11.8% הם בני 18? האם מקובל הדבר ש-21.3% מבין תלמידי התיכון, כל תלמיד חמישי, שותים משקה חריף או בירה לבנה? האם מותר להתעלם מהעובדה, כי המסתכרים לאלכוהול קוראים לו "הסם החוקי"? האם לעובדה שקיימת בארץ אוכלוסיית אלכוהוליסטים המונה 10,000 איש אין כל נגיעה לתלמידים ולבני נוער?

חברי הכנסת, הערכות המשטרה הן שאת הסם ניתן להשיג בקלות. הנתונים הם שהמשטרה פתחה חקיקים גם לבני נוער בגין סחר בסמים; שאין לנערים ולנערות תחושה שהם מבצעים עבירה; שהם אינם טורחים להסוות את מעשיהם; שהתופעה נפוצה מאוד בבתי-הספר במיוחד באזורי מרכז הארץ; שעל-פי רוב יש מעורבות של כמה קבוצות תלמידים באופן בלתי תלוי אחת כשנייה, עובדה המורה על מספר רב של מקורות המגיעים לבתי-ספר; שקיימת תופעה של תלמידי האוסף כסף מכל החברים בכיתתו כדי לקנות במאורגן סמים למסיבות שבת, ופירוש הדבר הוא שלאותו תלמיד יש קשר עם מי שמספק את הסמים.

הכנסת, כי סמים, גניבות, זנות ורצח דרים בכפיפה אחת. כי צרכן הסמים — ויהיה זה ילד קטן שיחמכר לסם — יעשה כל שביכולתו, עד כדי רצח, כדי להשיג ים או סקס כדי לרכוש סם. וילדה המתמכרת לסמים תמכור את גופה כדי להשיג סמים. וכל נשכח — אנו עוסקים בילדי היום ובצה"ל של מחר.

נכון הוא, שמשרד החינוך והתרבות גיבש נהלים לטיפול בנערים שנטלו סמים. חזר המנכ"ל — שכולנו בירכנו עליו — מחייב את מורי בתי הספר ואת המנהלים, ואני מצטט: "לבדוק כל מידע ולקיים בדיקה לגבי תלמידים המעורבים בעישון סמים", "לאחר בירור אופי העישון — חדר פעמי או מתמשך — יזמן את ההורים וידון אתם על דרכי טיפול אפשריות, תוך התייעצות בגורמים חינוכיים וטיפוליים מתאימים".

מקובלת עלי הקביעה, שצריך ללכת בדרך הנועם כאשר הנער או הנערה היו מעורבים בעישון סמים באורח פסיבי וחריפי. אך כאשר מתברר שהנערים מעורבים באורח עמוק יותר — יש להעביר את המידע באורח דיסקרטי למשטרת ישראל.

נכון שצריך להימנע מלהוציא נערים מבי"ת הספר כתוצאה מעישון סמים. והשיטה שצריכה להיות נקטה היא — להגיע למקורות הסם, לספקיו, למפיצי ולחכות בהם מכל הבחינות.

חברי הכנסת, הגיע הזמן להכות במפיצי הסם על-ידי עונשים כבדים ביותר — וכוונתי לעונשי מאסר כבדים. יש להטיל על מפיצים וספקים של סם עונשים כבדים ביותר — לרבות קנסות כבדים — כדי שידעו מראש שהכול מונח על קלף אחד, והסיכוי להפסיד גדול בהרבה מהסיכוי לזכות.

אני יודע על מאמציה הגדולים של משטרת ישראל, ולה הצלחות רבות באיתור ובפגיעה בסוחרים סמים, אבל כואב לא נשכח, כי נמצאים אנו במלחמה כבדה, ותוצאות מלחמה זו עלולות לקבות רבות את פניה של מדינת ישראל בעתיד.

אני חושב, חברי הכנסת, שיש לחדש מלחמה נגד הנטייה הגוברת והולכת של בני הנוער לשנות משקאות חריפים — אני מצדיק את דבריה של חברת הכנסת נמיר — כי האלכוהול הוא סם, וההתמכרות לו הרסנית לא פחות מההתמכרות לסמים מסוגים אחרים.

אין להוציא מכלל אחריות את המשפחה, שהרי הורי הילדים רואים את התופעות של השימוש בסם. הם חייבים לשחק פעולה עם כל הגורמים, כדי למנוע את התדרדרות הילד לעולם הפשע והסמים. הדחקה העניין איננה פותרת את הבעיה, היא מחמירה אותה. אם נחלץ הורה בהוכחה, שכנו או בתו נמצאים בדרך הסמים — יפנה מייד לבקש עזרה ממרכזי הגמילה ומאגודה העוסקת בכך.

מנהלי בתי הספר ומוריו — החרדים כל-כך לשמו הטוב של בתי-ספרם — טוב יעשו אם לא יעלימו ולא יתעלמו מהבעיה. יש להבליט את העובדה, שעישון בכלל ועישון סמים בפרט איננו תופעה של "חברמניות" שם, לעודד את בני הנוער להביא לידיעת המורים — אפילו בעילום שם — מי מחבריהם צורך ומשתמש בסמים.

סמים הם מכת מדינה. אסון זה יורד עלינו באורח כבד ביותר, והשלכותיו לגבי החברה הישראלית — מי שוין.

שתי הערות לפני סיכום. הראשונה: אמרתי קודם, כי השימוש בסמים עובר מגיל בתי הספר אל צבא-הגנה לישראל,

עומדים אין אונים. האומנם אין מה לעשות, כאשר אנו יודעים כי ילדים קטנים בני 12 — 13, ולעיתים בגילים צעירים יותר, משתמשים בסמים? האין כל דרך למנוע התדרדרותם של ילדים ובני נוער לדרך, שכרוב המקרים אין ממנה חזרה?

העושות כל הרשויות המופקדות על טיפול וחינוך ילדים — החל במשפחה, בית-הספר, המורים, המנהלים, משרד החינוך, מיפול הנוער ומשטרת ישראל — כל אשר לאל ידן כדי למנוע התפשטות הנגע? האם השתמשנו בכל הדרכים האפשריות ובכל הכלים הקונבנציונליים והלא-קונבנציונליים כדי לעצור את ההתפשטות של נגע השימוש בסמים?

בעת האחרונה הפכה ישראל לאחד המרכזים הגדולים בעולם הסמים, ודרכה עוברת גם "דרך הים" וגם "דרך המלך" — ממצרים ובצ'יקר מלבנון מגיעה האספקה העולמית של סמים. נכון, הגבול הפתוח יחסית בינינו לבין לבנון, ארץ החשיש והסמים — הופך את מדינת ישראל למרכז שאליו מתנקזות כמויות אדירות של סמים, ודרכה הם מופצים לעולם כולו. לכן, צרכן הסמים הישראלי המצוי, קל לו יותר לקבל את האספקה הדרושה לו.

חברי הכנסת, יש לשקול דרכים אחרות קשות יותר, מענישות יותר, פוגעות יותר, מהדרכים שנקטו הרשויות עד היום. אין בעיה שאיי-אפשר להתמודד אתה בהצלחה מרבית או בהצלחה יחסית, כאשר אתה מעמיד אותה בראש סדר העדיפויות שלך. את בעיית הסמים יש להעמיד בראש כל דאגותינו. האם נסכים להרים ידיים ולהיכנע בפני המריחואנה, החשיש, הגנג'ה, הקוקאין, האל.אס.הי. וההירורין?

ברור לנו, שמלבד השלכות חברתיות קשות שיש לעישון סמים — לרבות החשיש — גורמים הסמים נזקים אורגניים. למוח האדם המשתמש בהם, ומגבילים אותו מבחינות רבות. ברור לכולם, כי הן במישור הפיסי, הן במישור הפסיכולוגי, גורם עישון הסמים להשפעות רעות ביותר על האדם הצורך סמים בכלל ועל בני הנוער ועל הילדים בפרט. שהרי ידוע, שבמישור הפיסי גורם עישון הסם לתופעות-לוואי כבדולות, סחרחורות, עייפות כבדה, חולשה וכאבי ראש. במישור הפסיכולוגי — לאחר העישון וגם לאחר שעוברת השפעתו — ארישות כלפי הסביבה, התפרצויות של חרדה, רגשנות מופרזת, רגשי אשמה, מחשבות בדמיה, אלימות ולעיתים גם איבוד העשתונות, עד כדי איבוד עצמי לדעת. הצרה והבעיה ששימוש בסמים גורם להתמכרות, כמעט כמו האלכוהול — רק במשמעות חמורה יותר.

חברי הכנסת, גם היו כאלה אשר הציעו להתיר שימוש בחשיש, שמוש שהוא סם "קל". אני פוסל על הסף הצעה חסרת אחריות זאת. הבה לא נציע הצעות, כדי להיראות כשאר העמים. הבה נגן על עצמנו בפני תופעה אימה זו. חשיש הוא סם, סם מסוכן והמעשן אותו נגרר כרוב המקרים לעולם אחר ושונה — לעולם הסמים.

חברי הכנסת, בשיטתנו העיקרית היא, שגיל המשתמשים בסמים יורד והולך. כיום רבים המעשנים שגילם 14 ו-15. קיימים סימנים מדאיגים, שגם בני 12 ו-13 משתמשים בסמים, ואפילו בני 11, 10 ו-9. אין אנו מדברים על נוער עברייני בלבד, אין אנו מדברים בבני הטובים בלבד, אלא בבני הנוער כאשר הם. מה עוד שהשגת הסמים, לפחות "הקלים" שבהם, אינה עוד כגדר בעיה וכולם יודעים היכן להשיגם, בלא סיכון רב ובלא תמורה גבוהה.

אנו נכנסים לתקופה כלכלית קשה, ואני חושש שרבים יותר עלולים למצוא את מפלטם בסמים, בואו נזכור, חברי

מה קורה בארצות-הברית, שבה החירו את הסמים הקלים. הולנד מחלבטת בהתרת הסמים הקשים באזור מסוים. היא עדיין לא החליטה סופית. רוצים להוסיף את העניין של "מים גנובים ימחקו". מה יהיה? לפי מה שקורה עד היום, ההתדרדרות חקפה. חברה שהתירה את הסמים הקלים. אתה עצום של לוקחי הסמים הגיע גם לסמים הקשים. כנראה, אין מעצור ואין מחסום ליצר האדם. כאשר מתגסים כסמים הקלים עוברים לסמים הקשים.

אני בטוחה שכולנו נסכים, שאין זה עניין של משרד החינוך בלבד. כל החברה צריכה להתגייס בעניין זה. מי הם המורים? אלה הורים שאולי בניהם גם כן נגעים כאותו נגע הם לא הצליחו לעזור לילדיהם.

לפני מחקר מעניין מאוד, שנערך בשנת 1980 יש משמעות עצומה למרצא ההורים. להשכלת ההורים ולמשלח היד של ההורים. מאז האחוים ודאי עלו, אבל המשתנים הם מדרגם שאולי יכול לתת לנו כיוון דרך; וכאשר אני אומרת "לנו" אני מתכוונת רק למשרד החינוך והתכרות. למשל, יש הדבר בין עיר, מושב, עיירת פיתוח וקיבוץ. המדרג הזה הוא, לאמיתו של דבר, אולי המדרג הקשה ביותר. ברור שכל הנתונים האלה מצביעים על משהו. לפעמים אנחנו נדהמים, אבל הדבר חייב לבחן לחשומת לבנו.

המחקר הזה נערך עליידי הפרופסור יהודית שובל מבית-הספר לרפואה של האוניברסיטה העברית בירושלים. זה לא כל-כך קשור למשרד החינוך והתכרות. זאת תוכנית בסוציולוגיה של הרפואה. משרד החינוך והתכרות היה בעצם המקום שממנו, או תוכנו, נעשה המדרג. המדרג נערך גם על תלמידים הלומדים במסגרת משרד העבודה והרווחה.

אורה נמיר (המעריך):
נדמה לי שהיא לא היתה היחידה, היו שניים.

סגנית שר החינוך והתרבות מ' גלוריה-תעסה:
כן, ד"ר רחל יעבץ ופרופסור יהודית שובל.

מעניין, גילאי 15 עד 17 הלומדים במסגרת משרד העבודה והרווחה נתונים במצב יותר קשה. זה ברור.

ברשותכם אומר כמה דברים מעניינים, שיכולים ללמד אותנו הרבה מאוד. אחת מהדבר הקל ביותר, למשל, מקום המגורים. מכאן אני למדה במקצת על עניין רמת-השרון. יש הבדל בין תלמידים במסגרת משרד החינוך והתכרות לבין תלמידים במסגרת משרד העבודה והרווחה. אחיחם רק לתלמידים במסגרת משרד החינוך והתכרות, המצב לגבי תלמידים במסגרת משרד העבודה והרווחה הרבה יותר קשה.

אורה נמיר (המעריך):
זו אוכלוסייה אחרת.

סגנית שר החינוך והתרבות מ' גלוריה-תעסה:
היות שהזמן מוגבל, והאוכלוסייה היא כלאו הכי עם בעיות, אקרא את הנתונים רק לגבי תלמידי משרד החינוך והתכרות. במושב השתמשו 1.8; נוטים להשתמש — 7.2. בעיר השתמשו — 2.3; נוטים להשתמש — 7.7. כנראה שאלו את התלמידים: אם היו לכם סמים, האם הייתם משתמשים בהם? זו שאלה קשה. אם היו שואלים אותי, לדוגמה, האם הייתי נוסעת ברכבת במהירות עצומה, יכול להיות שהייתי משיבה שכן, אבל ספק אם באמת הייתי עושה זאת. איזה נער יגיד: "איני מוכן לנסות"? לא מקובל בחברה להיות "יורם" ולהגיד: אני לא אנסה.

בלא להיכנס לעובדות ולפרטים, יודעים אנו עד כמה מדאיגה תופעת עישון הסמים בצה"ל, והנתונים הם קשים ביותר.

הערה אחרת: חייכת להטריד אותנו העובדה, שגיל המשתמשים בסמים נמצא בירידה מתמדת, וכן העובדה שהשימוש בסמים קשים הולך ותופס את מקומם של הסמים הקלים. איך אמר אחד ממפקחי משרד החינוך בעניין הסמים — "מתרחשת קטסטרופה" — וזהו המלה הנכונה.

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, הבה נחליט כי בין שאר הבעיות החשובות העומדות בפנינו, יש לתת קדימות לפתרון בעיית התפשטות נגע הסמים בכלל והשימוש של בני הנעורים בסמים בפרט.

הערת סיום. אני מאמין בהרתעה. אני מאמין שכאשר ילדים יראו את התוצאות ואת השפעת הסמים על אנשים, אולי ימנעו משימוש בסמים. לכן אני מציע, בין שאר הדברים שהצעתי, לקחת את בני הנער והילדים לביקור במרכז גמילה מסמים. יתכוננו ויראו מה קורה לאיש או אשה אשר עבדו, תפקדו וחיו כדרך בני אדם, כיצד הם חיים אחרי ההתמכרות לסם, מצד אחד, ויפגשו את צרכני הסמים היושבים בבתי-הסוהר, מצד שני. זוהי אחת הדרכים להרתיע. זוהי דרך של הפחדה. יש להפחיד כדי למנוע שימוש בסמים. זו אחת הדרכים העשויות לעצור ולהפחית, כדי שלא נשתמשו בסמים.

אדוני היושב-ראש, עקב חשיבות הנושא אני מציע לרונן בו כמליאת הכנסת.

היורד מ' כהן-אביב:
תודה לחבר הכנסת פנחס גולדשטיין. אני מזמין את סגנית שר החינוך והתרבות להשיב על שתי הצעות לסדרהיום.

סגנית שר החינוך והתרבות מ' גלוריה-תעסה:
אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, מן הדין שנושא חשוב זה יידון בפורום החשוב ביותר בחברה שלנו. אני מברכת על העלאת הנושא בפורום הזה. שמעתי את שני הדוברים, שני חברי הכנסת הנכבדים, ואני תמימת דעים עם רוב דבריהם. אבל, חייכתי בדריכות לשמוע גם מה דעתם על הסיבות, לא רק על המסובכים. במקרה זה "מסובך" רתתי משמע. במקום לחקור את התוצאה — עדיף עכשיו לטפל בתוצאה — מן הדין, מעל הכמה הזאת, לדון על הסיבות, על המניעים ועל הרקע של כל הבעיה, שהולכת והופכת להיות חמורה אצלנו. אני רוצה לדבר דווקא על הסיבה. אולי אם נדבר על הסיבה ונאמץ לעצמנו כמה דברים, נגיע בדרך הנכונה לדבר על המסובך.

לפני כמה זמן דיברתי על מהות החברה שלנו בישראל. דיברתי בעיקר על העניין של החברה המתדינת. אני רוצה לומר כאן: יש הורים שלפני כמה שנים — בערך לפני 14 — 15 שנה — אמרו: זה עניין פשוט, אנחנו נסתדר; יש היעדרויות מבית-הספר, אנחנו נסתדר. כאשר קראו להורים כי תלמידים אינם כאים לבית-הספר ומבלים על שפת הים, הם אמרו: זה גיל הנעורים. אם זה היה עניין של פעם אחת או פעמים, כולנו עברנו על כך בשתיקה. זה בסדר. אך כאשר זה הופך להיות נורמה בכיתות מסוימות, במתחם מסוימים, מתוך כך שההורים אינם רואים כזה דבר נורא, אזי חל סחף גם בדברים אחרים. למה היתה מלחמת התורמה נגד עישון סיגריות כמוסדות מסוימים? ידענו שהתלמידים מעשנים, אבל לאט לאט זה עבר מסיגריות לדברים אחרים, והיום כולנו חרדים מפניהם ומשוחחים עליהם.

אין שום פתרון שאפשר להוציא מהשרוול. שאפשר להגיד: כך עושים. הבעיה היא עולמית. כולכם ודאי קראתם

אחן נתונים על אלה שהשתמשו; זה יהיה יותר ברור.
בעיירת פיתוח — 2.4; ביישוב עירוני קטן — 2.6.

שלמה הלל (המערך):

מה פירוש "השתמשו", האם זה כולל אלוהול?

סגנית שר החינוך והתרבות מ' גלזר-תעסה:

אני מדברת עכשיו על סמים. אלוהול זו קללה אחרת, אבל גם היא קיימת.

שלמה הלל (המערך):

חשוב לדעת על מה מדברים. אני יודע על מה את מדברת.

סגנית שר החינוך והתרבות מ' גלזר-תעסה:

חשאל אותי, חבר הכנסת שלמה הלל. אני חוזרת: הנתונים הם על שימוש בסמים.

שבח וייס (המערך):

דיברת על "יישוב עירוני קטן". איזה — כפר-שמריה או שלומי? זה אופייני בעיקר לשכונות יוקרה.

סגנית שר החינוך והתרבות מ' גלזר-תעסה:

אולי את שלומי נסווג בין עיירות הפיתוח. לא אניד שמות. אני מדברת על סוג היישוב.

שבח וייס (המערך):

ההבדל כאן הוא עצום.

סגנית שר החינוך והתרבות מ' גלזר-תעסה:

בקיבוצים המספר גדול הרבה יותר, אבל, יש לייחס זאת גם למתגדלים ולאורחים שנמצאים שם.

יש לפני דבר מעניין מאוד, כחינת המצב לפי המוצא ולפי רמת ההשכלה של האב. כדאי שנראה את המספרים.

שבח וייס (המערך):

ככל שההשכלה גבוהה יותר, יש יותר סמים. זה נתון בדוק. יותר אקדמאים — יותר סמים. זה חלק מהעניין.

סגנית שר החינוך והתרבות מ' גלזר-תעסה:

אני רוצה למסור משהו אחר, לא זאת. הרשו לי בבקשה לקרוא את הממצאים, אחר-כך נוכל להחליף דעות.

היור' מ' כהן-אבידב:

סגנית השר, מותר גם לקרוא קריאות ביניים. ודאי שאת תדברי, אבל גם מותר לקרוא קריאות ביניים.

סגנית שר החינוך והתרבות מ' גלזר-תעסה:

אני רוצה למסור על השימוש בסמים בקרב בני נוער, כאשר ההורים מוצאים מהמזרח. כאשר מוצאם הוא מהמערב, וכאשר ארץ המוצא היא ישראל. אני יודעת, שאינני מגלה סודות, כי הכול יודעים את הדברים, אבל בכל זאת, מעניין לשמוע על מספרים של סקר.

כשהשכלת האב היא מ-4 שנים, אם מוצאו מהמזרח — 1.2%; אם מוצאו מהמערב — 3.2%; אם מוצאו מישראל — 1.2%. כאשר השכלת האב מ-5 — 8 שנים: אם מוצאו מהמזרח — 2.1%; אם מוצאו מהמערב — 2.6%; אם מוצאו מישראל — 2%. כאשר השכלת האב היא תוכנית בלי תעודת בגרות: אם מוצאו מהמזרח — 2.1%; אם מוצאו מהמערב — 2.2%; אם מוצאו בישראל — 2.4%. כאשר לאב יש תעודת בגרות או תעודה על-תיכונית: אם הוא יוצא מזרח — 2.2%; אם הוא יוצא מערב — 3.5%; אם מוצאו מישראל — 0.9%. כאשר האב הוא בעל השכלה אקדמאית, חלקית או מלאה: אם מוצאו מהמזרח — 3.9%; אם מוצאו מהמערב — 3.6%; אם מוצאו מישראל — 5.5%.

מחמד וחד (המערך):

היכן תקועים כאן הערכים, האם במערב או במזרח?

שרונה ארבל-אלמולילי (המערך):

הם אינם מעשנים ואינם שותים. זה המול שלהם.

סגנית שר החינוך והתרבות מ' גלזר-תעסה:

אני מתארת לי שבמזרח.

אני רוצה לסיים במחקר שגם הוא יכול לתת איזה מושג. הוא מתייחס להשפעת היחסים שבין ההורים וכינם לבין בני המשפחה האחרים על השימוש בסמים בקרב ילדיהם. לא אקרא את כל המחקר, רק את דברי הסיכום.

מיכאל חריש (המערך):

איך זה מתחלק בין המערך לליכוד?

סגנית שר החינוך והתרבות מ' גלזר-תעסה:

האמן לי שזו צרה שקיימת אצל כולם. כאן יש אחדות, כאן יש אחדות.

אורה נמיר (המערך):

קואליציה מקיר אל קיר.

סגנית שר החינוך והתרבות מ' גלזר-תעסה:

אני רוצה למסור לכם כמה מספרים בקשר להשפעה שיש ליחסים שבין ההורים, ומכאן — לעבור לנושא המשפחה. ובכן, כאשר היחסים בין ההורים טובים מאוד — 1.9%; כאשר היחסים בין ההורים גרועים — 4.6%; כאשר היחסים בין ההורים לילדים מצוינים — 1.5%; כשהיחסים גרועים — 19.4%. אני חושבת שזה מאוד לא הוגן לדבר ולנטרל את עצמנו מן התא המרכזי של החברה, שהוא המשפחה.

אני רוצה להגיע לדבר האחרון שאני רוצה לקרוא בפניכם, כי כשבוע שעבר או לפני שבועיים חבר הכנסת רובינשטיין כעס כל כך בעניין זה. הוא יכול להמשיך לכעוס, אף כי חבל לי עליו.

שבח וייס (המערך):

אני יכול לשאול שאלה?

סגנית שר החינוך והתרבות מ' גלזר-תעסה:

כן, בבקשה.

שבח וייס (המערך):

האם יש נתונים על מנהגי השתייה של ההורים וכדומה?

סגנית שר החינוך והתרבות מ' גלזר-תעסה:

יש, אבל לא יכולתי להביא לכאן את כל החומר. אני אעמיד זאת לרשותך, חבר הכנסת וייס, זה מעניין מאוד.

אני רוצה להביא בפניכם מספרים על שימוש בסמים לפי סוג בית-הספר. בבתי-הספר היסודיים השימוש בסמים בקרב הבנים — 1%; בבתי-הספר הביניים — 1%; בבתי-הספר העיוניים — 3.4%; בבתי-הספר מקצועיים — 7.4%; בבתי-הספר חקלאיים — 8.9%. כאשר לכנות, בבתי-הספר היסודיים — 6%, הרבה יותר מהבנים בבתי-הספר היסודיים; בבתי-הספר הביניים — אין; בבתי-הספר העיוניים — 2.2%, פחות מהבנים בבתי-הספר העיוניים; בבתי-הספר מקצועיים — 7%, בבתי-הספר חקלאיים — 1.6%. יש כאן ירידה, ויש לכך סיבות, אבל לא אפרט אותן בהזדמנות זו.

אני רוצה להתייחס עוד להערה של חבר הכנסת רובינשטיין, ובעניין זה אני מוכרחה לקרוא כאן דברים שיש בהם כדי לחזק את מה שאמרתי. חבל שחבר הכנסת רובינשטיין

סגנית שר החינוך והתרבות מ' גלזר-תעסה:
אני חושבת, שכלל אמצעי התקשורת מנהלים את המדינה. כך אני קוראת.

אלעזר גרנות (המערך):
גברתי, אחרי שאנחנו יודעים כל מה שאתה חושבת, מה עושה משרד החינוך בנושא הזה?

סגנית שר החינוך והתרבות מ' גלזר-תעסה:
אני מעבירה את השאלה אליך: אתה הורה, אתה מחנך, מה אתה עשית? תגיד לי, בבקשה.

אלעזר גרנות (המערך):
איני צריך להגיד לך.

סגנית שר החינוך והתרבות מ' גלזר-תעסה:
למה לא? אתה מחנך.

אלעזר גרנות (המערך):
את מייצגת את משרד החינוך. דיברת על הדת, על התקשורת. מה עושה המשרד שאת סגנית שר בו? אני מציע לחזור לנושא.

סגנית שר החינוך והתרבות מ' גלזר-תעסה:
משרד החינוך עושה כל מה שהוא יכול בתחום שיטות, הוא מסביר, הוא חשף את הבעיה, הוא נתן סרטונים, הוא נותן מרצים, יועצים, הוא לוקח תלמידים לתחנות של נרקומנים, הוא עושה כל מה שאפשר להעלות על הדעת. אם יש הצעות נוספות — בבקשה, גם בתחום החקיקה, ואולי גם הצעות חדשות. יושבים כאן מתכבים, יגידו מה דעתם. קל להגיד שאין עושים. אני אומרת לכם שעושים, אבל אין זה מספיק ואין זה פותר את הבעיה.

מנחם הכהן (המערך):
מה עושים?

הי"ד מ' כהן-אבידן:
חבר הכנסת הכהן, סגנית השר הסבירה במשך חצי שעה מה עושים. אתה נכנסת כרגע לאולם ואתה שואל מה עושים? מה קריאת הביניים הזאת?

סגנית שר החינוך והתרבות מ' גלזר-תעסה:
עושים מעל ומעבר.

אלעזר גרנות (המערך):
היא לא הסבירה. היא אמרה הכול, רק לא מה עושים.

סגנית שר החינוך והתרבות מ' גלזר-תעסה:
חבר הכנסת הכהן, אני מציעה שהמשפחה וההורים יתגייסו לנושא הזה. כי בסיכומי של דבר הילד נמצא בבית-הספר חמש, שש, שבע שעות ביום. כל שאר הזמן הוא נמצא בבית. מה עושה המשפחה בבית? הוא אינו מעשן בבית-הספר, הוא מעשן כשעות הפנאי שלו. איפה ההורים שלו? איפה הם בלילות שבת ומה הם עושים? הם במסיבות הקוקטייל שלהם.

שלמה הלל (המערך):
הם נמצאים בבית-הכנסת ואינם יודעים מה קורה.

מנחם הכהן (המערך):
הם הולכים לקינוח.

סגנית שר החינוך והתרבות מ' גלזר-תעסה:
חבר הכנסת הלל, אל תצחק מבית-הכנסת, זה לא מתאים לך. לבית-הכנסת, זה לא חייך לך.

איננו כאן עכשיו, אני רוצה להביא מספרים המצביעים על שימוש בסמים בקרב בנים וכוונות בבתי-ספר חילוניים ובבתי-ספר דתיים. אחזיק בכנים. בבתי-ספר דתיים — 1.6%; בבתי-ספר חילוניים — 4.4%. כנות, בבתי-ספר דתיים — 0.3%; בבתי-ספר חילוניים — 1.5%. אבל בבתי-הספר שבמסגרת משרד העבודה והרווחה השימוש בסמים בגילאים אלה גדול יותר, הוא מגיע ל-12.6% בבתי-ספר דתיים, ול-9.5% בחילוניים. אין זה מעודד, אבל יש לראות כאן את עניין משרד הרווחה ואת עניין משרד החינוך. אינני רוצה להרחיב את הדיבור על כך.

אחרי שהבאתי מקצת מן המדגם, שהוא מכאיב לכולנו, אני רוצה לומר לכם, ממשרד החינוך והתרבות פתוח לכל הצעה שאתם יכולים לתת לו, ומכיון לשמוע כל דבר שעשוי להצליח אותו, בטנאי שיש לזה חיוק גם מן החברה. כמה דברים אמורים? תופסים בלדר, תופסים מוכר סמים ונותנים לו שנתיים מאסר, נותנים לו שלוש שנים. אז מה? איפה כאן הענישה? אני חושבת, שהכנסת צריכה לתת את דעתה לנושא הזה, אך שזה לא יפתור את הבעיה, אבל אולי זה ירתיע. אינני מאמינה בפתרון הבעיה בנושא הזה, אבל אולי זה ירתיע.

אני חוזרת לראשית דברי. אני אומרת שיש לחזור אל המשפחה, אל התא הראשוני של החברה ליצירת יחסים תקינים, ולא לזלזל במוסד הזה. יש המשמיעים כל מיני דיוכורים, כאילו יש תחליף למשפחה. אין תחליף למשפחה. ואני מבכרת כל "נסיונה" אל המוסד הזה ששמו משפחה.

שמואל הלפרט (אגודת ישראל):
יש לחזור אל הדת.

סגנית שר החינוך והתרבות מ' גלזר-תעסה:

אני מסכימה אתך בלי שום ערעור. אתה קורא לזה דת. יש ציבור שאוהב לקרוא לזה משהו ערכי, אף שעד היום אינני יודעת בדיוק מה זה "ערכי". זה מוסר, זה שלום, זו אהבת הזולת, אהבת האדם. כל הדברים האלה מעוגנים בדת שלנו, ואין צורך לרעות בשדות זרים. הבה ונקרא לזה "חינוך ערכי", ואני רוצה להשתמש במלה, שאולי לא כל כך מקובלת בפורום מסוים, ומציעה להיות קצת שמרנים בדברים כמו דרך-ארץ, כבוד וזולת ובציון העובדה, שיש דברים בחברה שהם בבחינת טבו, ואינני מתביישת להגיד זאת. מה יש בדת? בדת יש דברים שהיא אומרת עליהם: לא. יש דברים שאין משאירים אותם לשיפוטו של הקטן. הוא קטן, ועדיין איננו יכול לשפוט, ואני עוזרת לו ואומרת: זאת — לא, כשתהיה גדול תחליט אתה. אבל מה עושים כאשר בא פרופסור מפורסם ביותר, ומשוחחים אתו על הכתות השונות ושואלים אותו מה הוא יעשה אם בחו תהיה ב"היריקרישנה", והוא משיב: לא איכפת לי, היא בת 20 והיא תעשה מה שהיא רוצה. כאן מדובר בבחורה בת 20, שחיה בבית כזה והאבא שלה מכון אותה. מה עושה משפחה שאין מי שיכוון אותה, וכת המשפחה חושבת, שכיוון שהיא בת 18 היא כבר יכולה להחליט ולעשות כל דבר?

אני אומרת, שיש לחזור לחינוך הערכי. לחזור למסורת אבות שהגנה על האדם מיצרו ולא מיוצרו. אני מסכימה את דברי ומבקשת מכם לתת עצות, לתת הצעות. ניתן את דעתנו לחקיקה. אני שמחה שהדיון הועלה כאן בחריפות כזאת.

מה בכל זאת מפריע? אני אומרת בצורה מפורשת: למה ליצור ולחנך קודם דרך אמצעי התקשורת? אולי קודם נחנך ואחר כך נלך לאמצעי התקשורת? זאת היתה הנקודה.

אוריה נמיר (המערך):
אבל כשלא עושים את מה שצריך?

אלעזר גרנות (המערך):

מה זה? מטיפים לנו פה מוסר?

הי"ר מ' כהן-אבידב:

סגנית השר, האם את מתכוונת להציע להעביר את הנושא לוועדה?

סגנית שר החינוך והתרבות מ' גלזר-תעסה:

כן. אבל אני השבתי על קריאות-ביניים.

הי"ר מ' כהן-אבידב:

אני מבקש לסיים. כבר עברת הרכה מאוד על הומן. עם כל חשיבותו של הנושא, יש חקנון, ואני חייב להעיר לך.

סגנית שר החינוך והתרבות מ' גלזר-תעסה:

אבל הנושא חשוב.

אינני יודעת מה היתה כוונתך, חבר הכנסת הלל, בקשר לכיתת-הכנסת. לא מתאים לך להגיד כך, כאילו זה — — —

שלמה הלל (המערך):

לדעתי, אנחנו לא נגיע למשטר שיחזיק את הילדים בבית ויקשרו אותם.

סגנית שר החינוך והתרבות מ' גלזר-תעסה:

מי הציע את זה?

שלמה הלל (המערך):

הילדים הולכים לתנועות נוער. אתם חייבים לפקח על תנועות הנוער ולתת להם ערכים.

סגנית שר החינוך והתרבות מ' גלזר-תעסה:

כמה אחווים מהילדים הולכים לתנועות נוער?

שלמה הלל (המערך):

ואל חשבי שאפשר להחזיק את הילדים בבית. תספקו לילדים בלילות שבת תוכנית חיובית קונסטרוקטיבית, אל תסגרו את כל המועדונים בשבת, ואז הם יוכלו לבלות במקום תרבותי.

סגנית שר החינוך והתרבות מ' גלזר-תעסה:

באמת, חבר הכנסת הלל, שום תנועה נוער לא נסגרה בגלל זה.

פנחס גולדשטיין (הליכוד):

חבר הכנסת הלל, דבר קודם עם מנחם הכהן.

סגנית שר החינוך והתרבות מ' גלזר-תעסה:

אתה החרפת את הבעיה. כבקשה, לך לאלה שלא יוצאים בליל שבת ויושבים ליד שולחן השבת ונראה איה אחוז מהם מעשנים ואיה לא. זה הכול.

שלמה הלל (המערך):

גברתי, עכשיו הילדים הולכים לתנועות נוער, למועדוני תרבות. אל תתארי לעצמך שיקשרו ילדים לבתים שלהם.

סגנית שר החינוך והתרבות מ' גלזר-תעסה:

למה אתה אומר דברים שאיש לא דיבר עליהם? מי דיבר על זה שיקשרו אותם?

מנחם הכהן (המערך):

בסך הכול היא צודקת.

שלמה הלל (המערך):

שילכו לתנועות הנוער.

סגנית שר החינוך והתרבות מ' גלזר-תעסה:

מי מפריע להם?

שלמה הלל (המערך):

משדר החינוך והתרבות אינו עוזר, אז הוא מפריע.

סגנית שר החינוך והתרבות מ' גלזר-תעסה:

אין זה נכון, זה ממש לא מדויק, ואינני רוצה לומר דבר אחר. משדר החינוך מעודד את תנועות הנוער. זה שהילדים לא באים — זו בכלל שאלה חברתית גדולה.

שלמה הלל (המערך):

נכון, זה אחד הדברים שצריכים לתת עליו את הדין.

סגנית שר החינוך והתרבות מ' גלזר-תעסה:

אני מציעה שההורים יתנו כתף בדיוק באותה מידה כמו המתנכים. המתנכים אינם מלאכים, הם אינם מלאכי שרת ולא מלאכי שמים. ההורים והמורים יחד צריכים לטפל בזה. יש לכם עוד הצעות — בבקשה. משדר החינוך בשלב הזה עושה כל מה שהוא יכול. הוא חשף את הבעיה, נתן סטטיסטיקות, נתן מרצים, נתן טיולים, הוא הראה מה זה עושה לכריאות ומה ההשפעה של הדבר על כל מיני דברים בעתיד. מה עוד אתם רוצים שמשדר החינוך יעשה? אתם מדברים כאן כאילו למשדר החינוך יש איה פתרון-פלא. תביאו הצעות, נשמע אתכם. זה מה שאנחנו יכולים לעשות.

בסיכומי של דבר, המשפחה אחראית לא רק להבאת הילדים אלא גם לחינוכם.

אני מציעה להעביר את הנושא לוועדת החינוך והתרבות.

מנחם הכהן (המערך):

למה לא לקיים דיון במליאה?

אורה נמיר (המערך):

לא, לא. מוטב להעביר את זה לוועדה.

הי"ר מ' כהן-אבידב:

אני פונה למציעים. חברת הכנסת נמיר, האם את מסכימה להצעה להעביר את הנושא לוועדה?

אורה נמיר (המערך):

כן.

הי"ר מ' כהן-אבידב:

חבר הכנסת גולדשטיין, האם אתה מסכים להצעה להעביר את הנושא לוועדה?

פנחס גולדשטיין (הליכוד):

כן.

הי"ר מ' כהן-אבידב:

ובכן, חברי הכנסת, לפנינו הצעה אחת, להעביר את שתי ההצעות לדיון בוועדת החינוך והתרבות. אני מעמיד אותה להצבעה.

ה צ ב ה

ההצעה להעביר את הנושא לדיון בוועדת

החינוך והתרבות נתקבלה.

הי"ר מ' כהן-אבידב:

פה-אחד הוחלט להעביר את שתי ההצעות לדיון בוועדת החינוך והתרבות.

ירוחם משל (המערך):

לא הבינותי מה סגנית שר החינוך רוצה מחברי הכנסת.

אורה נמיר (המערך):

היא חסכיר לך באופן אישי.

ד. הצעה לסדר-היום עתידו של החינוך המוסיקלי היסודי בארץ

בתהליך החינוך המוסיקלי עוברים מתפיסה חושית-רגשית להתייחסות תודעתית-שכלית, והילד לומד להבחין בכל הדברים שקודם הזכרתי, שהם קיימים אצלו בתחושה. הוא גם לומד להיות אקטיבי. אין זה לימוד פסיבי: הוא לומד להפעיל את עצמו, הוא לומד ליצור. ב"יחד" המוסיקלי הוא לומד ערכים. לפני רגע שאלה סגנית שר החינוך והתרבות מה הם ערכים, למה אנחנו מתכוונים במלה "ערכים". ובכן, בעיני חלק מהערכים שאדם לומד דרך המוסיקה הם: להתחשב בזולת, לכבד, להתאים את עצמו לסובב, להשתלב בתוך ההרמוניה, הרמוניה שהיא דבר כה חשוב בחיים הדיסוננטיים שלנו.

בחינוך המוסיקלי אין מרבדים על מוסיקה אלא עושים אותה. עברתי בימים אלה — לאחר שזה שנים מספר אינני עוסקת בהוראת מוסיקה — וניסיתי לדאוג מה נעשה היום בשדה המוסיקה ומה ניתן לעשות. עברתי בשיעורי מוסיקה מגן-הילדים ועד כיתות י"ב, ונפעמתי כשראיתי לאילו הישגים מגיעים בכיתות אינטגרטיביות שיש בהן ילדים משכונות יוקרה וילדים משכונות מצוקה יחד, ומה אפשר לעשות דרך החינוך המוסיקלי, ולא באמצעים יקרים, ולא בתקציבים גבוהים, אלא רק אם יש אדם שיכול להקדיש ויכול להעביר להם את המסר ואת התורה.

אנחנו מנסים לעצב חברה מגלויות, ממסורות, מתרבויות שונות, וזאת כלי לאבד, את "יחדן". בחינוך המוסיקלי יש אפשרות של שימור ושל טיפוח ושל פיתוח מסורות ותרבויות מוסיקליות שונות לתרבות עצמאית ישראלית-יהודית. יש במוסיקה פורקן בחיים המתוחים שלנו, וכפי שאמרתי — אין כמוה מכשיר אינטגרטיבי. אמרה לי הגננת בשיעור המוסיקה בסוף השיעור, כלי שבורה מלים, כדי לסבר את אוזני: את יודעת, הכיתה הזאת היא כיתה הטרוגנית, אבל במוסיקה היא הומוגנית. נדמה לי, שבשתי המלים האלה היא קלעה בדיוק למה שעושה המוסיקה לילדים, שלא לדבר על העשרת חיי החברה וחיי היחיד.

אנחנו יודעים, שהמוסיקה הוכנסה לפני שנים מספר לגני-הילדים למקצוע הרייתמוסיקה. ב-1976 הוחלט שבגני-הילדים תלמדה מורות מוסמכות, בעלות תואר, לפחות שתי שעות מוסיקה או ריתמוסיקה, מפני שהלימוד בגילאים הצעירים הוא לימוד משולב בתנועה, ואסור יהיה לגנות להכניס מורות בלתי מוסמכות ואסור יהיה להן לקבל כסף מן ההורים, כאשר הן מלמדות את המקצוע הזה בגני חובה.

בכיתות בית-הספר, עד כיתות ו', מקבלים כיום הילדים שעת מוסיקה אחת, ואילו בתקופת המנרט קיבלו שעתיים של מוסיקה. בכיתות ז' עד ט' צריך לתת לכאורה את שיעור המוסיקה האחד, אבל למעשה, במסגרת האוטונומיה שיש למנהל בית-הספר, הוא יכול להחליט מה הם השיעורים שייבחרו, והראשונים בתור לקיצוץ הם. כמובן, כל מקצועות ההעשרה וההכשרה: כלכלה, תזונה, ספורט, ציור, מלאכה ומוסיקה. אין מה לדבר על כיתות בית-ספר תיכון, שבהן זה אפילו אינו חובה.

בבתי-הספר קיימים גם שיעורי מקהלה, אבל כפי שאמרתי — מאחר שכחציבת הביניים מוחנה העניין באוטונומיה של המנהל, והוא יכול "לשחק" עם מספר השעות הניתנות לו, — לא ככל בבתי-הספר אנחנו מוצאים שיעורי מוסיקה בגילאים האלה. המקצוע הזה הוא מקצוע שמחייב רצף, החל בגיל

היור"ר מ' כהן-אבידב:

אנו עוברים להצעה הבאה לסדר-היום, עתידו של החינוך המוסיקלי היסודי בארץ, מאת חברת הכנסת עדנה סולודר.

עדנה סולודר (המעצף):

כבוד היושב-ראש, חברי הכנסת, במסיבה לא כל כך עליזה זאת אני רוצה לעבור לנושא מסוג אחר לחלוטין. לפני ארבע שנים בדיוק הכיא מעל כמה זאת חבר הכנסת לשעבר דניאל רחוליו הצעה בדבר מצבן הכספי של התזמורות בישראל. והוא פתח את דבריו באומרו, שהוא רוצה להביא סוגיה שאולי אינה עומדת במרכז הדיוקונים, נוכח האירועים המסעירים שאנו חיים בהם. אך גם במצב הכלכלי הקשה שבו אנו נתונים אנו חייבים לשמור על נכסי תרבות וכלי אמנות כעל בכת עיננו. לפני שקראתי את הדברים האלה, כמעט רציתי לפתוח את דברי בנושא זה בדיוק באותן מלים.

מונה לפני "קול קורא" של מוסיקאים מן השורה הראשונה של חיי המוסיקה בארץ, שיצאו לפני שבועות מספר בקריאה אל הנגנת העם, אל אנשי חינוך ואל כל אזרח בארץ. שהמוסיקה והאמנות חיו נכס יקר לכולנו. "אל תיתנו יד לקיפוח החינוך המוסיקלי בארץ". האם רק החשש מקיצוצים העומדים בפתח דחף אותם לצאת ב"קול קורא" זה?

ניסיתי לבחון, את הנושא מקרוב. אני, שהייתי שנים רבות בפנים העולם של החינוך המוסיקלי ונאלצת היום לעמוד כאן, להתלבט, ולעיתים גם להכריע בשיקולים שונים של סדרי עדיפויות, התלבטתי: האם באמת זה הרגע להעלות הנושא? האם זו התקופה לבוא ולחבוץ את כבודה של המוסיקה? האם באמת לא ניתן לגרול ולחנך אדם בריא בגופו ובנפשו בלא מוסיקה, בלא חינוך ליצירותיו? האם בין הצעות כבודות של אגרות ומסים, של סמים ולאכוהוליות, האם בין בעיות קריאה והבנה, של לחצים בטיחונים וכלכליים, של מאבקי כוח פוליטיים, של ניכור, קיטוב ואלימות גוברת, תהא האוזן קשבת גם לנושא כל כך לא דרמטי כמו ערכו של הצליל, כמו הבנת ערכה של המוסיקה כגורם חינוכי אינטגרטיבי יצירתי, המעצב את האדם, מעשירו, והוא גורם ממדרגה ראשונה בבניית חברה, או שנראה בנושא רק מוסיקה כת-אליס, המיוערת לבני-אליס, שיש בה מותרות ואין בהם הכרח?

אני, מודה, וכבר אמרתי, שאינני אוניברסיטאית, משום שמקצועי בעבר היה חינוך מוסיקלי, אבל נדמה לי, שיש יסודות שכונים את האדם, ובחינוך אנחנו בונים לעתיד: מה שאנחנו זורעים היום, אנחנו קוצרים בעתיד, ולכן על דברים שזורעים לעתיד נדמה לי שאסור לוותר. נכון שהחלטה על סדרי עדיפויות בחינוך היא דבר קשה מאין כמוהו, אבל יש דברים שהם אוניברסליים, וצריך לפתח ולטפח אותם.

מעבר לכך שהמוסיקה היא חלק בלתי נפרד מתרבות האדם ומעוגנת בכל תרבות, היא גם שפה אוניברסלית של יחיד ושל רבים. היא יוצרת את היחד, היא מחברת בין בני אדם. ניתן להבניה כלא מלים, היא קיימת כאדם גם לפני שלמד אותה, היא מפתחת ומחדדת את החושים — את השמע, את המוטוריות, את הקואורדינציה, את המשמעת, את הכיטור, את הדמיון, את היצירה ומה לא. את ערכה של המוסיקה בחינוך כבר הכירו קדמוני הקדמונים, ודאו לנו, כפוליטיקאים, שנועין בספרי הפוליטיקה ובספרי המדינה של אריסטו ושל אפלטון, נמצא שם את אישורם לחשיבותו של החינוך המוסיקלי.

ההתייחסות למקצוע כזה. מי יחשיב מקצוע שנותנים אותו רק שעה אחת בשבוע? אם נותנים אותו רק שעה אחת בשבוע, אפשר גם שלא לתת אותו כלל. מי ירצה ללכת וללמד מקצוע כזה? והראיה, לקורס מורי ריתמוסיקה השנה נרשמו 27 מורים. ולאחר שנודע להם דבר הקיצוצים, נשארו בראשית השנה 16 מורים.

החינוך המוסיקלי נבנה במשך שנים והגיע להישגים שיכולנו להתברך בהם. חינוך מוסיקלי זה עומד כסכנה. לא אכנס כאן לשלב היותר גבוה של החינוך המוסיקלי, לקונסרבטוריונים, חלקם בפיקוח משרד החינוך, לבתי-הספר למוסיקה, לשיעורים ביחידות ובקבוצות וכן הלאה, לתזמורות הילדים ועוד. אני רוצה רק לקבוע, שכל המקצוע הזה עומד כסכנה.

בשבוע האחרון השתתפתי בפאנל שהתקיים באקדמיה למוסיקה בירושלים, פאנל של חבר הנאמנים של האקדמיה. נושא הדיון היה החינוך המוסיקלי הטרנס-מקצועי. היתה נוכחת שם גם חברת חבר הנאמנים, חברת הכנסת חמר אשל. דובר שם על הסכנה, שמצב המצמצם ישפיע על הצלילים. מורי המוסיקה אינם תלשים מן המציאות, הם חיים במציאות שלנו, הם מכינים אותה, הם יודעים שיש בעיות תקציביות והם אינם מבקשים חסד. הם מוכנים לתרום. מיהל האקדמיה, הגברת מיכל כהן-זמורה, שכולנו מכירים את פעילותה הציבורית, החינוכית והמוסיקלית, יצאה בהצעה, שבה היא לקחה על עצמה ועל האקדמיה למוסיקה בירושלים להיות, כפי שהיא אמרה, "המוביל הארצי" לזרם הצלילים ולעמוד בראש המאבק והטיפול, על-מנת לשמור שהישגי מקצוע המוסיקה והחינוך המוסיקלי בבתי-הספר לא ירדו מסדרהיום —

אורה נמיר (המערך):
ובגני-הילדים.

עדנה סולודר (המערך):
לרבות גני-הילדים, ודאי.

— כדי שלא יעלמו ולא יאלמו.

בעקבות הגיוס העצמי של חבר הנאמנים ושל מורי האקדמיה למוסיקה בירושלים, הייתי מציעה בסוף דברי, ואני מפנה את ההצעה הזאת גם לחברת הכנסת אורה נמיר, שלייד ועדת החינוך והתרבות של הכנסת חוקם ועדת קבע לטיפול במכלול נושא המוסיקה, כפי שקיימת ועדת ספורט שחברת הכנסת נמיר עומדת בראשה. אני מציעה כי הועדה שתוקם תלווה את הנושא הזה מקרוב ובעקביות, על-מנת לתת לו את התמיכה שלה הוא זקוק וזכאי. תודה רבה.

הי"ד מ' כהן-אביב:

תודה לחברת הכנסת עדנה סולודר. אני מזמין את סגנית שר החינוך והתרבות להשיב על ההצעה לסדרהיום.

סגנית שר החינוך והתרבות מ' גולדזרעס:

אדוני היושב-ראש, חבר הכנסת, ראשית עלי לברך על ההצעה המעשית של חברת הכנסת עדנה סולודר בקשר להקמת ועדה למוסיקה. אני חושבת שזאת תרומה נכבדה מאוד של חברת הכנסת סולודר. אני בטוחה שכולנו ניתן יד לכך.

לית מאן דפליג שהחינוך המוסיקלי הוא נכס צאן ברזל של החברה האנושית בכלל, ואני מרשה לעצמי לומר, שגם של היהודים. החינוך המוסיקלי, השירה, הנגינה, המקהלה היו ידועים מקדמת דנא, ואני חושבת שכאן, לפחות כאישימים השנים האחרונות, היה הדבר מקובל כמעט בכל בתי-הספר, לא עברתי ככולם אבל הוא היה חלק מתוכנית של בתי-הספר, של

הצעיר ועד לגיל הגבוה, ואותם מנהלים שהשכילו, שעמדו על חשיבותו של המקצוע והכניסו אותו, היו בעצמם מופתעים מן התוצאות של המקצוע הזה בחיי בתי-הספר.

ביקרתי ברמת-חן עם חברת הכנסת אורה נמיר וחזינו בשיעורי מוסיקה. שמענו את המחנכות שאמרו: איך אפשר לקחת מהילדים את המקצוע הזה, את האור שיש להם בעיניים כשהם חוזרים משיעור המוסיקה, איך אפשר לתאר העכרת נושא בלי המוסיקה? ביקרתי בראשון-לציון בגימנסיה הריאלית, שבה הכניס המנהל שיעורי מוסיקה על אף אי-אמנותם של המורים, וראה זה פלא: לא רק שאת שיעורי המוסיקה הוא העביר לכל הכיתות, אלא הוא גם יצר היום מגמה למוסיקה, וגם הוורים וגם המורים לומדים בחוג למוסיקה אצל אותה מורה, שהיא מורה בבית-הספר, ושוכ, אלה מעגלים של יחד.

אורה נמיר (המערך):
היינו גם בבית-הספר האזורי בבית-יצחק.

עדנה סולודר (המערך):

היינו גם בבית-ספר אזורי של ילדי מושבים בבית-יצחק וראינו שם עבודה בלתי רגילה של יצירותיהם של ילדים. לא אכנס כאן לכל הפרטים, אבל הדבר שאני רוצה להעביר אותו, הוא החשיבות של המקצוע הזה בחינוך הכללי ובעיצוב אופיו של הילד.

אנחנו עדים היום למשבר מוסיקלי בארץ. הרברים קשורים זה בזה: אם אין חינוך מוסיקלי, אין נגנים; אם אין נגנים, אין קהל; אם אין קהל, אין נגנים. אנחנו יכולים לתאר את חיי התרבות שלנו כלא מוסיקה. לאחורונה נדלקו "פנסים אדומים" עקב קיצוצים, והראשונים לקיצוצים היו דווקא גני-הילדים. אנחנו עדים פה לעתים קרובות לוויכוח, וגם אמש — בדיון על האגדה, על חוק חינוך חיים חובב — נשמע קולו של הוויכוח הזה: היכן אנחנו צריכים להקדיף יותר על חינוך חובב — בגילם הצעירים או בגילם הבוגרים? נדמה לי, שאנשים שעסקו בחינוך אין ביניהם ויכוח, שילד יש לחנך מימיו הראשונים. עתה דווקא מצאו לנכון לקצץ ראשונה בגני-הילדים בשיעורי היתמוסיקה, בלא התייעצות לא עם המפקח על המוסיקה ולא עם המפקחת על הלימוד בגנים. בראשית שנה זו לא הוחלפו מורות לריתמוסיקה, שיצאו מהמקצוע עקב סיבות שונות.

בתשובה למפקחת על הוראת המוסיקה ולממונה על ריתמוסיקה בגני-הילדים, ענה מנכ"ל משרד החינוך והתרבות, ומונה לפני מכתבו מ-5 בספטמבר 1983, שבו הוא אומר: "שיעורי היתמוסיקה המתקיימים במערכת החינוך הם במסגרת ניסוי והעשרה ולא כחלק מתוכנית לימודים חובה". דבר זה סותר את חזון המנכ"ל שיצא ב-1976. באותו מכתב הוא אומר: "עקב הצמצומים שחלו במערכת החינוך בהחשמ"ב, הוציא אגף המוסדות הנחלת, שמטרתו לשכן מורות לריתמוסיקה במידה שלמשרד יש מחויבות פרופסיונלית להעסיקן, כלומר — מורות שיש להן קביעות, וגם זאת רק באזורי מצוקה ובגני-ילדים לגילאי חובה. לא נוכל להיענות לבקשתכם, מאחר שלפי מדיניות המשרד אין מוסיפים שעות לריתמוסיקה כאשר חקציב המשרד חייב לכסותן". מעניין, כפי שאמרתי, שדבר זה היה בלא ידיעת המפקח על לימודי המוסיקה, ובלא ידיעת הגברת נחמה ניר, המפקחת על גני הילדים.

כאשר מתחילים לקצץ במקצוע מסוים בבית-הספר היסודי, כאשר הוא ניתן רק שעה אחת בשבוע, מתחילה לרדת

את הדגשים בחינוך המוסיקלי, כי אין כמוהו לאינטגרציה הטבעית, הרגשית, הקולית, ההרמונית, שיכולה להיווצר בכיתה או בחברה.

אני מציעה להעביר את הנושא הזה לדיון בוועדה.

אורה נמיר (המערך):

אפשר לבקש משהו, אדוני היושבי-ראש, ברשותך?

היור"ר מ' כהן-אביב:
בבקשה.

אורה נמיר (המערך):

אתמול נודע לנו בוועדת החינוך והתרבות, שביישוב ששמו אור-עקיבא, שיש לו תזמורת נוער מעולה באמת, הודיעו על הפסקת התמיכה, ופירוש הדבר פיזור התזמורת. בהזדמנות זו אני מבקשת מסגנית השר, אם זה ניתן, לבדוק ולעשות הכול, שדווקא במקום כמו אור-עקיבא לא תפוזר תזמורת הילדים של היישוב. זו תזמורת ילדים.

סגנית שר החינוך והתרבות מ' גלור-תעסה:

אור-עקיבא מאוד קרוב ללבי, כמו יישובים רבים בארץ. אחר מקרובי משפחתי עסק שם בהתנכרות שנה שלמה, עם ליובה אליאב, והכיר את הבעיה לפני ולפנים, ואני נדהמת לשמוע על הדבר הזה.

אורה נמיר (המערך):

שמענו על כך אתמול בוועדת החינוך והתרבות.

סגנית שר החינוך והתרבות מ' גלור-תעסה:

אני מודה לך על העברת המידע ואנסה לעשות כמיטב יכולתי.

אורה נמיר (המערך):

תודה רבה.

היור"ר מ' כהן-אביב:

תודה לסגנית שר החינוך והתרבות. אני פונה למציעה: חברת הכנסת עדנה סולודר, האם את מסכימה להעברת הנושא לוועדה?

עדנה סולודר (המערך):

כן.

היור"ר מ' כהן-אביב:

תודה. ובכן לפנינו הצעה אחת: להעביר את הנושא לוועדת החינוך והתרבות. מי בעד העברת הנושא לוועדה?

ה צ כ ה

ההצעה להעביר את הנושא לדיון בוועדת

החינוך והתרבות נתקבלה.

היור"ר מ' כהן-אביב:

פה-אחד הוחלט להעביר את הנושא לוועדת החינוך והתרבות.

ה. החלטה בדבר אישור הוראות בצו שעת-חירום

(תשלומי חובה על מלאי של טובין — בשר קפוא)

(מס' 3), התשמ"ד — 1983 *

היור"ר מ' כהן-אביב:

— בשר קפוא (מס' 3), התשמ"ד — 1983. בשם ועדת הכספים יביא את ההחלטה חבר הכנסת אליעזר אבטיבי.

גני-הילדים בוודאי. אני זוכרת שכל מורה היתה מוכרחה ללמוד נגינה, כדי שאם תלך ללמד ביישוב ספר או במקום קטן או מרוחק, תוכל להבין מעט מן המעט מן המוסיקה ביישוב שאליו היא תיקלע.

אני חושבת שבתחום הזה נעשו דברים יפים וגדולים, ולא אבוא לפרט את כולם. אני חושבת שהמוזיקה סמכה את ידיה, בדרך כלל, על החינוך המוסיקלי. כ-2,710 מורים מקצועיים למוסיקה, שכרובם הגדול צמחו וגדלו בארץ, מלמדים כ-40,000 שעות מדי שבוע. 1,270 מהם מלמדים בגני-הילדים ובבתי-הספר על החטיבות השונות. 1,440 מלמדים בקונסרבטוריונים למיניהם שבפיקוח משרד החינוך והתרבות.

התוצאות של הפעילות הזאת ניכרות היטב בחיי המוסיקה המקצועית שלנו. 700 מקהלות ילדים ונוער, 140 צוותי נגינה מהרכבים קאמרים ועד תזמורות מעשירים את הווי הקהילתי. אני רואית ארבע תזמורות גדולות של כלי מיתר ביישובים מרוחקים, לא כחל-אביב. הן גם מחמנות להופיע במקומות שונים בארץ, ואני יכולה לומר, ולא בהתלהבות רבה, שגם בחוץ-לארץ. הטובים המוכשרים מבין המוסיקאים הצעירים מופיעים על במות הקונצרטים וברשות השידור הם ברוכים "תוצרת הארץ", והכולטים שבהם מייצגים אותנו ככבוד רב במפגשים וכתהוות מוסיקליות למיניהם ברחבי העולם.

אין ספק, שעם הקיצוצים ייפגע הנושא הזה במידה מסוימת. אבל מנהל בית-הספר, שכאמת ניתנה לו אוטונומיה מלאה — — —

אורה נמיר (המערך):

זו הבעיה.

עדנה סולודר (המערך):

השאלה אם הוא יהיה מודע לנושא הזה.

אורה נמיר (המערך):

יותר מדי לא מודעים.

סגנית שר החינוך והתרבות מ' גלור-תעסה:

"יחכן בהחלט, שבריונים בוועדה יש להטיל על מנהל המחוז, שהוא — — —

אורה נמיר (המערך):

יקפיד.

סגנית שר החינוך והתרבות מ' גלור-תעסה:

אני מתביישת אפילו לומר: שהוא יורה. אם הוא אינו מודע, צריך להורות לו. זה הכול.

אם כן, אני יודעת שלפעמים הרכה שעות עוברות לתגבור ולשיעורי עזר, שאני אינני יודעת מהו השכר בצדן. יכול להיות, שבסל שישנו בידי מנהל בית-הספר, עם הכוונה או הנחיה או הוראה של מנהל המחוז — אפשר יהיה לשמור על הקיים, שהוא אינו גדול. אם יריוח לנו, ואני מאמינה שיריוח לנו, אני מאמינה באמונה שלמה שנצא מהסכך הזה, או מוכן שיש לשים

חוברת יי, ישיבה רס"א

— החלטה בדבר אישור הוראות בצו: הצעת חוק לתיקון ולהארכת תוקף של תקנות שעת-חירום (יהודה והשומרון, חבל-עזה, סיני ודרום-סיני שיפוט בעבירות ועזרה משפטית) —

אליעזר אבטבי (בשם ועדת הכספים):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, אני מתכבד להביא כזה את הצו הזה לאישור הכנסת: צו שעת-חירום (תשלומי חובה על מלאי של טובין — בשר קפוא) (מס' 3), התשמ"ד — 1983.

הי"ד מ' כהן-אבידב:

תודה לחבר הכנסת אבטבי, מי בעד אישור הצו?

ה צ ב ע ה

ההחלטה בדבר אישור הוראות בצו שעת-

חירום (תשלומי חובה על מלאי של טובין —

בשר קפוא) (מס' 3), התשמ"ד — 1983,

נתקבלה.

הי"ד מ' כהן-אבידב:

הצו אושר.

1. הצעת חוק לתיקון ולהארכת תוקף של תקנות שעת-חירום

(יהודה והשומרון, חבל-עזה, סיני ודרום-סיני —

שיפוט בעבירות ועזרה משפטית), התשמ"ד — 1983 *

(קריאה ראשונה)

סעיף 1 לחוק מרשם האוכלוסין קובע, שלעניין חוק זה חושב הוא מי שנמצא בישראל כאזרח ישראלי או על-פי אשרת עולה, תעודת עולה, רשיון לישיבת קבע או לישיבה ארעית מסוג מסוים. המבחן לתושבות לפי חוק זה הוא בישיבה בישראל. שירות חובה כצבא-הגנה לישראל חל, לפי חוק שירות ביטחון (נוסח משולב), התשי"ט — 1959, על תושב קבע בישראל. גם בחוקים אחרים מתן רשיון לאדם או הטלת חובות עליו מותנים בהיותו תושב ישראל. לכן מוצע לקבוע, שלעניין החוקים המפורטים בתוספת ייחשבו כתושבים גם אזרחי ישראל הזכאים לעלות לישראל לפי חוק השבות, המתגוררים באזור.

אדוני היושב-ראש, אני מבקש להעביר את הצעת החוק הזאת לוועדת החוקה, חוק ומשפט של הכנסת.

הי"ד מ' כהן-אבידב:

תודה לשר המשפטים, חבר הכנסת, אנו עוברים לדיון. הדיון הוא אישי, במסגרת של עשר דקות לכל דובר, רשות הדיון לחבר הכנסת תופיק טובי ואחריו — לחבר הכנסת מאיר שטרית.

תופיק טובי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה, בו בזמן שהצעת החוק מדברת על שיפוט נגד עבירות של אזרחים ישראליים בשטחים הכבושים, המציאות שהכיבוש יוצר בשטחים הכבושים היא עידוד אזרחים ישראליים, וכראש ובראשונה מתנחלים, לפגוע בחוק, לעבור על החוק ביחסם אל האוכלוסייה בשטחים הכבושים, אל בני העם הערבי הפלשתינאי.

על-ידי מדיניות הסיפוח, הנצחת הכיבוש וההתנחלות הקולוניאלית בשטחים הכבושים פוגעים שלטונות הכיבוש לא רק בחוקים הבין-לאומיים ובאמנות הבין-לאומיות ועובדים עליהם, אלא אף פוסחים על עבירות ועל פשעי המתנחלים נגד אוכלוסיית השטחים, מטשטשים ואף מעורדים אותם. ועדת קרפ במסקנותיה בדבר השתקת העבירות והפסקת הליכים משפטיים וחקירות נגד המתנחלים היא עדות וועקת למדיניות שלטונות הכיבוש.

נוסף על זה, העידוד שנותנים השלטונות למתנחלים אלה לתקוף, לירות, להפחיד ולאיים על האוכלוסייה הערבית בשטחים — הוא חלק ממסכת הכיבוש וממסכת הפרת החוק והמשפט בשטחים הכבושים מצד השלטונות והמתנחלים.

הי"ד מ' כהן-אבידב:

חברי הכנסת, אנו ניגשים לסעיף הבא בסדר-היום: הצעת חוק להארכת תוקפן של תקנות שעת-חירום (יהודה והשומרון, חבל-עזה, סיני ודרום-סיני — שיפוט בעבירות ועזרה משפטית), התשמ"ד — 1983, בקריאה ראשונה. יביא את החוק שר המשפטים, בבקשה.

שר המשפטים מ' נסים:

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, תקנות שעת-חירום (יהודה והשומרון, חבל-עזה, סיני ודרום-סיני — שיפוט בעבירות ועזרה משפטית), התשמ"ד — 1967, שתוקפן הוארך מדי פעם בפעם, מסדירות את העניינים האלה:

הגשת עזרה לבתי-המשפט הצבאיים, שהוקמו בשטחים שעליהם הן חלות, כדי להעמיד לדין אנשים מישראל שעברו על צווי מפקד האזור; מתן סמכויות חקירה, חיפוש וכיוצא באלה לשוטרים בישראל לגבי עבירות שהן בנות-עונשין בבתי-המשפט הצבאיים הללו; מתן סמכות לשלטונות ישראל לבצע עונשים פליליים ומעצרים שהטילו שלטונות הצבא באזור; מתן אפשרות לבצע באזור עונש מאסר שהוטל בישראל על אזרח אזור; מתן סמכות לבית-המשפט בישראל לשפוט, לפי דיני מדינת ישראל, אדם שבא מישראל לאזור ועבר בו עבירה שהיתה בתי-עונשין אילו בוצעה בישראל; סמכויות לשלטונות ישראל לעזור בישראל בהזמנתם ובהבאתם של עדים לבתי-משפט צבאיים שבאזור; מתן סמכות לשר המשפטים להסדיר את ענייני העזרה המשפטית של השלטונות בישראל לבתי-המשפט האזרחיים שבאזור; מתן אפשרות למסור מידע מן המרשם הפלילי לרשויות ולבעלי חפקידים מסוימים.

תוקפן של התקנות הוארך באחרונה עד ליום 31 לדצמבר 1983, אך הצורך בתקנות אלה בעינו עומד. על כן מוצע להאריך את תוקפן בשנתיים נוספות.

מוצע שינוי בשם התקנות ובהגדרת "אזור", והוא מוצע כתוצאה מהחזרת סיני ודרום-סיני למצרים בעקבות יישום הסכם השלום. כמו כן, מוצע להסמיך את רשויות המס בישראל לפעול כדי לגבות חיובי מס אשר הוטלו על-פי חוק על ישראלים המתגוררים באזור. הוראה זו הכרחית כדי לייצא את גביית המס וכדי להבטיח את אכיפת חוקי המס על חייבים המעבירים את רכושם לאזור, כדי להשתמש מתשלום מס.

— הצעת חוק לתיקון ולהארכת תוקף של תקנות שעת-חירום (יהודה והשומרון, חבל-עזה, סיני ודרום-סיני שיפוט בעבירות ועזרה משפטית) —

הערים: שקעה, חלאף ואטאויל — לא פלא שמבצעי פשעים אלה ממשיכים במלאכתם ואף מרחיבים אותה, כאשר הם מפעילים טרור נגד אוכלוסיית השטחים הכבושים.

מה משמעות הפשע האחרון מיום אתמול בכפר עזריה שבסביבת ירושלים, כאשר התפוצצו שם רימוני יד ממולכדים על יד המסגד של הכפר והנסייה של האם משהו מאמין שחוגים אלה אינם ידועים שלטון? אלה אותם חוגים קיצוניים גזעניים התוקפים גם את מחנות הפליטים הערבים כאשר הם מתחזים בלבוש ערבי. אלה אותם חוגים שוירים בנשק חם על תלמידים וסטודנטים, המעזים לעמוד על זכותם לעצמאות ולמדינה עצמאית.

אנו מאשימים את שלטונות הכיבוש וממשלת הליכוד בטיפוח ובמתן חסות למבצעי פשעים ועבירות נגד בני העם הערבי-הפלשתינאי. חברי הכנסת, על כך הצביעה ועדת קרפ, והמצב לא השתנה. זאת יש לומר, כאשר דנים על חוק שבא כביכול להעניש על עבירות של אזרחים ישראלים בשטחים הכבושים.

אם לדבר על ענישה, על עבירות, יש לדבר גם על מגיעת עבירות שמתכננים אותן והן מרחפות באוויר. סיעת "התחיה" ובמיוחד חבר הכנסת פורת הפריחו את תוכנית עקירת תושבי מחנות הפליטים השוכנים בקרבת דרכים ראשיות, לטענתם — כאמצעי ביטחון. תוכנית נפשעת זו מצאה, כנראה, אוזניים קשובות אפילו אצל אנשי השלטון האמריקנים, המתעניינים כל כך בשיקום פליטים בשטחים הכבושים ובתוכניות פיתוח שם. מחברר שבשיחות שניהל מתאם הפעולות בשטחים, בנימין בן-אליעזר, ברושיגנטון עם אנשי הממשל, ובכללם שר החוץ שולץ, סוכמו תוכניות שלפיהן יתנו האמריקנים סכום של 250 מיליון דולר לפעולות הנקראות פעולות שיקום בקרב הפליטים הפלשתינאים הכבושים, כשמשמעות תוכניות אלה היא גירושם של הפליטים, אולי בפעם השלישית, וחיסול זכויותיהם. זאת במקום להגיע לפתרון צודק של הבעיה במסגרת הסכם השלום הצודק, כביע שיש לפותרה לא על-ידי פיזורם ורמיסת זכויותיהם של הערבים-הפלשתינאים, אלא על-ידי הבטחת זכותם לבחור בזכות החזרה למולדתם, למקום שממנו גורשו, או לקבל פיצויים, לפי בחירתם.

לכן, הגנו מזהירים נגד פשעים נוספים אלה, שהשלטונות עומדים לבצע כיום נגד העם בשטחים הכבושים, בניגוד לאינטרס השלום וליחסי השכנות בין שני העמים. על כן, חברי הכנסת, אני מודיע על התנגדותנו לחוק הזה. החוק הזה בא למסד את הכיבוש, להלביש לו תפאורה משפטית ולהנציח אותו, ולכן אנחנו מציעים להחזיר אותו לממשלה.

היור"ר מ' כהן-אבידב:

תודה לחבר הכנסת תופיק טוכי. רשות הדיבור לחבר הכנסת מאיר שטרייט, ואחריו — לחבר הכנסת מאיר כהן-אבידב.

מאיר שטרייט (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, בראשית דברי אני מבין על הצעת החוק שהוגשה לכנסת, הכאה להסדיר פרצות מסוימות בחקיקה, שאזרחים שיוסדו לנצל אותן ולהשתמש מתשלומי מס למיניהם, בגלל העובדה שסעיפים מסוימים לא חלו עליהם. אני שמח שהחוק הזה בא לחקק את המסדר והסדיר שכל אזרח, גם אם הוא גר ביהודה ובשומרון, בשטחים המשותפים, ייהנה מאותן זכויות שיש לכל אזרח בישראל, אבל יהיה חייב גם באותן חובות המחייבות אזרח מדינת ישראל.

היינו עדים להתנפלויות כבדות על תושבים ערבים, וגם שר הביטחון עצמו, בתשובותיו בוועדת החוץ והביטחון, עודד בימים אלה את המתנחלים אף לירות מעל ראשי התושבים, כיודעו היטב שעל ראש המתנחלים דמם של עשרות בני העם הערבי הפלשתינאי, שורצתו כיריותיהם ברמאללה, בחלחול, בשכם, בבית-לחם ועוד.

אם יש להעמיד משהו למשפט על הפרת חוקים בשטחים הכבושים, הרי הם שלטונות ישראל עצמם, על מדיניותם הנפשעת בשטחים הכבושים, אשר בניגוד לכל האמנות הבין-לאומיות, כל החוקים הבין-לאומיים, בניגוד לכל החלטות האו"ם, נוהגים ויוצרים עובדות נפשעות הפוגעות בזכויות היסודיות של העם הערבי הפלשתינאי ומונעות בכך מעם ישראל את השלום וגורמות לקורבנות שווא אצל שני העמים.

הפקעת האדמה ונישול בני העם הערבי הפלשתינאי מאדמתם ועידוד גירושם ממולדתם הם פשע גניסוד נגד עם שלם, חיסול קיומו הלאומי. את הפשע הזה מבצעים בצורות שונות ובדרכים שונות. אינני מדבר על הפקעת כ-60% מכלל אדמות הגדה המערבית, שלטונות הכיבוש הפקיעו אותם מבעלות העם הערבי הפלשתינאי בשטחים הכבושים, אם בדרך ההכרזה השרירותית על שטחים נרחבים כאדמות המדינה, ובתור שכלאה מנשלים את העם הערבי מאדמת מולדתו, אם על-ידי תפיסת שטחים נרחבים לצורכי ביטחון, שאחרי כן מאזרחים את הנקודות הצבאיות האלה ומעבירים אותן להתנחלות ולהתיישבות היהודית-ישראלית — לזה קוראים בצניות ובאופן דמגוגי "חיים בצוותא" — ואם על-ידי קנייה ורכישת פרטית בדרכי פיתויים, לחץ, רגאיות, אימים וכו'.

ראו את הרוגמה האחרונה של פשע נגד העם בשטחים הכבושים. כפר ערבי בפרצות-עזה מדורי דורות — בית-לאהיא — שלטונות הממשל הצבאי באו בימים אלה לאחת השכונות הסמוכות, להתנחלות החדשה בשם "ימית החדשה", שכונה המונה 75 בתים שבנו עור לפני 1948 ובחלקם גם נבנו מיד לאחר 1948 על-ידי פליטים שמצאו מקלט בכפר. מאות אנשים חיים בשכונה זו על אדמת מולדתם. באים אליהם כיום שלטונות הממשל הצבאי ואומרים להם: "עופו", הממשל הצבאי הוציא צווי הריסה נגד 75 בתים אלה, כי שלטונות העם נבנו על אדמת המדינה, כביכול, כבר נהרסו שלושה בתים והשלטונות מאיימים לגרש את המשפחות האחרות ולהרוס את הבתים, ורוצים, ככל הנראה, לצרף את השטח שעליו הם מתקיימים לימית החדשה. אפילו אם תושבים-פליטים אלה בנו על אדמת המדינה לפני 30, 40, 50 שנה או יותר את בתי-המגורים שלהם, אז מה? חברי הכנסת, מהי אדמת המדינה? זוהי אדמתם של אנשים היושבים עליה — זוהי אדמת תושבי בית-לאהיא. אבל שלטונות הכיבוש, שלפי כל החוקים הבין-לאומיים הם זמניים שם ואסורה עליהם כל פגיעה באוכלוסיית המקום ובמקום מגוריהם, באים, בהתאם למדיניות הטיפוח וההתנחלות, ומכריזים על גירוש עם ממולדתו. אדמת המדינה היא אדמת העם החי עליה. אבל שלטונות הכיבוש מכריזים עליה כאדמת המדינה, ולפי תפיסתם היא שייכת, לפי התיאוריה של המספח והכיבוש, לאדמת העם הכובש, המתנחל, בעל הזכות לעקור ולגרש אזרחים.

זוהי עבירה נפשעת על כל חוקי העולם הנאור. יש להעמיד לדין את שלטונות הכיבוש, המתנחלים ומבצעי המדיניות הגזענית הזאת. אם עד היום לא מצאו שלטונות הכיבוש והרשויות המוסמכות את מבצעי הפשע הנחבצ כלפי ראשי

— הצעת חוק להיקון ולהארכת תוקף של תקנות שעת-חירום (יהודה והשומרון, חבל-עזה, סיני ודרום-סיני שיפוט בעבירות ועזרה משפטית) —

האמין, כבוא, למשאומתן, שהוא יקבל את כל סיני, ובמסגרת המשאומתן ישראל החזירה את כל סיני בשביל להגיע לשלום.

אלעזר גרנות (המערך):
הוא בא לכאן בלא שידע שיקבל את הכול?

מאיר שטרית (הליכוד):
בוודאי.

אלעזר גרנות (המערך):
הוא לא ידע?

מאיר שטרית (הליכוד):

אמיתי שהוא ידע? אמיתי שהוא לא האמין שיקבל את כל סיני בחזרה. איש לא האמין, וגם לא הוא, שמישהו יסיר את ההתיישבויות מסיני. אבל עולה פה השאלה, אם אכן מתכוונים לשלום-אמת, מרוע היה צורך בהסרת יישובים. מה יש, האם לא מתקיימים בתוך מדינת ישראל עשרות יישובים ערביים, כשווי-זכויות לכל דבר? האם תושביהם אינם כחושבים מדינת ישראל בתחום הקו הירוק? מה היה העולם הערבי ואומר אם מדינת ישראל היתה קמה מחר ואומרת, לא יהיה שום ערבי על אדמת מדינת ישראל, כפי שהנשיא אסאדאת אמר בזמנו.

תופיק טובי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
תגיע לזה. לא בזכותך הם חיים כאן, הם חיים כאן במולדתם ואל תעמיד סימן שאלה — — —

מאיר שטרית (הליכוד):

ממתי אתה מתחיל לספור? ממתי אתה מתחיל לספור. כאשר אתה מדבר על מולדתם? מאיזו שנה בדיוק מתחילים לספור? ממלכות דוד? ממלכות שלמה? מימי התנ"ך? כי אם אתה מדבר על זכונם — — —

ה"נר" מ' שחל:

חברי הכנסת, כאשר באתי לנהל את הישיבה חשבתי שמדברים על תקנות שעת-חירום, לא חשבתי שאנחנו מדברים על שיעורים בהיסטוריה. אני מציע להמשיך בדיון.

מאיר שטרית (הליכוד):

אם לא יפריעו לי בנאום, אני אמשך בקו שלי. על כל פנים, אני ודאי בעד חיים בשלום עם העולם הערבי. מי אינו רוצה לחיות בשלום? אין לנו ברירה, אנחנו נמצאים במזרח-התיכון, בין מדינות ערביות, ואין סיבה שלא נחיה בשלום אם אכן שני הצדדים רוצים בשלום. ולדעתי, אין מניעה לכך. ראש הממשלה, כל ראש ממשלה ישראלי, קרא אחת למנהיגי מדינות ערב לבוא למשאומתן בלי תנאים מוקדמים. גם מלך ירדן נקרא לכך רק לאחרונה, עליידי יצחק שמיר. ואין איש במדינת ישראל שלא יסכים היום להיכנס למשאומתן עם חוסיין מלך ירדן על שלום, ואולי לנצל את ההזדמנות לפתרון לעם הפלשתינאי, כפי שאכן סוכם בקמפ-דייוויד. על בסיס של אוטונומיה. נראה חמש שנים שאיש יחיה תחת גפנו ותחת תאנתו, שבאמת יוכיחו את רצונם את בשלום, ואולי יתברר שהכי טוב לעם הפלשתינאי, שכל מיני "טמפסטים" פוליטיים יירדו מהגב שלו, והוא יחיה ביהודה ובשומרון בתוך ארץ-ישראל עם מלאו הזכויות, ואולי יהיה לו פתרון טוב יותר.

על כן אני סבור שבשלב הבניים, עד אשר יגיעו לפתרון של שלום, תיבט מדינת ישראל לתקן את החקיקה, כך שגם מי שגר ביישובים ביהודה ובשומרון, יחולו עליו אותם חוקים של מדינת ישראל, שלא יהיה מצב שאזרחים שגרים היום ביהודה ושומרון ינצלו לרעה את אי-החקיקה בתחומים מסוימים, או להיפך — ינצלו לטובתם את אי-החקיקה בתחומים מסוימים. על כן, אני מבין על הצעת החוק ואני בעד העברתה להמשך הדיון בוועדת החוקה, חוק ומשפט.

שבח וייס (המערך):

השטחים אולי משוחררים, אבל האנשים כבושים. יש פה בעיה.

מאיר שטרית (הליכוד):

יש אנשים משוחררים ויש אנשים שמרגישים כך. זה תלוי בהם. אני רוצה לומר, דווקא להערתך, חבר הכנסת וייס, דווקא בימים אלה, שבהם התפרק סוף סוף הארגון שתיאר לעצמו שהוא מייצג את העם הפלשתינאי, וכוחו נפל, אולי זו הזדמנות פז גם לעם הפלשתינאי ביהודה ובשומרון וגם למלך ירדן, למלך חוסיין, כפי שהממשלה קראה לו וכפי שראש הממשלה יצחק שמיר קרא לו, לשולחן המשאומתן בלי שום תנאי מוקדם — לא מצד ישראל ולא מצד ירדן — לבוא לשולחן המשאומתן ולנסות, דווקא בקונסטלציה שנוצרה לאור מבצע "שלום הגליל" — — —

שבח וייס (המערך):

מה זה "בלי תנאי מוקדם"? אם אתם נגד החזרת כל שטח, זה תנאי מוקדם.

יאיר צבן (המערך):

פרסמו שהכול פתוח למשאומתן.

מאיר שטרית (הליכוד):

חבר הכנסת וייס, אני רוצה לומר לך, שגם ממלכת ירדן וגם מדינות ערב רבות משמשות בתירון של תנאים מוקדמים כלשהם, שקיימים כדי שלא לבוא למשאומתן עם מדינת ישראל, מתוך ידיעה שהן אינן רוצות בשלום. כי אילו רצו בשלום — מומן היו באות לשולחן המשאומתן. ולדעתי, חלק ממדינות ערב אינן מגיעות לשולחן הזה, כי הן יודעות שברגע שיהיה שלום עם מדינת ישראל תתחלנה אצלן הבעיות הפנימיות, ואולי יתערער שלטון הטוטליטרי, כיוון שתושביהן ידרשו, ובצדק, לשנות את שיטת המשטר לשיטה דמוקרטית עם זכויות לאזרחים, עם מתן ביטוי לאופוזיציה, כפי שחבר הכנסת תופיק טובי יכול לדבר כאן נגד הממשלה, שיהיו גם להם זכויות לדבר שם. זה יבוא מייד כעקבות השלום. ואולי משום כך חוששות חלק ממדינות ערב לבוא לשולחן המשאומתן.

ידוע לך, חבר הכנסת וייס, שגם כאשר ממשלת המערך היתה בשלטון והציעה פשרה טריטוריאלית זו או זו, אתם לא קיבלתם תשובה.

תופיק טובי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
הפשרה היא כיבוש הגלעד.

מאיר שטרית (הליכוד):

אף שהיו פגישות עם המלך חוסיין, והן פורסמו, הם לא באו בסופו של דבר לשולחן המשאומתן. לכן, לומר שכאילו שמים להם תנאים, מי שם תנאים? אנחנו חתמנו על הסכם שלום עם מצרים. חלק מההסכם היה מתן פתרון לעם הפלשתינאי — — —

יאיר צבן (המערך):

אתה ממליץ על המודל, אנן מבין?

מאיר שטרית (הליכוד):

ודאי. מתן פתרון לעם הפלשתינאי, שעליו חתמה המדינה הגדולה מבין מדינות ערב. איש לא יחשוד בנשיא מצרים לשעבר אנואר אסאדאת, שהוא לא רצה את טוכת הפלשתינאים או את טוכת העם הערבי. וכאשר נשיא מצרים לשעבר אנואר אסאדאת בא לכנסת, בא לירושלם, הוא לא

חוכרת י', ישיבה רס"א
— הצעת חוק להארכת תוקף של תקנות שעת-חירום (יהודה והשומרון, חבל-עזה, סיני ודרום-סיני שיפוט בעבירות ועזרה משפטית) —

להשיג טרמפ, ויזרקו עליו אבנים, והוא ינסה לתפוס את אותו ילד. ואם האבן תפגע בראשו והוא ישכב בבית-חולים, מי יעזור לך? אני אומר לך במפורש — ויגידו שזאת הסתה או לא הסתה? — אני דורש זאת: תקן את החוק. שזאת לא תהיה הסתה, כדי שלא אוכל לומר את הדברים האלה: באמצעות חוק תעשה זאת.

חבר הכנסת תופיק טובי אומר: דמם של כמה עשרות ערביי ארץ-ישראל ביהודה ובשומרון נשפך שם. כמה דם נשפך של מאות יהודים שנפגעו בהתרפסות, ובמאורעות 1938? כמה דם של יהודים נשפך היום ביהודה ובשומרון מזריקת אבנים? מה קרה למנוחה אסתר אוחנה? מזריקת אבן היא נהרגה. לא מירייה.

אנחנו רוצים לחיות בשלום עם התושבים הערבים. אני מודיע לך, חבר הכנסת טובי, אני רוצה זאת. גרתי אתם, חייתי אתם בשלום. ניתן לחיות בשלום בארץ הזאת. היתה תקופה של שלטון ירדן, ואני פונה אל חבר הכנסת שבח וייס: זה לא היה צבא כיבוש? זרקו עליו אבנים, ירו בו? לא העיזו, לא העיזו לפצות פה.

שבח וייס (המעריך):

אתה רוצה להיות כמו ירדן?

מאיר כהן-אבידב (הליכוד):

אם היה עם פלשתינאי, מדוע הוא לא התקומם? מדוע הוא לא דרש אז את שחרורו? מדוע הוא לא עשה זאת?

שבח וייס (המעריך):

אל תביא לנו דוגמא — — —

מאיר כהן-אבידב (הליכוד):

אתה, חבר הכנסת שבח וייס, עכרת את השואה. אני מכיר בזאת. אני כאן עברתי את הימים הקשים האלה. אינני רוצה לחיות כאן תחת מטר אבנים.

שבח וייס (המעריך):

תסיק את המסקנות לגבי זכויות של אחרים.

מאיר כהן-אבידב (הליכוד):

הסכתי את המסקנות האלה, שכאן אין שום זכויות. יש זכויות לעם ישראל, יש להם זכויות כתושבים. אני אשמור על הזכויות שלהם.

אדוני שר המשפטים, אפשר לנקוט אמצעים ולהרחיק את אותם תושבים. אני מודיע לך, תרחיק אותם — אין ספק שלא יזרקו עוד אבנים. אין לי ספק בכך. אילו אמצעים נוקטים — הרדוף אחרי ילדים? ואם ילד בן עשר יזרק אבן, והאבן יכולה לפגוע, מה תעשה לו? תעצור אותו? תפתח מחנות מעצר לילדים בגיל תשע, בגיל עשר, בגיל אחת-עשרה? מה יגידו?

לעניין הזה צריך אחת ולתמיד למצוא פתרון באמצעות תקנות לשעת-חירום. יש מצב חירום ביהודה ובשומרון. עליך, אדוני השר, מוטלת החובה — ואני תובע זאת — להתקין את התקנות האלה בהקדם, ולא רק תקנות אחרות. אז אולי תבוא הגאולה וידעו שאפשר לחיות כאן בשקט ובשלווה, והם לא יזרקו אבנים והמתנחלים לא יזרקו אבנים. אז אפשר יהיה לחיות יחד בשלווה.

יעקב גיל (המעריך):

השלווה תבוא רק כאשר יבוא השלום.

מאיר כהן-אבידב (הליכוד):

אתה חי היום בגליל — הגליל לא היה חלק מארץ-ישראל

הו"ר מ' שחל:

רשות הדיבור לחבר הכנסת מאיר כהן-אבידב, ואחריו — לחבר הכנסת מתיקון ולהארכת תוקף של תקנות שעת-חירום. אני מודיע בזה שאני מותח קו על הרשימה.

מאיר כהן-אבידב (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, אני סבור שבאולם הכנסת יש שני חברים שעברו את מאורעות תרפ"ט ותרי"ז, זאת אומרת מאורעות 1929 ו-1936, אם אינני טועה. אם יש חברים אחרים שהיו כאן בארץ באותן שנים, אני מבקש את סליחתם. אני מדבר על חברים שהיו בשנים האלה בגיל כזה שהם זוכרים את המאורעות האלה. כוונתי בעיקר לחבר הכנסת תופיק טובי.

אדוני שר המשפטים, אתה מביא את החוק שדן בעבירות שעברו אזרחים ישראלים ביהודה ובשומרון. אני פונה אליך, אדוני השר: אולי הגיע הזמן שתגיש גם תקנות שעת-חירום לגבי אותם תושבי יהודה ושומרון הערבים שפועלים נגד התושבים שגרים שם במקום? אני רוצה לומר לך, אדוני השר, שהיום זריקת אבן היא יותר חמורה ומסוכנת מירי, היא יותר חמורה ומסוכנת אפילו מזריקת בקבוק מולוטוב.

יאיר צבן (המעריך):

למה?

מאיר כהן-אבידב (הליכוד):

בזריקת אבן אתה יכול גם לפגוע ולהרוג אנשים. בירי — אתה יכול לפעול נגד ירי. באבנים אתה פועל נגד ילדים, ונגד ילדים קשה לך לפעול, זה מסוכן.

אדוני השר, יש היום הוראה לאנשי הצבא, שאם זורקים עליהם אבנים, אסור להם לירות בחזרה. אתה צריך לרדוף אחר מי שזרק את האבן. לזרות מלח כדי לתפוס את זנבו.

אני מודיע במלוא האחריות: הודעתי לכן שלי, המשרת ביהודה ובשומרון, שאם זורקים עליו אבן — עליו לירות בחזרה. מוטב לי שישב בבית-סוהר ולא ישכב בבית-חולים. אדוני השר, בשום פנים ואופן לא אתן לו לשכב בבית-חולים בגלל זריקת אבן. מוטב לי שישב בבית-הסוהר, שייכלא — — —

יהודה חשאי (המעריך):

זוהי הסתה לאי-ימליו פקודה.

מאיר כהן-אבידב (הליכוד):

בשום פנים ואופן לא אתן שיפגעו בו ושישכב בבית-חולים. זו אינה הסתה. אני אומר את הדברים במלוא האחריות. לא אסכול זאת עוד, שכני יפגעו מזריקת אבן. לא אתן זאת, בשום פנים ואופן. לא יהיה כדבר הזה. אני אומר כאן במלוא האחריות: אני נתתי את ההוראה הזאת.

קריאות:

— — —

מאיר כהן-אבידב (הליכוד):

לא אתן לכם. זו לא הפקרות. האם יותר טוב שישכב בבית-חולים? מה אתה חושב לך, שכני ישכב בבית-חולים? מדוע? זוהי הוראה מטופשת של צה"ל. ואני דורש ממך, אדוני השר, להתקין תקנות כאלה. מה הולך פה?

הו"ר מ' שחל:

חבר הכנסת מאיר כהן-אבידב — — —

מאיר כהן-אבידב (הליכוד):

שמעתי את הדברים האלה, ואני יודע שהוא יושב שם

חוכרת י"י, ישיבה רס"א

— הצעת חוק לחקוק ולהארכת חוקי של תקנות שעת-חירום (יהודה ושומרון, חבל-עזה, סיני ודרום-סיני שיפוט בעבירות ועזרה משפטית) —

כאן יש דברים מעניינים מאוד וזה נוגע לנושא של רוח קרפ. מדובר באזרחי ישראל, כיהודים שפועלים בשטחים. יש שני דינים. יש דין צבאי לחושב השטחים; ואם הוא בא מישראל — על-פי מה יידון?

שר המשפטים מ' נסים:

על מה אתה מדבר?

אלעזר גרנט (המערך):

הסבר מספר 5, אדוני השר. נכון שכתוב כאן " — — — שהיה בתענושין אילו בוצעה בישראל". אני רוצה להבין: האם לאזרח הישראלי עומדת הבחירה איפה להידון, איפה להישפט? האם אין אותו דין במקום שאנשים יושבים בו, על אותה עבירה עצמה? אני מבקש הסבר.

שלא יתחכמו אתי, איני רוצה שיחילו את החוק הישראלי בשטחים. לא זה הפתרון. הפתרון לכל העניינים הוא שלא להימצא במקום שאין צריכים להימצא בו. אף על-פי שיש לנו זכות, בלי שום ספק.

אנחנו רואים כאן דבר נוסף. היה לנו כאן דיון לא פשוט בנושא של מסירת מידע מן המרשם הפלילי. ראינו שיש כמה תקלות שנוגעות לאזרחי ישראל במידע שנמסר בתוך ישראל, כאשר גם אין מוסרים.

אנחנו דנים במקום, שבו משטרת ישראל מודה שהיא ככולת ידיים. הלוא אחם יודעים, שהמשטרה אינה יכולה לפעול נגד מפירי חוק ביישובים כיהודה ושומרון.

שר המשפטים מ' נסים:

מה אתה מדבר?

אלעזר גרנט (המערך):

כן אדוני. אני מדבר דברים שאני יודע מפיהם של קציני משטרה. הם צריכים לקבל רשות להיכנס לשם.

שר המשפטים מ' נסים:

אנשי משטרה?

אלעזר גרנט (המערך):

אנשי משטרה, אדוני.

שר המשפטים מ' נסים:

החוק הזה כבר עמד ששיעשרה שנה. הדברים הפוכים ממה שאתה אומר.

אלעזר גרנט (המערך):

החוק עמד, והמתנחלים כיהודה ושומרון מפירים את החוק.

שר המשפטים מ' נסים:

זה לא מבוסס. קרא את החוק.

אלעזר גרנט (המערך):

איני מדבר נגד החוק. אני מדבר נגד המציאות.

יוסף רום (הליכוד):

אלעזר גרנט, האנטישמים אמרו אותם דברים נגד היהודים: כולם מפירי חוק. מה זה כאן?

אלעזר גרנט (המערך):

אדוני, איני יודע מה אמרו האנטישמים, אני אומר מה שאני אומר.

יוסף רום (הליכוד):

יפה, באותו סגנון.

בהתאם לחלוקה של 1947. מי כמוך יודע זאת. מי מדבר היום על הגליל המערבי? הוא חלק ממדינת ישראל, חבר הכנסת גיל? הרי הוא לא שייך אליה לפי תוכנית החלוקה. ואנו קיבלנו את תוכנית החלוקה. האם כבשנו את הגליל או שחררנו את הגליל? תענה לי על כך — היה כיבוש או שחרור? תגיד לי כיבוש, בבקשה, אני רוצה לשמוע זאת. אתה שחררת את הגליל המערבי והיום חיים יהודים וערבים יחד בשלום ובשלווה בגליל, כלי זריקת אבנים. אני רוצה לחיות ביהודה ובשומרון באותה מתכונת, כפי שחיים יהודים וערבים בגליל המערבי, ובגליל כולו, גם בדרום ובסיני.

היורר מ' שחל:

חברי הכנסת, אני ממלא תפקיד מאוד לא נוח ולא נעים. מצד אחד הדברים נשמעו מתוך התרגשות, ומצד שני נאמרו דברים שאיני יודע איך להתייחס אליהם. אני רוצה לקרוא שמה ששמענו כאן נאמר בעידן דריתחא והכוונה איננה כזאת. אשמח לשמוע מחבר הכנסת מאיר כהן-ראביב, שהיתה א-יבהנה בדברים שהשמיע. אם לא, הנושא כפי שהועלה כאן מחייב איזו שהיא הבהרה.

מאיר כהן-ראביב (הליכוד):

— — —

היורר מ' שחל:

אסתפק בהערות אלה כדי שתירשמנה בפרוטוקול. לא יכולתי, כיושב-ראש הישיבה, לעבור על הדברים בלא כל הערה שהיא. הדברים נאמרו כאן.

רשות הדיבור לחבר הכנסת אלעזר גרנט, ואחריו — לחבר הכנסת שבח רייס. כפי שהודעת, מתחתי קו אחרי השם האחרון כרשימת הנואמים שנרשמו לדיון.

אלעזר גרנט (המערך):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, יש לי כמה הערות הנוגעות לחוק זה וכמה הערות הנוגעות לנסיכות שבה מוגשת הצעת החוק.

ראשית, אנו דנים בהארכת חוקי של תקנות שעת-חירום. כמנהגי, ככל שהדבר נוגע לתקנות שעת-חירום, אני שב וקורא לבטל את המצב המשפטי הכלתי-נסבל, שבו קיימות שתי מערכות חוקים במדינת ישראל, ובעצם שלוש. כי לבד ממצב חירום שממנו מתקנים את התקנות האלה, יש גם מצב חירום מיוחד מפעם לפעם, שבא עוד להחמיר ונותן תוקף לממשלה — לכל ממשלה — להתקין תקנות על-פי שיקול דעתה ועל-פי שיקול דעתו של כל שר ככל שיראה לו, כאישור הממשלה.

אבל, הפעם אנו דנים בהארכת חוקי של תקנות. ושוב אנו רואים שהמנהג להאריך תוקפן של תקנות הוא מנהג שקונה לו שכיחה בכית הזה כשנים האחרונות — להאריך ככל היותר את תוקף החוקים. פעם היו מאריכים לכל היותר לשנה. מה לעשות, אדוני השר. פעם ממשלה לא היתה מאריכה ליותר משנה. הממשלה הזאת כבר הגיעה לשלוש שנים. הפעם צריך להודות, שתוקף ההארכה הוא רק לשנתיים. אבל יש לזה משמעות. אם מאריכים לשנתיים, העניין לא יובא לפני הכנסת. על-פי הצעת הממשלה אלא כעוד שנתיים. והרבה דברים צריכים לבוא לפני הכנסת. אני אציע היום לכנסת, שלא להאריך שום חוק שנוגע — ובזה אני פונה בעיקר לחברי הקואליציה — לשטחים: עד שיונת דוח ועדת קרפ לפני הכנסת, לפני ועדת החוקה, חוק ומשפט. אחם מעזים להביא עכשיו עניינים של חוקים שנוגעים לשטחים, כאשר מונעים מוועדות של הכנסת לדון בדוח שנוגע לאותו עניין עצמו?

— הצעת חוק לחיקון ולהארכת תוקף של תקנות שעת-חירום (יהודה והשומרון, חבל-עזה, סיני ודרום-סיני שיפוט בעבירות ועזרה משפטית) —

החירום הנוכחיות, אין למי שהופקד על כך היכולת הממשית לכפות את החוק. לממש את החוק. כאן יש ספק — ואני אשמח אם אתה תבהיר לי את הספק — האם באמת אפשר שתהיינה שתי מערכות שפיטה לגבי שני אנשים, שעובדים אותה עבירה באותו מקום. זאת אינני אומר, אני שואל.

שר המשפטים מ' נסים:

תלוי אם זו עבירה ביטחונית או עבירה אחרת.

אלעזר גרנות (המערך):

אפשר שבאותו מקום יהיו על אותה עבירה שתי מערכות שפיטה?

שר המשפטים מ' נסים:

לא, יש מערכת אחת.

אלעזר גרנות (המערך):

טוב, אני מבקש שתבהיר לי את הדברים. על כל פנים, אני מציע לבנסת משני צדי הבית, במציאות הזאת, שלא להצביע כער החוק.

היורר מ' שחל:

תודה. רשות הדיבור לחבר-הכנסת שבת וייס, אחרון המשתתפים.

שבת וייס (המערך):

עמיתי היושבי-ראש, חברי הכנסת. אל יהיה מוזר בעינינו, שאיננו עוסקים בסעיפי החוק, שכן דיון בחוקים ממין זה, מטבע הדברים מביא אותנו לשאלות היסוד העומדות בתשתית העניין; משום שאם אכן נעביר את החוק, נדון בחוק לפרטי פרטים גם בוועדה, ונביא לכנסת הצעות במסגרת הקריאה השנייה והשלישית.

אני אכן מבקש לנצל את ההזדמנות להתמודד עם השאלה הבסיסית בנוגע להמשך שהותנו ביהודה, בשומרון וברצועת-עזה — השאלה של חוסר כל התקדמות בכיוון האוטונומיה, קיפאון מוחלט באותם תהליכי השלום שהתפתחו ונכנסו בעקבות הסכמי קמפ-דייוויד. יש סימנים ברורים מאוד להתמשכות הניסיונות לקיבוע המצב, שבו ישראל תשלט ביהודה ובשומרון. לכן, לגבי דיירי השאלות האחרות, כיצד אנחנו שולטים שם, עם כל חשיבותן, הן פחות חשובות.

אינני מאמין שאפשר יהיה לכוון מדינה משותפת לשני העמים. גם אם שלטתנו תהיה הנאורה ביותר וגם אם מאמצי משטרתנו יהיו המוצלחים והאפקטיביים ביותר — אי-אפשר. לכן זה כמעט טבעי שנוצרות בשטח עובדות, אשר מופיעות ברוח קרפ או ברוח של דרי צוקר ושל אחרים. זה בלתי נמנע. זה לא הולך, ולכן עולות שאלות. חבר הכנסת כהן-אבידב, אני אשיב על שאלות שלך. אני מתכוון להתייחס גם לדברים שאתה אמת, ברשותך.

מאיר כהן-אבידב (הליכוד):

אני מבקש לשאול.

שבת וייס (המערך):

בבקשה.

מאיר כהן-אבידב (הליכוד):

ב-1948 קמה מדינת ישראל. כאשר הקימו את מדינת ישראל, האם לא היו — — —

שבת וייס (המערך):

אני מודע לעובדות. אני נעלב כל פעם מחדש, כאשר חברי מן הליכוד וממקומות אחרים שואלים אותי ואת חברי שאלות

אלעזר גרנות (המערך):

באותו סגנון, יהיה כך.

שר המשפטים מ' נסים:

תואיל בטובך לקרוא בסעיף 3 של התקנות.

אלעזר גרנות (המערך):

אדוני, אני יודע מה כתוב בחוק.

שר המשפטים מ' נסים:

ביהודה ובשומרון נמצאים שוטרים. למה תדבר דברים כאלה. מניין שואבים דברים חסרי יסוד כאלה? למשטרת ישראל יש הסמכה מכוח החוק, מכוח צו של מפקד האזור. מה הדיבורים האלה?

אלעזר גרנות (המערך):

אדוני, החוק מחיר למשטרה וכופה על מי שנמצא כאזור את כל הדברים היפים שאתה אומר. אנחנו רוצים לראות את רוח קרפ, ושם נראה האם המשטרה יכולה להיכנס לכל מקום.

שר המשפטים מ' נסים:

אין צל של ספק.

אלעזר גרנות (המערך):

אין צל של ספק? הדברים יתבררו. לך לוקח הרבה מאוד זמן לבדוק את הדוח הזה של ועדת קרפ.

שר המשפטים מ' נסים:

לא לוקח אפילו דקה לבדוק.

אורה נמיר (המערך):

למה הוא סודי?

אלעזר גרנות (המערך):

למה זה לא נמסר? הלא אמרתם שאחם צריכים לבדוק.

שר המשפטים מ' נסים:

מדברים ביישום ולא בקריאה.

אלעזר גרנות (המערך):

אדוני, במציאות שבה לגבי חלק — — —

יאיר צבן (המערך):

יש דוגמאות שמראות שממלאים את הסעיפים שאתה ציטטת?

אלעזר גרנות (המערך):

אדוני, לגבי חלק מאותם יהודים אזרחי ישראל, שנמצאים בשטחים, החוק איננו מיושם. הם נוטלים את החוק בידיהם, ואחם יודעים את זה.

אברהם הירשזון (הליכוד):

הם מגינים על עצמם מחוסר ברירה.

אלעזר גרנות (המערך):

גם להגן על עצמם אפשר לפי חוק. כאשר פעם אחת אני הערתי בכנסת על נשק שמוחזק בידיהם בלא היתר, בלא רשות — העירו לי כאן הערות משונות. נדמה לי, שגם חבר הכנסת רום העיר. אבל אחר-כך, כאשר נבדקו הדברים, נטלו מידיהם את הנשק.

יוסף רום (הליכוד):

אבל יש בידיהם נשק.

יאיר צבן (המערך):

זה אינו סותר את הטענה שגם אנטישמים דיברו כך.

אלעזר גרנות (המערך):

רבותי, אני פשוט אומר, שבנסיבות המיוחדות של תקנות

חוכרת י", ישיבה רס"א

— הצעת חוק לחיקוק ולהארכת תוקף של תקנות שעת-חירום (יהודה והשומרון, חבל-עזה, סיני ודרום-סיני) שיפוט בעבירות ועזרה משפטית) —

בגינני חריף, קיצוני, בוטה, של תופעות "מנע" בצורת-עילית, אינו יכול לומר לי — כי זו תהיה התחסדות — שהוא מאמין באמת בחיים משותפים, דמוקרטיים, בין יהודים לערבים.

יוסף רום (הליכוד):

יש מוסדות "מנע" בצורת-עילית, מדוע אין כעכו ובחיפה? כל הקונצפציה שלכם שגויה, זו הבעיה שלכם.

שבח וייס (המערך):

תסלח לי, זו תשובה לא רצינית, ידידי הפרופסור, מה שאתה אומר לא ראוי אפילו לחשובה. אין לזה בסיס; לא ידיים ולא רגליים. שום סמינר ושום אקדמיה לא יקבלו את הנימוק הזה.

יוסף רום (הליכוד):

בשיטתכם אתם רק מחלישים את מדינת ישראל.

שבח וייס (המערך):

אין לי שום שיטה. לשיטתנו בנינו את מדינת ישראל, זה הכול.

יעקב גיל (המערך):

בנתיים, מי שהורס את מדינת ישראל זו המדיניות שלכם.

שבח וייס (המערך):

מעולם לא חגגנו את חגיגות "שתי גדות לירדן".

יוסף רום (הליכוד):

— — —

יעקב גיל (המערך):

הציבור יחליט, תן הזדמנות לציבור להחליט.

שבח וייס (המערך):

לשיטתנו היתה ההגנה, הפלמ"ח, צבא-ההגנה לישראל, מדינת ישראל, חקלאותה וגבולותיה.

יוסף רום (הליכוד):

אנחנו עשוי, אנחנו — — —

שבח וייס (המערך):

כן, אנחנו לשיטתנו; בלי המנונות וכלי דקלרציות, בלי פתטיות של דגלים, במעשים — דונם אחר דונם ולול אחר לול, בלי פטפוטי סרק וכלי המנונות, רק במקומות שהיו נחוצים.

אני מסיים ואומר, שעם כל הרצון להצביע בעבור החוק הזה, בשל זמניו, איני יכול להצביע בעבורו. זאת לא משום שאני מאמין שלשיטתנו מחר יבוא השלום; לא משום שאני מאמין ובטוח שלשיטתנו מחר ייבנסו דרך הדלתות שאנחנו פותחים — אלא, משום שאני דבק בחשיבות של הניסיון המתמיד לא לסגור את הדלתות, גם אם הוא לא יצליח, עוד פעם ועוד פעם, כי אי-אפשר היום לחיות במדינה דו-לאומית. אי-אפשר, גם עם כל הזכויות, לא כל שכן בשיטה שאיננה מתכוונת להעניק שום זכויות לצד השני אלא יחסי סוס ורוכב.

היורר מ' שחל:

תשובת שר המשפטים.

שר המשפטים מ' נסים:

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, תמהני כיצד חוק שהוא ביסודו טכני, שנולד בשנת 1967, מייד לאחר מלחמת ששת הימים, שהוארך בכנסת חחילה מדי שנה ואחר-כך מדי שנתיים, גורם לדיון כל כך נרגש, שגלש לעתים לדברים שאינם רצויים ולא היו ראויים להישמע.

החוק הזה, כשמו, בא להבטיח, כשמו, מתן עזרה וסיוע משפטי בפלילים בעיקר, והוא מוארך מדי שנה או שנתיים,

היסטוריות ומעירים הערות עובדתיות אלמנטריות. תסלחו לי, הן כל כך בסיסיות, שכשביטלנו זאת ציונות למתחילים. אנחנו יודעים מה היה ב-1948. אנחנו יודעים שהסכמנו להיות מינוט. אנחנו יודעים שלא אנחנו פתחנו במלחמת השחרור, ואנחנו גם יודעים שמלחמה איננה חברת ביטוח. אחר-כך באמת סיפחנו כמה וכמה שטחים, בעקבות מלחמת השחרור, ואינני מצטער על כך. אין כאן שום משחקי התחסדות. יש כאן גישה מדינית של האפשרי ושל הרצוי. אז נאבקנו על הקמת מדינה יהודית. היום יש לנו מדינה. היא חזקה מספיק כדי להתנהג בהיגיון ובריאליזם פוליטי. לכן, אין שום צורך באולוגיות האלה.

אתם באים ואומרים לנו שאנחנו מוכנים לשיחות שלום בלי תנאים מוקדמים. איזה מין סיפור מגוחך הוא זה? מה פירוש "בלי תנאים מוקדמים"?

ידידי, חבר הכנסת שטרית, היינו עכשיו יחד במשלחת. אהבתי מאוד את הנאומים האקטיביסטיים שלך שם. אבל פה אעשה אתך קצת חשבון, חברי, ברשותך. היינו שם כעיר שטרסבורג, שהיתה סמל וסיכה למלחמות אין קץ. היום היא סמל לתכונה פוליטית ולריאליזם, לפשרה ולניסיונות להכרה הדדית, גם בין אומות שניהלו מלחמות עקובות מדם.

אינני רוצה לנהל פה ויכוח היסטורי של תולדות מלחמת השחרור. הדברים ידועים. ההערה שמעירים לנו, שבתקופת שלטון המערך, בין 1967 ל-1977, היו לנו הצעות נדיבות והן לא עלו יפה — עם כל הכבוד, הן לא חשבויות. איננו חבר תמימים וחברי מנזר השחקנים, המאמינים שאם נציע את הצעותינו, מחר יתייצב הצד השני ויקבל אותן, אבל אנחנו רוצים למנוע סתימת אופציות להסדר. אני מודיע לך, שכל יישוב נוסף שם וכל קיבוץ יוצר חיכוך, חיכוך כלכלי נמנע. עם המשטרה האפקטיבית ביותר ועם בתי-המשפט הנאורים ביותר.

מאיר שטרית (הליכוד):

— — —

שבח וייס (המערך):

אני מצפה כמך לצד השני שיבוא לשיחות. אני רוצה לעשות כל מאמץ מצדי כדי להקל את פתיחת השיחות האלה; כל מאמץ, כרגע אינני בטוח, שאם אעשה כל מאמץ הם יבואו. אני רוצה להמשיך לעשות כל מאמץ, זה ברור. אין לי שום ביטחון בצד השני. עוד מעט יתנהל ויכוח דומה כאן. אני מצטער על שהדברים באו סמוכים זה לזה.

אני רוצה להסביר מדוע לאיש כמוני קשה לחמוך בחוק כזה, אם כי אני צריך לכאורה להיות מרוצה ממנו. מדוע? מה אומר החוק הזה? כולו זמניות. הרי הזמניות היא השיטה שלי. אבל הזמניות הזאת תחת שלטונכם היא לבנה נוספת בקיבוץ. זהו כל העניין. למעשה היה הרבה יותר חמור אילו הבאתם כאן חוק סיפוח סופי, אם כי לשיטותיהם של חברי זה היה צריך להיות חוק מרחק מאוד. הוא היה צריך להבטיח לכל הערבים את זכות הבחירה לכל המוסדות הפוליטיים של מדינת ישראל; הוא היה צריך להבטיח להם את כל הזכויות וכן הלאה. אבל גם אם הייתם מוכנים לדבר הזה, גם אז אני לא הייתי מוכן. זה ההבדל בינינו. ואתם גם אינכם מוכנים לזה. אינכם חושבים על זה.

יוסף רום (הליכוד):

על סמך מה אתה אומר זאת?

שבח וייס (המערך):

אני אסביר לך על סמך מה אני אומר זאת. מי שאינו יוצא

— הצעת חוק לחיקוק ולהארכת תוקף של תקנות שעת-חירום (יהודה והשומרון, חבל-עזה, סיני ודרום-סיני שיפוט בעבירות ועזרה משפטית) —

לעצמו ואינו יכול לקחת את החוק לידיו, ולא יכול בשום פנים ואופן לפעול אלא על-פי ההוראות המפורשות של החוק. לא נשלים עם כל תופעה שינתנו הוראות שסותרות את החוק, או הוראות על-ידי מי שאינו מוסמך לתת הוראות.

תופיק טובי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
שמעת את דבריו של חבר הכנסת מאיר כהן — — — מה אתה אומר על זה?

מאיר כהן-אבידב (הליכוד):

שר המשפטים מ' נסים:
אין רשות לתת הוראות שהן נוגדות את החוק החקף בכל מקום שהוא בארץ. בין שזה ביהודה ובשומרון ובין שזה במקום אחר. אני מציע לכולנו להבין, שרק על-ידי שמירת החוק, ואני אומר את הדברים האלה כלפי עצמנו, רק על-ידי אכיפתו של החוק אפשר יהיה להשליט סדר בכל מקום. גם, ואולי בעיקר, ביהודה ובשומרון.

חבר הכנסת הראל, רצית לשאול שאלה, בבקשה.

אהרן הראל (המערך):

אני רוצה להבין האם קריאת הכיניים ששמעתי מחבר הכנסת רום, בשאלה מאוד עקרונית, היא גם עמדת הממשלה. האם המגמה של הממשלה היא לתת לערכים בנה זכות בחירה לכנסת ישראל?

שר המשפטים מ' נסים:

לא רציתי לגלוש לנושא המדיני. היו פה נאומים מדיניים בעיקרם, ואני חושב שהם ראויים להזדמנות הזאת. אני יכול לומר דבר אחד בשם הממשלה. הממשלה, ביוזמתה, ואחר-כך הדבר בא לידי גיבוש בהסכם קמפ-דייב, דוגלת במתן אוטונומיה לתושבים הערבים ביהודה ובשומרון. אוטונומיה מלאה. האוטונומיה תגובש בהסכם בין המדינות שצריכות לנהל את המשא-ומתן. יותר מזה אינני רואה שום צורך לומר היום.

אדוני היושב-ראש, אני סבור שהגלישה לנושאים המדיניים, בכל הכבוד, לא היתה במקומה. אני מציע להעביר את הצעת החוק לוועדת החוקה, חוק ומשפט, להכנתו לקריאה שנייה ולקריאה שלישית.

הי"ר מ' שחל:

חברי הכנסת, אנחנו עוברים להצבעה.

ה צ ב ע

בעד העברת הצעת החוק לוועדת

החוקה, חוק ומשפט — רוב

בעד החזרת הצעת החוק

לממשלה — מיעוט

ההצעה להעביר את הצעת החוק לחיקוק

ולהארכת תוקף של תקנות שעת-חירום

(יהודה והשומרון, חבל-עזה, סיני ודרום-סיני

— שיפוט בעבירות ועזרה משפטית),

התשמ"ד—1983, לוועדת החוקה, חוק

ומשפט נתקבלה.

והוא זמני לפי אופיו. חבר הכנסת גרנות, שמעתי — לא רק מעל במת הכנסת — את טענתך בכל הקשור לשעת חירום והסמכויות לחקיקת תקנות שעת-חירום. למען הדע — יש חוקים שמאריכים אותם זה 34 שנים; למשל, רישום ציוד וגיוס. עד היום מאריכים את תקנות שעת-חירום האלה. ויש עוד כהנה וכהנה. על כל פנים, אתה היית צריך לתבוע, לפי תפיסתך, שהחוק הזה יהיה בגדר הארכה של תקנות שעת-חירום, מפני שאתה גורס זמניות של ישיבתנו ביהודה ובשומרון. יכול להיות שאחרים היו צריכים לתבוע חוק קבע כזה או אפילו יותר רחב. אתה היית צריך להיות ראשון התומכים בחוק הזה, כי אינך מציע שלא יתנהל משפט ביהודה ובשומרון; אינך מציע שיהודי שעובר עבירה ביהודה ובשומרון לא יעמוד לדין; אינך מציע שמי שאינו משלם מס, מפני שהוא יושב ביהודה ובשומרון, ניתן לו לגייס-מציה להשתמש מתחשט מס.

מהו החוק הזה? החוק הזה בא להשליט חוק, סדר ומשפט, ביהודה ובשומרון ובעזה בהיותנו יושבים שם ולפי הנסיבות שאנחנו יושבים. איש איש יבין את ישיבתנו כפי שהוא מבין ויראה את המשך ישיבתנו כעתיד כפי שהוא מבין: אבל איש לא יוכל לחלוק על הצורך להשליט חוק וסדר במקומות אלה.

אדוני היושב-ראש, אנחנו שומעים, מפעם לפעם, הערות לגבי מה שמתנהל ביהודה ובשומרון, לגבי השלטת הסדר ביהודה ובשומרון. מצד אחד, יש ההערות של חבר הכנסת תופיק טובי, שאני חרשות, שיש בהן הרבה משום עלילות נדושות שאין צורך להשיב עליהן. רק דבר אחד ניתן לקבוע: מה שנעשה ביהודה ובשומרון, החירות שניתנת, כפי שהיא ניתנת, עם הגבלות מסוימות — כוודאי — לתושבים שם, היא מידת חירות שלא ניתנה בעבר, אינה ניתנת בהווה ולא תינתן בעתיד — אמרתי זאת לא פעם אחת מעל במת הכנסת — על-ידי איוז מדינה בעולם, בנסיבות שלנו.

תופיק טובי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

אינך יודע מה זה כיבוש זר? כיבוש עם? על איוז חירות אתה מדבר?

שר המשפטים מ' נסים:

כברית-המועצות אין חירויות כאלה לתושבי הארץ מימי קדם. כפולין לא מרשים לאיגוד מקצועי להתארגן. וביהודה ובשומרון, חרף הסכנה לקיומנו, ניתנת חירות כמעט בלא גבול, ויש שגשוג וקידום כפי שלא היה להם ושלא חלמו עליו מעולם.

תופיק טובי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

שגשוג ל"גוש אמונים".

שר המשפטים מ' נסים:

לתושבים הערבים ביהודה ושומרון, ואין להוסיף על כך.

אהרן הראל (המערך):

אפשר לשאול שאלה?

שר המשפטים מ' נסים:

מ"ד.

אדוני היושב-ראש, את החוק ביהודה ובשומרון צריך לאכוף. החוק שתקף שם הוא החקיקה המקומית, תחיקת הביטחון, הצווים של מפקד האזור. איש אינו יכול לעשות דין

ז. הצעת חוק הירושה (תיקון מס' 7), התשמ"ד — 1983* (קריאה ראשונה)

השינוי הראשון נוגע לזכותם של אחי המוריש לרשת, כאשר המוריש הניח בן זוג כלא ילדים. על-פי הוראת פסקה (3) בסעיף 11(א) לחוק, אם הניח המוריש בן זוג ואחיה בלבד, נוטל בן הזוג שני שלישים מהעיוזון והאחים את השליש הנותר. הוא הדין אם הניח המוריש בן זוג והוריו הורים בלבד.

במציאות של ימינו, שבה מקימים ומקיימים רוב הזוגות הנשואים את ביתם כמאמץ משותף, ורוכשים את נכסיהם מגיע כפיהם או בעזרת הוריהם, אין הצדקה לכך שבעת פטירת אחד מהם יהיה על בן הזוג הנותר, דווקא בשעת אסונו ומשום שהוא חשוך ילדים, להתחלק בדירתו וכשאר נכסי העיוזון עם גיסיו וגיסיותיו, אשר ברוב המקרים לא היה להם חלק ביצירת נכסים אלה. יש לזכור, כי כאשר מניח המוריש בן-זוג והורים, כלא ילדים, נוטל בן-הזוג מחצית מן העיוזון וההורים את המחצית השנייה. בעניין זה לא מוצע שינוי כלשהו.

מוצע אפוא להוציא את האחים והסבים ממסגרת הירושים עם בן הזוג, תוך סיווג הוראה זו בתנאי אחד, שכן הזוג היה נשוי למוריש חמש שנים או יותר. אם בני הזוג היו נשואים זה לזה תקופה קצרה מחמש שנים, ייטול בן הזוג, כמו היום, שני שלישים מהעיוזון, והשליש הנותר יחולק בין האחים וחליפיהם או בין הסבים. אציין, כי מובן שאם ההנחות המונחות ביסודה של הצעה זו, לעניין מקורותיהם של הנכסים או לחלקם של הגיסים בהם, אינן תואמות את נסיבותיו של מקרה זה או זה, תמיד פתוחה בפני המוריש האפשרות להביע את רצונו בצוואה, שבה יצוה על כל הסדר אחר הנראה לו כראוי לעניין חלוקת נכסיו לאחר פטירתו.

בקשר לעניין ירושת האחים מוצע בהצעת החוק שינוי נוסף. בפסקה (3) בסעיף 11(א), שכבר הזכרתי, נקבע כי כשירשם עם בן הזוג אחים, נוטל בן הזוג שני שלישים מהעיוזון, ואילו פסקה (4) מורה כי כאשר אין יורשים, כאמור בפסקאות (1) עד (3), יורש בן הזוג את העיוזון כולו. העובדה שצאצאי האחים אינם נזכרים במפורש בפסקה (3) יוצרת אי-התאמה, לעניין האחיינים, בין הוראות פסקה זו לבין העיקרון הקבוע בסעיף 14 לחוק, שעניינו "חליפיו של יורש" ולפיו "ילדו של יורש שמת לפניו והשאיר ילדים, הילדים יורשים במקומו, ועל דרך זו יורשים ילדים של כל אחד מקרובי המוריש שמת לפניו". בפסקה-הדין שניתנו בנושא זה הועלתה מדי פעם השאלה איזו משתי ההוראות גוברת על רעוה. ובערער אודות בעניין מותר נגד רב אף נערך סיכום של שלוש האפשרויות של חלוקת העיוזון כאשר היורשים הם בן-זוג, אחים ואחיינים. בהצעה שלפנינו מוצע לקבוע במפורש, כי דין האחיינים היתומים היה כדן האחים החיים גם "בתחרות" עם בן הזוג, ובאותם מקרים שבהם ייטול בן הזוג שני שלישים בלבד מהעיוזון, יחולק השליש הנותר בין האחים והאחיינים. לפי העקרונות הכלליים שבחוק, כאילו בן הזוג אינו קיים.

תיקון אחר נוגע לחלקו של בן הזוג כשירשם עמו יורשים מסוגים שונים. כל אחת מארבע פסקאותיו של סעיף 11(א), הסעיף שהוא בתוקף היום, דנה כיורשים מסוג מסוים, והוראותיה קובעות את גודל חלקו של בן הזוג בעיוזון על-פי קיומם של אותם יורשים, אולם אין הוראות הסעיף הנוכחי מבחירות איזה מבין החלקים הקבועים בו הוא חלקו הנכון של בן הזוג בעיוזון כאשר יש יורשים משני סוגים.

היור' מ' שחל:

חברי הכנסת, אנחנו עוברים לסעיף הבא בסדר-היום: חוק הירושה (תיקון מס' 7), התשמ"ד — 1983. בקריאה ראשונה. את החוק יביא שר המשפטים. אני מקווה, אדוני שר המשפטים, שהפעם היצרים יהיו יותר רגועים, אני רואה שכל חוק שאתה מביא מעלה מתח באולם המליאה.

יאר צבן (המערך):

אדוני השר, זה חוק טכני?

שר המשפטים מ' נסים:

זה חוק מהותי מאוד.

אדוני היושב-ראש, כאשר אני מביא הצעת חוק, אין לי כוונה לעורר סערה. דווקא החוקים הטכניים, הפשוטים, שאין בהם חידוש אלא הם עניינים של הסדרת נהלים מסוימים, דווקא הם מעוררים סערה ומשמים הודמנות לדיון מחוץ לענייניו של החוק.

הצעת החוק שאני מביא בפניכם, חברי הכנסת, זו הצעת חוק לתיקון חוק הירושה. הצעה זו נדונה במשרד המשפטים זה שלוש שנים, והיתה מלווה התלבטויות וכרוכה בהכרעות קשות. עיקרה של ההצעה נוגע לסעיף 11 בחוק, שעניינו הסדרת זכותו של בן הזוג בירושה על-פי דין.

מלכתחילה היתה כוונה לטפל בהצעה זו גם בבעיית זכותו של בן הזוג בדירת המוריש שבה גר עם המוריש, עניין זה מוסדר כיום, באופן חלקי בלבד, בסעיף 115 לחוק, שעל-פיו בן הזוג רשאי להמשיך לגור בדירה לאחר מות המוריש כשזכר של היורשים שבחלקם. נפלה הדרישה, ההצעה שהועלתה היתה להוציא את דירת המגורים מכלל העיוזון, ולקבוע שדינה יהיה כדן מכונית הנוסעים והמיטלטלין השייכים למשק-הבית המשותף, אשר אותם נוטל בן הזוג לכרו.

להצעה זו היו מתנגדים רבים, בעיקר משום שדירת המגורים, עקב ערכה היחסי הגדול, מהווה אצל רוב הזוגות הנשואים את עיקר רכושם, וממילא היא גם עיקרו של העיוזון. הוצאתה מכלל העיוזון עלולה אפוא להדיר את יתר היורשים מן הירושה. גם הרעיון להחיל את ההצעה האמורה רק על דירת מגורים שאינה דירת מותרות עוררה בעיות קשות עקב הקושי לקבוע מה הן "מותרות", יחסית לנסיבותיו של כל מקרה ומקרה באופן ספציפי, תוך התחשבות ברמת חייהם של בני הזוג, גודל המשפחה וכיוצא באלה טעמים. כמו כן התברר, שאין טעם להציע פתרון מיוחד לעניין הירושה בלי לראונו לשילובו במסגרת הכללית של הסדרת יחסי הממון בין בני הזוג.

בנסיבות אלה החלטתי שלא לכלול את עניין דירת המגורים במסגרת התיקון הנוכחי. בכוונתי לשוב לדון בנושא זה לכשתקבלו המלצותיה של הוועדה הציבורית ליישום דיני המשפחה, כראשון כבוד השופט אלישע שיינברג, אשר מיניתי לפני כשנה על-מנת שתדון ותמליץ, בין היתר, בדבר שינוי ההסדר המשפטי הקיים בענייני מונוות יחסי ממון בין בני הזוג. סבורני שזה יהיה המקום והזמן הנכונים לדון בסוגיה זו של דירת המגורים.

בהצעת החוק שלפניכם כלולים אפוא שינויים חשובים בסעיף 11, כלא התייחסות מיוחדת לדירת המגורים. ברשותכם לעמוד בקצרה על אחרים מהם.

אך מסיבות נפשיות אינם רוצים בכך ומבקשים להסתלק מחלקם לטובת ילדיהם האחרים.

תיקון בסעיף 25 לחוק מוצע לעניין צוואה בכתב-יד. צוואה כזאת תקפה רק אם נכללו בה שלושה מרכיבי יסוד הדרושים לפי סעיף 19: היא כתובה כולה בכתב-יד של המצווה, חתימה בידו ונשיאת תאריך. סעיף 25 מאפשר אומנם לקיים צוואה אף אם יש פגם בחתימתו של המצווה או בתאריך הצוואה. אולם בית-המשפט העליון, בהרכב של חמישה שופטים, קבע בדיון נוסף 40/80, כי המשמעות הרגילה של "פגם" היא החסרת משהו מהשלם ולא "חסר", ועל כן לא ניתן היה לקיים את הצוואה באותו מקרה בהיותה חסרת תאריך, אף שלבית-המשפט לא היו ספקות שהמסמך אומנם נערך בידי המצווה ונחתם בידיה, וגם היה ער לכך כי באי-קיום הצוואה נגרם עוול למי שהצוואה נכתבה לטובתו. מוצע אפוא לאפשר לבית-המשפט, בנסיבות מיוחדות, לקיים צוואה כלשונה, אף בהעדר חתימה ותאריך, כאשר אין לו ספק בדבר אמיתותו של המסמך ובדבר נמירת דעתו של המצווה.

בנושא אחר — מוצעת סדרת תיקונים בסעיפים 84 עד 87 לחוק. על-פי הוראות סעיפים אלה, על מנהל עיזבון להגיש לבית-המשפט פטרה של נכסי העיזבון וחובותיו, וכן דוחות תקופתיים בדבר ניהול ענייני העיזבון. בית-המשפט רשאי להיעזר בבדיקת הדוחות ובהפטרות במי שימצא לנכון, ולמעשה הוא מטיל תפקיד זה על האפוטרופוס הכללי. כיוון שחובת ההגשה היא לבית-המשפט, אין האפוטרופוס הכללי מוסמך לדרוש את המסמכים ממי שלא הגיש, ואילו בית-המשפט אינו ערוך למעקב אם אומנם מוגשים הדוחות כנדרש בחוק. בנסיבות אלה רבים המקרים, שבהם אין מנהלי העיזבונות מגישים דוחות כלל, או שהם מגישים אותם באיחור רב. מוצע, על כן, לתקן את החוק באופן מנהלי העיזבונות יחויבו להגיש את ההפטרות ואת הדוחות ישירות לאפוטרופוס הכללי במקום לבית-המשפט. תיקונים והזים מוצעים בחוק הכשרות המשפטית והאפוטרופוסות לעניין הפטרה ודוחות המוגשים בידי האפוטרופוס, לפי החוק האמור.

מאחר שהצעת התיקונים בעניין האפוטרופוס הכללי כרוכה באישור תקציבי ובחקנים, מוצע שהתיקון ייכנס לתוקפו רק על-פי צו של שר המשפטים, שיצא כאשר משרד האפוטרופוס הכללי יהיה ערוך לביצוע תפקידו לפי הצעה זו.

נראה לי, כי ההצעות האמורות לתיקונים בענייני ירושה עשירות להבהיר כמה הוראות בחוק, שניתנו עד כה לפרשנויות שונות, הרבו מכונה עולרו דיונים רבים בכתב-המשפט. הגיעה העת לעצב את הירושה על-פי דין, בצורה כהירה יותר, ולעשות צדק עם רבים מן הנוקמים לחוק חשוב זה.

אדוני היושב-ראש, אני מבקש להעביר את ההצעה לוועדת החוקה, חוק ומשפט של הכנסת.

הי"ר מ' שחל:

תודה. חברי הכנסת, הדיון בחוק הוא דיון אישי. נרשמו כמה חברי כנסת. השרות הייבירו לחבר הכנסת חיים רמון, ואחריו — לחבר הכנסת עקיבא גנץ.

חיים רמון (המעוין):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, ראשית, אני רוצה לומר כמה מלים טובות לשר אם יואיל להקשיב: חוק הירושה (תיקון מס' 7) הוא אחד החוקים הטובים ביותר שהובאו לנכסת בעת האחרונה. הוא דוגמא ליישום המלצות, הן של מומחי משפט, הן של פסיקת בתי-המשפט, בכל התחומים. אני חושב, שהשרים האחרים ומשרד המשפטים עצמו ראויים היו להביא

לעניין ירושה בן הזוג יחד עם ילדי המוריש קובעת פסקה (1), כי כשירשים עמו ילדים מנישואין קודמים, ייטול בן הזוג רבע מהעיזבון, ואילו על-פי הוראות פסקה (2), כאשר יורשים אתו ילדים משותפים לו ולמוריש, יהא חלקו של בן הזוג מחצית. השאלה הנשאלת היא מה יהיה גורל חלקו של בן הזוג כאשר יורשים עמו ילדים לפי שתי הפסקאות.

פתרון עקבי בנושא זה ניתן בידי בית-המשפט העליון בכמה פסקי-דין, אשר המנחה שבהם היה בעניין פינקלשטיין נגד פינקלשטיין. בפסקי-דין זה קבע בית-המשפט את העיקרון, שלפי במקרה כמו זה שלפניו תיערך חלוקת העיזבון בשני שלבים: בשלב הראשון תיערך חלוקה "רעיונית" בין הילדים, כאילו בן הזוג אינו קיים, ואילו בשלב השני "יגנוס" בן הזוג את החלק המגיע לו, לפי-פסקה (1) או (2), מלוקה ה"רעיונית" של כל אחד מהילדים. כלומר מחלקו של כל ילד מנישואין קודמים ייטול בן הזוג רבע כלבר, ואילו מחלקו של ילד משותף "יגנוס" מחצית.

יש לציין, כי התוצאה הסופית, שלפיה חלקיהם של הילדים אינם שווים, עומדת בסתירה לעיקרון הכללי הקבוע בסעיף 13 לחוק, שלפיו ילדי המוריש חולקים ביניהם שווה בשווה. זאת ועוד: מאחר שסעיף 11 לחוק מטרתו להסדיר את ירושת בן הזוג, נראה לנו כי יש לקבוע את גורל חלקו תחילה, ולא להחליטו במספר היורשים האחרים לסוגיה.

בהצעה שלפנינו מוצע לראות את בן הזוג היורש עם ילדים משני סוגים כאילו הוא "מתחרה" רק עם ילדים מנישואין קודמים ולזכותו ברבע מהעיזבון, ואילו את יתרת העיזבון — לחלק בחלקים שווים בין כל ילדי המוריש.

אני מבקש לציין, כי בעניין זה מאמצת ההצעה למעשה את שיטתו של הפרופסור מנשה שווה במאמרו המאלף "ירושת בן הזוג: תחומיה של הלכת פינקלשטיין במבחן המציאות". שנתפרסם בקובץ "עיוני משפט".

בנושא אחר מוצע תיקון בסעיף 14 לחוק. שעניינו יורש פסול יורש שהסתלק מחלקו בירושה על-פי דין. סעיף זה משהו את דין ילדס של הפסול והמסתלק לדין ילדו של יורש שמח לפני המוריש, דהיינו — הילד נכנס למסגרת היורשים כחליפו של הורה ונוטל אותו חלק שההורה היה זכאי לו לולא היה פסול או מסתלק.

מוצע לבטל השוואה זו, הן משום שהיא סותרת את הוראת סעיף 6(ב) בחוק, הקובעת כי מי שהסתלק מחלקו בעיזבון רואים אותו במידה שהסתלק כאילו לא היה יורש מלכתחילה, והן משום שאין היא מצרפת לגופה, לדעתנו, אין לכרוך במסגרת אחת של "חליפים" את ילדו של הנפטר עם ילדו של הפסול או המסתלק. חרצין של "חליף" מבוסס על הנחה, שאילו היה היורש עצמו בחיים, היה נוטל את חלקו ומורישו בעתיד לילדיו. עקב פטירתו מועבר אפוא חלקו ישירות לילדיו, הבאים במקומו ובכוחו. הפסול והמסתלק, לעומת זאת, הם אנשים חיים, שמאונס או מצרן אינם זכאים מלכתחילה לחלק בעיזבון, ועל כן אין הם אמורים, כמובן, להורישו לילדיהם לאחר פטירתם. אין, על כן, כל הצדקה שחלק זה יעבור ישירות לילדים, המקבלים בכך מכוח ההורה החי זכויות שהוא עצמו לא יכול היה להעביין, לא בחייו ולא במוות. משום שאינן שלו.

בעניין הסתלקותו של יורש מחלקו בירושה מוצע גם שינוי נוסף. על-פי הוראות החוק הקיימות, אין יורש יכול להסתלק מחלקו לטובת אדם אחר אלא אם אותו אדם הוא בן זוגו או ילדו של המוריש. מוצע לאפשר הסתלקות גם לטובת אחיו של המוריש, וזאת כדי להקל על הורים הזכאים לרשת את בניהם,

את המחיר. אם היה ניתן, במסגרת הדיונים בוועדה או במסגרת תיקון מס' 8 בחוק הירושה, לתת את הדעת גם על הנושא הזה, הייתי מודה לאדוני השר.

היורר מ' שחל:

תודה. רשות הדיבור לחבר הכנסת עקיבא נוף, ואחריו — לחבר הכנסת אמנון רובינשטיין.

עקיבא נוף (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, אני מצטרף בהחלט לדברים שאמר קודמי, חבר הכנסת רמון, בשבת עצם הגשת התיקון והזיקה שבין הנחיות בית-המשפט העליון לבין החקיקה, ומובן שאני מברך על כך.

שר המשפטים מ' נסים:

המלצות בית-המשפט העליון.

עקיבא נוף (הליכוד):

סליחה, רצא המלצות. אני מניח, שכיוון שזה חוק טכני, הפרטים ילובנו בוועדה, וההערות המועטות שאני רוצה להעלותן כאן הן באותו נושא שדיבר עלי קודמי. אבל אולי דווקא מהצד השני, ובמקרים רבים יש מצב הפוך מזה שדיבר עלי קודמי: הטרגדיה היא לעתים קרובות כאשר דירה, או רכוש בכלל, ניתנו לזוג הצעיר על-ידי ההורים, וההורים סיפקו לזוג הצעיר את מיטב חסכוניהם. וכעבור זמן קצר, לדאבונו הלב, נפלו או מתו הבן או הבת, והצד השני יורש, שלא בצדק, את חסכוניהם החיים של החם והחמה.

נושא שני שיצריך דיון מעמיק בוועדה הוא כל הנושא של החיים המשותפים של בני הזוג. השר דיבר כאן והעמיד כבסיס את השותפות בין בני הזוג, שיוצרת גם את הנכסים במהלך חייהם המשותפים והמצדיקה אחר כך את חלוקתם לאחר מות. אבל זה נכון לגבי בני זוג שאכן חיים יחד. במקרים רבים מאוד, המתחברים והולכים בחברתו, בני זוג קשורים פורמלית, אך אינם חיים יחד, אינם יוצרים יחד את נכסיהם, ומבחינה זאת, צריך שהוועדה תיתן את דעתה לנושא הזה.

לא אוכל לאמץ את דעתו של חבר הכנסת חיים רמון בנושא הצוואה, על כל פנים לא במבט ראשון, אלא אם כן אשוכנע אחרת. אני חושב שזכותו של אדם בהחלט לצוות על רכשו באופן מלא, פרט לאותם מקרים, ואנו יודעים שכל צוואה נכדת כשבעים ושבע עיניים, שמוכסחים על-ידי החוק, כפי שהעיר השר, כמו מזונו מן העיזבון וכדומה. אבל לגבי השר יש מצב שאדם לא יהיה אדון לרכשו ולא יוכל לצוות עליו, ואני חושב שמבחינת הפילוסופיה הליברלית וזהו התערבות בלתי נסבלת בזכותו של אדם על רכשו.

היורר מ' שחל:

תודה. אני מבין שחבר הכנסת וירשובסקי בא במקום חבר הכנסת רובינשטיין.

מרדכי וירשובסקי (שינוי — מפלגת המרכז):

לא, אני בא במקום עצמי, אבל ביקשתי רשות לדבר עכשיו.

היורר מ' שחל:

אחת מן השתיים: אם אתה במקום עצמך, אינך מדבר עכשיו.

רשות הדיבור לחבר הכנסת מרדכי וירשובסקי, ואחריו — לאחר הדברים בחוק זה, חבר הכנסת שבח וייס.

שבח וייס (המערך):

ברשותך, אדוני היושב-ראש, אני מצטרף להערות שהעיר חבר הכנסת חיים רמון ומותר על רשות הדיבור.

חוקים דומים בשטחי חיים חשובים, כפי שהביא משרד המשפטים בחוק הירושה (תיקון מס' 7), ואני בהחלט מברך את שר המשפטים על העבודה היוצאת מן הכלל בנושא הזה.

אני רוצה להעיר שתי הערות קצרות. הערה אחת: אינני בטוח שגם בחוק הזה — ועל כך נדון בוועדה — בא לידי פתרון מלא המצב הטרגי שקיים במדינת ישראל, שבו, כתוצאה מהמלחמות הרבות שנכפות עלינו, נותרות אלמנות בלי ילדים ומתחילות מלחמות ירושה — לא על מי יודע מה, לא על מיליונים — בין האלמנה מצד אחד, להורי החלל שנפל מצד שני. שמתו לב, שיש פה התייחסות, אבל אינני בטוח שהיא פותרת את כל הבעיה והיה רצוי להדגיש את העניין, על-מנת שלא יהיה צורך בשום דיון משפטי.

שר המשפטים מ' נסים:

חיים רמון (המערך):

קראתי את זה, אדוני השר, ואמרתי את דעתי: ראיתי שיש פה פתרון, אבל אני חושב שהוא אינו מלא, מכיוון שהוא עדיין משאיר פתח להתדיינות, ודווקא בתחום רגיש כל כך של אנשים שנמצאים במצב נפשי קשה מאוד — אלמנה שאיבדה בעל, הורים שאיבדו בן, והנה שניהם צריכים להתייצב משני צדי המתנס המשפטי, ולירב על בית, על מכונת, על פריג'ידר או על דברים כאלה. רצוי שהחקיקה תהיה ברורה וחד-משמעית לחלוטין. החקיקה, כפי שאמרתי, פותרת את רוב הבעיה, ובוועדה — אני מניח שהחוק יצבור לזעזע החוקה, חוק ומשפט — נוכל לשפר את הסעיף הזה על-מנת לשים קץ למצב הטרגי שנובע מהמצב המלחמתי שאנחנו נמצאים בו.

יש נקודה אחת שחוק הירושה עדיין לא טיפל בה: אנחנו עדים לכך, שבמדינות לא רבות יש מצב שבו הצוואה איננה טוטלית. כלומר, אי-אפשר למנוע מן היורשים החוקיים, על-פי דין, את זכויותיהם או לפחות חלק מזכויותיהם. לדוגמא, במדינה כמו בלגיה — אם אקח את המצב המשפטי — לפחות 50% מרכוש של הנפטר שייכים ליורשים על-פי דין, ובשאר ה-50% הוא יכול לעשות ככל העולה על רוחו.

היורר מ' שחל:

גם בשווייץ.

חיים רמון (המערך):

גם בשווייץ, יש כמה מדינות, והבאתי את בלגיה כדוגמא. במדינת ישראל המצב איננו קיים, ויכול אדם, כצוואתו, "לנשל מרכושו" את יורשיו היורשים על-פי דין. אפשר לומר, שכל אדם רשאי לעשות ברכושו ככל העולה על רוחו ולצוות אותו למי שהוא רוצה. הדברים האלה אינם פשוטים, כיוון שאז משפחתו עלולה ליפול למעמסה על הציבור.

שר המשפטים מ' נסים:

יש מזונו מן העיזבון.

חיים רמון (המערך):

אני יודע, אבל המזונו אינם מספיקים תמיד.

הפתרונות במדינת ישראל בנושא הזה הם חלקיים, ולדעתי אין בהם די. אני סבור, שכאשר מכינים מסכת תיקונים כה מקיפה וכה רצינית וטובה, כפי שאמרתי, רצוי היה לתת את הדעת גם לנקודה זו ולהנהיג באיזו צורה, גם במדינת ישראל, שיוורשים על-פי דין ייהנו מחלק קבוע מינימלי — אולי לא 50% אלא 30% או 40% — מרכושו של הנפטר, ולא לאפשר כצוואה לצוות את הרכוש בצורה שהיא לפעמים בלתי הגיונית. אנחנו יודעים שאנשים לעת זיקנה לא תמיד שכלם עמם. זה קורה, אנחנו מכירים תופעות כאלה, ויש צוואות משונות, וכסופו של דבר אנשים נפגעים, וכסופו של דבר הציבור משלם

היור"ר מ' שחל:

בסדר. בבקשה, חבר הכנסת וירשובסקי.

מרדכי וירשובסקי (שינוי — מפלגת המרכז):

אדוני היושב-ראש, חבר הכנסת, אני מצטרף להערות שהעיר חבר הכנסת רמון וגם לשבחים שלו על כך שנעשתה פה מלאכה טובה, שצריך להמשיכה ולסיימה בוועדת החוקה, חוק ומשפט.

מדובר בתיקון חשוב וטוב. יש לי כמה הערות טכניות, שמקומן ודאי בוועדה. כאן רציתי להצביע על דבר אחד, שנראה לי כדורש תיקון. זה האמור בסעיף 15 לחוק עצמו, כלומר, סעיף 3 של הצעת התיקון. אמר: "מי שנמצא פסול לרשת או שהסתלק מחלקו בעיזבון שלא לטובת בן זוגו, ילדו או אחיו של המוריש, חלקו מיתוסף לשאר היורשים על-פי חלקיהם". מי שנמצא פסול לרשת — זה מובן מאליו. אבל אם הוא מסתלק מרצונו מחלקו בעיזבון, איני יודע אם בכל מקרה צריך להוסיף את חלקו לשאר היורשים על-פי חלקיהם או האם צריך לאפשר סידור אחר, שגם לו יהיה מה לומר בעניין זה. הרי הוא מסתלק מרצונו, ואיני יודע אם זה צריך אוטומטית להיתפס לייורשם על-פי חלקיהם. צריך למצוא הסדר, או שבית-המשפט יורה על כך או שהוא עצמו יוכל להורות לאן ילך חלקו. אבל זה חלק מן הדברים שצריך יהיה ללבן בוועדה.

אני מבקש מהשר, שבמקביל לפרסום החוק לאחר אישורו בקריאה שנייה ובקריאה שלישית, תיעשה עריכה של כל התיקונים למסכת ברורה אחת. שאם לא כן, קשה מאוד להבין את התיקונים ואת האמור. שסעיף אחד מתייחס לסעיף שני וכדומה. חשוב שתהיה מסכת אחת.

שנית, הנושא הזה לא כל כך מוכר לציבור אבל הוא משפיע על הציבור. לכן רצוי שיהיה פרסום מטעם משרד המשפטים, שיקבע את חובות המפורטות ואת המסקנות המשפטיות. חלקים גדולים מהציבור אינם מודעים למשמעות המשפטית הרבה הקיימת בסעיפים השונים של החוק העיקרי ושל התיקונים. אני חושב שטוב יהיה אם ציבור רחב יוכל לדעת את זכויותיו ואת חובותיו ואת המשמעות המשפטיות לפי החוק הזה. לכן, אני מציע שבנוסף על חוברת של ספר החוקים, תוצא חוברת הסברה של משרד המשפטים, אשר תפרט את הזכויות. זה אולי רצוי בכל החוקים, אבל ודאי בחוק כזה, שגם לעורכי-הדין לא קל להבין.

כנפך לזה, אני מציע שההצעה תועבר לוועדה ותוכה שם לעיבוד מהיר, כדי שתיתוסף במהרה לספר החוקים.

היור"ר מ' שחל:

תודה לחבר הכנסת מרדכי וירשובסקי. האם שר המשפטים מבקש להשיב?

שר המשפטים מ' נסים:

כן.

היור"ר מ' שחל:

בבקשה.

שר המשפטים מ' נסים:

אדוני היושב-ראש, קודם כול אני מבקש להודות על ברכות הנואמים ולהעיר בקיצור נמרץ כמה הערות לדבריהם. אנחנו הגשנו את ההצעה הזאת, משום שמאז 1965, כאשר הוחק החוק העיקרי, התברר שהסעיף אשר בא לקבוע את ירושת בן הזוג הוא סעיף מעורפל, לא ברור. חיינו אתו כל כך הרבה שנים, והוא היה מקור לפרשנויות רבות, לחוסר ודאות ולחילוקי דעות. ראינו ברוח, אחת ולתמיד, ליצור מציאות חקיקתית חדשה בנושא הירושה, באופן שכל אדם ידע מהי

ירושה על-פי דין ולא ייוותרו בכך ספקות. עד כה היו ספקות, וגם כשהיו פסקי-דין של בית-המשפט לא תמיד הם היו אחידים. בית-המשפט העליון אינו כפוף ל"תקדימו", וחילוקי דעות היו בין משפטים ובעולם האקדמי. לכן מצאנו לנכון לעשות זאת.

באותה הזדמנות גם ביקשנו להביא כמה תיקוני עיוותים, בין השאר לגבי הסעיף הנוגע גם, אם כי לא רק, לאלמנות של חללי צה"ל. ואומנם אנו מציעים פתרון, המעניק לאלמנות האלה את הירושה במלואה כשאין הורים ושולל אותה מן האחים, הורי ההורים, גיסים וגיסות וכדומה. זה לא יחול על כל המקרים, אלא רק אם מלאו חמש שנים לנישואין. אנו רוצים ליצור מערכת צודקת: כלומר, כאשר הזוג חי מספר ניכר של שנים יחדיו וכאשר אין הורים למוריש, צריך להעניק, את כל הירושה לבן-הזוג. אבל כאשר חקופת הנישואין קצרה יחסית צריך, מבחינת הצדק, לבדוק האם לא ראוי שגם יורשים אחרים על-פי דין יקבלו חלק כלשהו מן הירושה.

נושא זה, כמו נושאים אחרים, ודאי יידון בוועדה. אינני רוצה לומר שהצעתנו היא ההצעה המושלמת ביותר מבחינת הצדק. אין ספק שיהיו חילוקי דעות על כך. ובדין יהיו. זה תלוי גם בהשקפתו של כל אדם, בראייתו איפה "נופל" הצדק, אם אפשר להתבטא כך.

עקיבא נוף (הליכוד):

במקרה זה, איפה קם הצדק.

שר המשפטים מ' נסים:

"נופל", הרי זה כמו קם. אומר כפי שאמרת: איפה יקום הצדק.

באשר להערה של חבר הכנסת חיים רמון על המרת חלק מן הירושה על-פי צוואה לירושה על-פי דין, זה עניין שיש בו מחלוקת פילוסופית, ואיני מציע שנדון בו בהזדמנות זו. אבל צריך לזכור, שיש מזונות מן העיזבון שמענקים גם כאשר יש צוואה השוללת מכול וכול מבן זוג או מילדים או מהורים חלק כלשהו בירושה. בית-המשפט רשאי לפסוק להם מזונות מן העיזבון, והשיעור מוכתב משיקולים שהחוק קובע — בין השאר, כמה רכוש היה למוריש, מה היה כלל העיזבון, מה הרכוש שיש ליורש או לבן הזוג, מי זכאי למזונות וכדומה.

אפשר לראות את כל השיקולים האלה מפורטים בחוק. אני חושב שבשלב זה מותר לנו לחיות עם המציאות, עם חמיסת החוק הישראלית. אינני חושב שכבר הגענו לשלב של דיון בנושא של המרת חלק מירושה על-פי צוואה בירושה על-פי דין.

אדוני היושב-ראש, אני מבקש שוב להעביר את הצעת החוק לוועדת החוקה, חוק ומשפט.

היור"ר מ' שחל:

תודה לשר המשפטים. חברי הכנסת, אנו עוברים להצבעה. מי בעד העברת הצעת חוק הירושה (תיקון מס' 7) לוועדת החוקה, חוק ומשפט, להכנתו לקריאה שנייה ולקריאה שלישית?

ה צ ב ע

ההצעה להעביר את הצעת חוק הירושה

(תיקון מס' 7), התשמ"ד — 1983, לוועדת

החוקה, חוק ומשפט, נתקבלה.

היור"ר מ' שחל:

הוחלט להעביר את הצעת החוק לוועדת החוקה, חוק ומשפט.

ח: הצעת חוק לחיקון פקודת בריאות העם (מס' 9), התשמ"ד — 1983* (קריאה ראשונה)

אני עובר למשפט השני. אני מודיע לכנסת, שלאור ההצעות ששמעתי בדיון הקודם מפי חברי הכנסת, הכנסתי תיקון בסעיף 1, והסעיף ייקרא כך: "בסעיף קטן (1), בפסקה (א), בסופה יבוא: 'לרבות הטלת חובת רישום של מרפאות מסוגים מסוימים, ובכלד שלא תוטל חובת רישום לגבי מרפאה של קופת-חולים ולגבי לשכה פרטית של רופא'".

לכן אני מבקש, אדוני היושב-ראש, להעביר את הצעת החוק לוועדת העבודה והרווחה.

היו"ר מ' שחל:

אני מודה לשר הבריאות. חברי הכנסת, נרשמו כמה חברי כנסת לדיון על החוק. הדיון הוא דיון אישי. ראשון הנרשמים חבר הכנסת מאיר שטרית. הוא איננו באולם, והוא איבד את זכותו לרשות הדיבור. אחריו — חבר הכנסת שבח וייס, אף הוא איננו באולם והוא איבד את זכותו לרשות הדיבור.

אנו עוברים להצבעה על החוק. מי בעד העברת הצעת החוק לוועדת העבודה והרווחה של הכנסת?

ה צ ב ה

ההצעה להעביר את הצעת חוק לחיקון פקודת

בריאות העם (מס' 9), התשמ"ד — 1983,

לוועדת העבודה והרווחה נתקבלה.

היו"ר מ' שחל:

הוחלט להעביר את החוק לוועדת העבודה והרווחה. סגן השר יהודה כץ-מאיר, אני מקווה שסלחת לי.

סגן שר החוץ י' כץ-מאיר:

ט. הצעה לסדר-היום

האישור לפעולות ארגון הפנסיונרים של הוואפן-ס"ס בגרמניה
בסמיכות לביקורו המתוכנן של הקנצלר קוהל בישראל

היו"ר מ' שחל:

אנו עוברים לסעיף הבא: הצעות לסדר-היום, ותחילה: האישור לפעולות ארגון הפנסיונרים של הוואפן-ס"ס בגרמניה, בסמיכות לביקורו המתוכנן של הקנצלר קוהל בישראל — הצעה לסדר-היום של חבר הכנסת יוסף רום.

יוסף רום (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, רצוני להביא לפני הכנסת את התלטות החמורה של משרד הפנים הפדרלי של הרפובליקה הפדרלית הגרמנית, שלא להזכיר יותר את הוועד הפועל הפדרלי של "האיגוד הפדרלי של חיילי הוואפן-ס"ס", הידוע לעת עתה בדוח להגנת החוקה בראשי-ההיכוח ה.י.א.ג., כקבוצה קיצונית ימנית. ההחלטה הזאת היא חמורה ביותר, כי היא מסמלת את הסכנה הטמונה במגמה לשכתב את העבר ולהשכיח את אשמת הגרמנים בפשעים בתקופת שלטון הנאצים.

יש חוגים ב"גרמניה החדשה" — גרמניה הרוצה באמת להתחדש, גרמניה שאחה ישראל מעוניינת שיתוף מדיני וכלכלי

* רשומות (הצעות חוק, חוב' 1655).

— המנסים להשכיח ולהציג את הדברים כאילו לא היה השואה, כאילו לא היו מעשי הוועה של שלטון הנאצים ביהודים ובלא-יהודים, היום, כאשר האנשים שביצעו את הפשעים האלה לפני 40—50 שנה, הגיעו לגיל מתקדם, מבקשים חוגים אלה לראות בהם בני אנוש הזכאים לחמלה ולסליחה אנושית. הדוגמא לכך היא בארגון הפנסיונרים של הוואפן-ס"ס. ארגון זה, בין היתר, מקיים כנסים של הפנסיונרים, של בני משפחותיהם, של נשותיהם, של ילדיהם, של בניהם, של בנותיהם ושל נכדיהם, ובכנסים אלה שרים את זמירות הנוסטלגיה, את שירי ה"ס"ס, הוורמכט הנאצי והמפלגה הנאצית — "הוורסטווסל" ושירים אחרים — ומעלים וזכרונות מ"העבר המפואר" של הוואפן-ס"ס.

ואולי באמת כמה מלים על "העבר המפואר" של הוואפן-ס"ס. לאלה שאינם יודעים, הוואפן-ס"ס היה חלק של ה"ס"ס, ובאופן אופרטיבי היה כפוף לוורמכט. בוואפן-ס"ס היו דיביות שונות, ביניהן "לייבשטנדרטה אדולף היטלר" ודיביות "הרייך", יחד עם ה"ס"ס, הוואפן-ס"ס, וגם חלקים

בפרשת אורדור המפורסמת שכצפת, כאשר כנופיית מרצחים של הוואפן-ס"ס, מחטיבת דס-רייך בפיקודו של זפ דיטריך, הכחידה ב־10 ליוני 1944 קהילה צרפתית שלמה באורדור, שאותה הזכיר מיטראן לפני זמן לא רב, ומי שהשמיד אותם בכנסייה המקומית היו אנשי הוואפן-ס"ס.

פעילויות אלה מרגישות, שלא ייתכן ולא ניתן לקבל את הנימוק, שאל לנו להתנעם בפניסיונרים על מעשים שהם עשו כאשר היו בני 19–20. הנימוקים הלגליסטיים שבהם הגרמנים מנסים היום להשיג על החלטתו של משדר הפנים הפדרלי — נמצא בפני מסמך שבא להצדיק ולהבהיר על מה מבסס משדר הפנים הפדרלי הגרמני את החלטתו. אקרא רק סעיף אחד מתוך כמה הסעיפים, שמסביר את הנימוק הלגליסטי: מתוך החומר העשוי לשמש עילה למשפט מחוזר שאלן כרגע שום נקודות אחיזה קונקרטיות לכך שמצד הוועד הפועל הפדרלי של ה.א.ג. יש שאיפות נגד סידורי היסוד לחירות הדמוקרטית. ואומנם נקודות אחיזה כאלה הן תנאי יסוד לכך שאגודה או ארגון יוזכר ברוח הגנת החוקה כקבוצה קיצונית. זה נובע, מצד אחד, ממלות סעיף 3 של חוק הגנת החוקה, אשר מגדיר את תחום התפקידים והסמכויות של הגנת החוקה והמרכיב על שאיפות המכוונות נגד סדרי היסוד לחירות הדמוקרטית; וכמו כן, מצד שני, מפסכדין של בית-המשפט לחוקה פדרלית, שעל-פיו האוכרה ברוח הגנת החוקה לא תיעשה שרירותית ולא תהיה רחוקה מן העניין.

מה מנסים לומר לנו? — היות שהפניסיונרים של הוואפן-ס"ס אינם מהווים סכנה לדמוקרטיה הגרמנית של היום, אינם הם אינם קבוצה ימנית קיצונית. הרי זה עלבון לזכרם של קורבנות השואה, עלבון לזכרם של כל קורבנות התקופה הנאצית.

עלינו להיות מודאגים מאוד ממגמת ה"נורמליזציה" ביחסי גרמניה-ישראל, נורמליזציה המנסה להסתכל על היחסים בין גרמניה לבין ישראל כיחסים במכלול של יחסי גרמניה עם המזרח התיכון. זה מהווה גם הצדקה לנכונות גרמנית לספק מערכות נשק טקטיות למדינות ערב, לאספקה של ה"לאופרד" ומערכות נשק אחרות לאויבות ישראל בעבר ובהווה.

אין ספק שבביקורו של הקנצלר קוהל בישראל יועלו הנושאים האלה. אני חושב, שעלינו לומר לקנצלר קוהל, שלדור שלנו אין הזכות ואין הרשות לשכוח ולסלוח.

אחד הדברים המדאגים אותי הוא, שאף שנודע על ההחלטה הזאת של הממשלה הפדרלית הגרמנית לפני חודשים מספר, היו תגובות לנושא הזה במקומות שונים בעולם — אבל לצערי הרב בישראל, פרט לכתבה באחד העיתונים היומיים, הברר הזה לא הובא לדיון ולא זכה לתגובה של ממשלת ישראל או לתגובה של הכנסת. זו הסיבה שראיתי לזכור לעצמי להעלות את הנושא הזה בפני הכנסת.

אני חושב שיש כאן כמה שאלות בסיסיות שעלינו לשאול את עצמנו, את העולם ואת העם הגרמני.

כתבות הופיעו בנושא הזה בעיתונים שונים בעולם, גם בגרמניה וגם באירופה. הופיעה סדרת כתבות של ד"ר הנס קוהנר בעיתון "יורדישה רונדשאו מכי" בכול בשווייץ. הוא שואל — וכדאי ששאלנו תישראל כאן בכנסת — אני מצטט: "שאלתנו המוצדקת היא האם אין אין עוד בחלונות הגבוהים בממשלה הפדרלית מעצורים לגבי העלבת מיליוני הקורבנות כך ב־1933 ל־1945, יהודים כלא-יהודים, העלבה על-ידי שיקומם של קציבהם. אין די שיטתקו כאן בהצבעה הכללית

של הוורמאכט, ביצעו את הרציחות ואת ההשמדות. על פעולות הוואפן-ס"ס יש ב"ידי-דוש" חומר דוקומנטרי רב בכתב ובתמונות. כדאי להזכיר שאותם חברי הוואפן-ס"ס נהנים מתשלומי פנסיה בגרמניה, כמו אנשי הוורמאכט. לגבי שותפות בפשעי מלחמה כדאי להזכיר שגם מפקדי הוורמאכט: גנרל קייטל וסגנו גנרל יודל, הועמדו למשפט והוצאו להורג כפושעי מלחמה.

אולם כאשר מנסים להציג את הדברים כך שהוורמאכט היא צבא ופעל במסגרת פקודות צבא, שוכחים רבים שגם הוורמאכט, ובמיוחד הוואפן-ס"ס, יחד עם ה"ס"ס, היו חלק מהכלים הנוראים ביותר בביצוע זוועות הנאצים, ויחידות שלהם השתתפו במעשי זוועה במקומות רבים. אחד המעשים הנוראים ביותר בהיסטוריה של הוואפן-ס"ס היה השתתפות הוואפן-ס"ס בהשמדת גטו ורשה, בפיקודו של גנרל יורגן שטרופ באפריל-מאי 1943. גנרל שטרופ דיווח, כי על-פי הוכחות שהשמדו בחיסול מרד גטו ורשה 50,065 יהודים. פעולת השמדה זו נעשתה על-ידי 2,090 מחזיתם — אנשי הוואפן-ס"ס, ומחזיתם — אנשי הוורמאכט.

אזכיר קצת מפעולות הוורמאכט והוואפן-ס"ס בגטו ורשה. יש צילומים של אנשים, אשר קפצו בוערים כלפידים מבחים אל החורב, ואנשי הוואפן-ס"ס ירו בהם בכוני חוס' וצחקו תוך כדי סצינות כגון אלה הרי הנוצח וצולמו, הנמצאים ב"ידי-דוש", מסופר על אותה לוחמת בגטו ורשה, שנתגלתה בסוף 1943, וכך מתאר את גורלה דן קורצמן: "אסירים יהודים, אשר סילקו את הריסות הגטו, מצאו ב־13 בדצמבר 1943 את ביהאם האחרון שנתר בחיים -- בחורה צעירה בעלת כוונות קשות, וכמעט שלא היתה עוד בין החיים. היהודים הביאו לה אוכל כל יום, עד אשר הנאצים גילו אותה והביאו אותה לכלא Pawiak. הנספח החרשם עד כדי כך מהפלא שהיא נותרה בחיים -- מהגטו שהושמד באפריל-מאי 1943 — נתת הוראה לטפל בה ולהחזיר אותה לבדיאותה ולהלכישיה, אך שבעות מעטים לאחר מכן היא ענתה על-ידי אנשי ה"ס"ס, ואחר-כך הוכלה אל בין ההריסות ונותרה למות".

הצילומים והעדות על המעשים ההסדיסטיים של אנשי הוואפן-ס"ס מתועדים בספרים ובתעודות. באחד מהם נחקר רופא, חבר הוואפן-ס"ס, ונשאל: "האם ידעו האזרחים אשר התגוררו בקרבת המשרפות על ההמתות בגז?" תשובתו: "כן. כך אני מאמין, משום שניתן היה להרגיש בסירחון המשרפות כקטוביך, בדיוק כמו באושיץ". הגרמנים ידעו ואנשי הוואפן-ס"ס רדאי ידעו על הפתרון הסופי ועל ההשמדה — על כך אין ספק. ידועה הסממה שבה צעדו הנאצים לשלטון — "גרמניה התעורר, יהודה התפגרי"; תחת ססמאות כאלה יצאו.

כיום מתעוררת השאלה, כיצד יכולים אנשי ממשל בגרמניה, ובכללם הקנצלר קוהל — כאשר הוואפן-ס"ס פעלה ברוח בלתי אנושית זו — לומר היום, שאין להזכיר קבוצה שלמה של אנשים אך ורק משום שבגיל 19–20 הם התגדכו לשרת בוואפן-ס"ס. מלת המפתח כאן היא "התגדכו" באופן חופשי — "Freiwillig". בשפתו של הקנצלר קוהל.

אולי כדאי להזכיר גם לקנצלר קוהל, שהוואפן-ס"ס עסק בפשעים לא רק נגד יהודים. ביומנו של גנרל הוורמאכט הלדר מתואר כיצד חברי היסבת התותחנים של הוואפן-ס"ס העבירו 50 יהודים במשך יומה ובסופה השמידו אותם בבית-כנסת. כמו כן הם השמידו 71 שבויים אמריקנים שגורו ב־1944 למות על-ידי אוגדת השריון הראשונה בפיקודו של יוכם פיפר. התרמית האכזרית והזוועתית של הוואפן-ס"ס מצטיירת

אדוני היושב-ראש, לענין שהעלה חבר הכנסת רוס, המוסד להגנת החוקה, הכפוף למשרד הפנים הפדרלי בפרובליקה הפדרלית הגרמנית, מפרסם דוחות תקופתיים על פעילות ארגונים קיצוניים, ברוח השנתי של המוסד הפדרלי הזה שפורסם ב־1979 נכלל לראשונה שמו של ארגון ה־א.ג. — אגודה לעזרה הדדית סוציאלית של מי ששירתו בוואפ־ס"ס, הידוע לשמצה כארגון ימני קיצוני. הכללה זאת לראשונה ב־1979 נעשתה מפאת פרסום דברים כשבח מעשי הוואפ־ס"ס בפרסומים של אותו ארגון, וכן בגין העלאת ימי זיכרון נאציים וכיוצא בזה. ארגון ה־א.ג. תבע מאת המוסד להגנת החוקה להוציאם מרשימת הארגונים בעלי גממה 'אנטי־חוקתית', בטענה שאין ראיות משפטיות שפעילותו פוגעת בספרי החוק בגרמניה.

ב־1983 הגיע משרד הפנים הפדרלי למסקנה, שאכן אין בידי ראיות כאלה ועל כן עלולה האגודה הזאת לזכות במשפט. ואכן, לצערנו הרב, מחצית אוגוסט שנה זו הודיע משרד הפנים, כי הארגון שוב לא ייזכר ברוח השנתי האמור. דובר משרד הפנים הסביר את מחיקת הארגון מהרשימה בכך שאין הוכחות משפטיות שהארגון חותר למטרות מהוגנות לחוקה. הדובר גם מוסיף, שהארגון הוציא מהלוח שהוא מוציא לאור את ימי הזיכרון הנאציים, וסניף אזורי של הארגון, שבלט בקיצוניותו, נסגר ביזמת הנהגת הארגון. עם זאת נמשך המעקב אחר האגודה הן על־ידי המוסד הפדרלי להגנת החוקה, הן על־ידי המוסדות הללו, הקיימים בכל אחד מהמחוזות בפרובליקה הפדרלית הגרמנית.

אני רוצה לציין, שהחלטת משרד הפנים הגרמני, שהיא למורת רוחנו, נתקלה בכיקורת קשה גם בחוג גרמניה מצד מפלגת ה־ס.ד וגם מצד הנוצרים החופשיים. שהם שותפים בקואליציה. אני רוצה להוסיף ולומר, שלמותר לציין את המשמעות בעבורנו של כל דבר הקשור בצורה כלשהי עם אותו גוף ועם אותו שם הידוע לשמצה, ה־ס"ס, וזה כולל את הוואפ־ס"ס, ובעבורנו האופי השלילי והפסול של ארגון זה ושל כל מי שקשור אחר וזעק לשמים, ואינו זקוק לשום הוכחה.

אני רוצה, לפני שאציע הצעה, ואני אציע שהכנסת כולה תצטרף להצעתו של חבר־כנסת רוס, לומר משפט אחד ביחס לשאלה ששאל חבר הכנסת שבח וייס, שביתתים נעלם ולא חיכה לקבל תשובה על פנייתו: השואה היתה, הינה וחישראל הציר המרכזי של כל מערכת היחסים בין ישראל לגרמניה ובין העם היהודי לעם הגרמני. עם זאת, קיימים יחסים טובים בין מדינת ישראל לבין הרפובליקה הפדרלית הגרמנית, ואנחנו שואפים להדק ולחזק את הקשרים האלה בתחום המדיני, הפוליטי והכלכלי, משום שיש חשיבות רבה למדינת ישראל בקשרים אלה. בקשר לכך אנחנו מצפים לביקור הקרוב של קנצלר גרמניה בישראל, הקנצלר קוהל, שידוע כידיד ישראל. הביקור חשוב לשתי המדינות. הקנצלר יבוא לישראל על־פי הזמנתו של ראש הממשלה וכאורחו, וכמובן, נקבל אותו בכבוד הראוי. כשיחיות המקיפות שיתקימו בירושלים בין ראש הממשלה לבין הקנצלר יעלו כל הנושאים שיש להם עניין משותף לשתי המדינות ולעמים, ובהקשר זה יעלו, כמובן, גם הנושאים שהועלו כאן וגם הנושא שהוזכר חבר הכנסת שבח וייס. עמדתה של ישראל ידועה ונחזור עליה. אנחנו מתנגדים בתכלית למכירת נשק למדינות ערב הנמצאות במלחמה עם ישראל, ובכיוון סודרי, המדינה השכם הערבי נכונתה להיות שותפה בכיחה, במלחמת קודש נגד ישראל, והשואפת להמשיך ולהשלים את מלאכת ההשמדה שהתחילו בה בזמן הרייך השלישי.

על המגמות הימניות ההולכות וגדלות בפרובליקה הפדרלית, כפי שזה מתברר בכל המקומות. כשיקומה של ה־ס"ס אין נוגעים רק בצד האנושי הכללי, כי אם גם בשאלת חוק ותורות. שיקמו כאן את ההתגלמות של הבלתי־אנושי, של האנטי־אנושי בצורתו הקיצונית. מה תהיה חשוכתו של ראש הממשלה הגרמני, אשר כידוע מתחמק בצורה וירטואוזית מכל תשובה קונקרטית על שאלות שורפות וביקורתיות?"

בנוסף קיימות תופעות חמורות ביותר, בברלין, למשל, יכול מועדון קיצוני־ימני בשם "ציקלון ב" לפאר בלא מניעה את ההשמדה ההמונית של היהודים ולפעול שם בצורה כזאת. אלה תופעות שיש בהן ניסיון של התנערות גרמניה מהמחויבות המוסרית של כל גרמני בכל דור ודור מאז דור הנאצים למה שעשתה גרמניה בשנות השואה.

על כנסת ישראל ועל ממשלת ישראל להזכיר לגרמנים, שאנחנו איננו יכולים לשכוח ואיננו יכולים לסלוח, לפיכך, הרני מציע שכנסת ישראל תקרא לממשלה הפדרלית של גרמניה בבון ולפרלמנט הגרמני לפעול להוצאה מחוץ לחוק של כל הארגונים הבאים להנצחת ולפאר את ארגוני ההשמדה הנאציים, לא רק את ה־ס"ס עצמו, אלא גם את הוואפ־ס"ס ואת יחידות הוורמכט שהשתתפו ויצרו את השואה. מחייב זאת זכר קורבנות הנאצים — יהודים ולא־יהודים. אנו כאן, בכנסת, ויבר לזכור ולא לשכוח את ששת מיליוני הקורבנות היהודים, שליש מהעם היהודי, לנו, לדורנו ולדורות הבאים אין הזכות והרשות לשכוח ולסלוח, לפיכך מחובתנו להעמיד את הדברים האלה בפני העולם ובפני הציבור ולדרוש כעת ביקורו של הקנצלר קוהל את הכרתו בכך שיש לגרמניה מחויבות מוסרית לא לשכוח ולא לסלוח.

הי"ר מ' כהן־אבידב:

תודה לחבר הכנסת יוסף רוס. אני מבקש מסגן שר החוץ להשיב על ההצעה לסדר־היום.

שבח וייס (המעריך):

ברשותך, אפשר לבקש לומר מלה: בזמנו הועלה בכנסת הנושא של אספקת טנקים מסוג "לאופרד", ערב הביקור הצפוי אז של הקנצלר הגרמני. האם מוכן סגן שר החוץ, בדברי תשובתו, להתייחס גם לעניין הזה?

הי"ר מ' כהן־אבידב:

הפנה את השאלה לסגן שר החוץ. הפניה היא אליך, אדוני סגן שר החוץ.

סגן שר החוץ י' בן־מאיר:

אדוני היושב־ראש, כנסת נכבדה, כראשית דברי אדגיש, כי קיימת תמימות דעים מחולטת בכנסת ובעם בכל הקשור לוואפ־ס"ס הידוע לשמצה, באשר לאופיו הרצחני המפלצתי והכאשר לאחזירותו לפשעים החמורים ביותר נגד.העם היהודי ונגד האנושות, פשעים שאין מלים כשפת אנוש כדי לתאר אותם. הוואפ־ס"ס, כפי שכרדק ציין חבר הכנסת רוס, היה חלק בלתי נפרד ממכונת הרצח וההשמדה של הרייך השלישי. כמו כן, אין כל ויכוח בינינו על כך שאין לשכוח ואין לסלוח, אין שכחה ועלולם לא תהיה סליחה ומחילה על אותם פשעים שברצונו נגד עמנו, בעת שאשמדי שלט בגרמניה וברחבי אירופה. העם היהודי זיכרון ארוך לו, זיכרון של אלפי שנים. אנחנו לעולם לא נשכח, ואנחנו תובעים מן העולם, מכל העולם הנאור, מכל העמים ומכל המדינות, שלא יתנו את ידם לניסיונות של שכחה או של השכחה של אותם פשעים נוראים, שברצונו בשנים הנוראות של השואה.

הקשורים בצורה כלשהי עם ה"ס"ס, עם הוואפן-ס"ס, עם כל זכר לאותה תקופה נאצית ולאותה מכונת השמדה של הרייך השלישי.

היו"ר מ' שחל:

חבר הכנסת רום, האם אתה מוכן להסתפק בהודעה של סגן שר החוץ, ולמעשה בכך יסתים הדיון בהצעה לסדר-היום שהגשתי?

יוסף רום (הליכוד):

ההודעה של סגן השר אומרת, שהכנסת תקבל החלטה. אני מצטרף לה.

היו"ר מ' שחל:

חבר הכנסת רום, לא במקרה הגדרתי את מה שהגדרתי, וההדגשה שלך איננה מוסיפה אלא גורעת, כי הפרוצדורה היא כפי שצינתי אותה.

חברי הכנסת, אין מקום להצביע. הכנסת מתאחדת בלא התנגדות על הדברים שנאמרו.

י. הצעות לסדר-היום חידוש התהליך המדיני עם ירדן

מפיתוח אשליות. אשליה ראשונה היא, כאילו יש קץ לטרור. לפי דעתי, הטרור אולי יתחזק אפילו, כי כל אחד מהחלקים יצטרך להוכיח את צדקת קיומו, וגם מפני שבתוך החולשה ובתוך מלחמת עולה וצף טרור חדש, שלא ידענו ודגמנו בעוצמתו ובהסתכנותו — הטרור השיעי. אגיד יותר מזה: כל עוד לא נביא לפתרון מדיני של שאלות האזור — תהיה קרקע להמשך הטרור. וצריך להילחם בו, מצד אחד, וצריך להכיר שהמשימה והיעד הם, עם המלחמה בטרור, לקדם את הפתרון המדיני, מצד שני.

האשליה השנייה — שנתחיל לגלגל ציפיות מחודשות לגבי האפשרויות של "מה יקרה לאש"ף" — האם הוא יגיע לדרך המדינית, או לא יגיע לדרך המדינית. לפי הכרתי, אש"ף מסוכן למדינת ישראל הן בדרך הטרור, שבה בחר לממש את דרכו, והן ביסודות האידאולוגיים שלו, שיש בהם חתימה לקצה של מדינת ישראל, להיות אלטרנטיבה למדינת ישראל.

האשליה השלישית היא אולי המסוכנת בכולן, ואולי היא גם המאפיינת ביותר את ממשלת ישראל ואת הסכנות האורבות לפתחה ולהשקפתה. יהיה מי שירצה לנצל את הסיטואציה לא כדי לפתוח דרך מדינית, לא כדי להכות בטרור, אלא כדי להעמיק את הסיפוח, כאילו נתגלגלה שעת כושר, שחלויה במס שפתיים לתהליך מדיני, לקריאה לחוסין כנאומים נלהבים, ותוצאה לנצל את הסיטואציה לומר: עכשיו זה הזמן לכך.

כדי שלא נשתעשע באשליות אני מציע לראות את העיקר, והעיקר הוא לטפח עכשיו יוזמה מדינית שתפגוש את השינויים המתחוללים באזור, שתחתור לקידום התהליך המדיני. כי מה הם התנאים שנוצרו? האחד — נוצר חץ בין השאלה הפלשתיאית לאש"ף: הם אינם אחד. השני — אש"ף חלש, אש"ף נתון למרות סורית, ונותנה השאלה הפלשתיאית להתמודדות בדרך המדינית. הוחלש הכוח האש"פי שהיה בלם לתהליך המדיני, שעוד לפני חצי שנה מנע מירדן להצטרף לתהליך המדיני.

גאולה כהן (התחיה):

למה חוסין — — —

אנחנו מתנגדים למכירת נשק על-ידי כל מדינה בעולם לסעודיה ולכל מדינה ערבית שנמצאת במלחמה עם ישראל, שמסרבת להשתתף בתהליך השלום, שמסרבת להכיר בישראל ולדבר אתנו על שלום, וודאי אמור הדבר לגבי מכירת נשק על-ידי גרמניה. והדברים נאמרו בכל התוקף ובכל התחוק — אני אומר את זה גם לחבר הכנסת רום וגם לחבר הכנסת רייס — נאמרו על-ידי לשגריר גרמניה בישראל, נאמרו בגרמניה על-ידי שגריר ישראל ונאמרים בהרבה מקומות בעולם לנציגי גרמניה. אין זה עולה על הדעת, שבדורנו יימצא עוד פעם אחת נשק גרמני בידי אנשים השואפים להרוג יהודים, וברור שעמדה זו תבוא בהחלט לידי ביטוי — כפי שהיא באה לידי ביטוי כל הזמן — בשיחות שיתקיימו כאן בירושלים, בירתה של ישראל. עם קנצלר הרפובליקה הפדרלית הגרמנית.

לסיים. אדוני היושב-ראש, אני חושב שניתן להתאחד. אין בינינו ויכוח. אני מציע שנסכם, כפי שהציע חבר הכנסת רום, בקריאה לפרלמנט הגרמני ולממשלה הגרמנית לפעול להוצאה מחוץ לחוק של כל ארגון, של כל אגודה, של כל מסגרת,

היו"ר מ' שחל:

אנו עוברים להצעות לסדר-היום בעניין חידוש התהליך המדיני עם ירדן. רשות הדיבור לחבר הכנסת יעקב צור.

יעקב צור (המערך):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, היום עלו אנשי ערפאת על ספינות המלט שמוציאות אותם מטריפולי ויובילו אותם לצפון-תימן ולטונס.

אני חושב שעדיין קשה לעמוד על מלוא המשמעות של תבוסת ערפאת ושל אירועי טריפולי. אולם, אין לי ספק שהדברים האלה הם בעלי משמעות עליונה לישראל. אני חושב שזאת טעות לכנות זאת יציאת טריפולי, כאילו יש לכך איזו קוונטציה אחרת, אלא הכרתי לומר ונכון לומר: זוהי תבוסת ערפאת, זה תהליך התמוטטות פנימי באש"ף.

לפנינו הולך ונוצר שינוי במציאות, שינוי שיכול לפתוח אפשרויות חדשות, ואני מאמין שהוא יוצר גם סיכויים מדיניים חדשים. עכשיו חשוב שנהיה מסוגלים לקרוא את מפת האזור. ואני רואה כשני דברים את השינוי העיקרי: האחד — אש"ף, כארגון הטרור, איבד את הבסיס הטריטוריאלי שלו, ובכך איבד חלק גדול מכוחו. הנושא השני — אש"ף איבד את עצמאותו ואת אחדותו. הוא איבד את אחדותו, כי מתחולל תהליך של פיצול בתוך אש"ף: הוא איבד את עצמאותו, כי לפתח כחלקו הוא נתון עתה למרות סוריה.

אין לי ספק, גם אם אינני יכול להעריך במדויק מה יקרה, שתיפגע יכולתו של אש"ף להמשיך לזכות בהכרה הבין-ערבית והבין-לאומית כנציג בלעדי של הפלשתינאים. אני מודה שההכרה הרחבה שלה הוא זכה, הן בעולם הערבי והן בעולם הבין-לאומי, היתה סוד כוחו, וסכנה לישראל. הכרה זו גם שיבשה לא אחת את דעתם של חלקים בישראל. אני משוכנע שייפגע הכוח שהיה לו לבלום כל תהליך מדיני באזור, כל תהליך מדיני בעיקר בין הפלשתינאים לכינונו ולבין ירדן.

אבל, יחד עם הדברים האלה אני רוצה להזהיר, שלא נשתעשע באשליות, כי דווקא במצבים של שינוי אין מסוכן

לשולחן הדיונים עם דעותיו ועם השקפותיו. בלי תנאי מוקדם לגבי מה תהיה דעתו.

אתם משלמים מס-שפתיים למשאו-מתן. אך, כאשר ראש הממשלה קורא לחוסיין, הוא אינו אומר: "כלי תנאים מוקדמים". מחד גיסא — הוא ממשיך את הסיפוח המעשי, ומאידך גיסא — הוא אומר: קמפ-דייוויד. זה הופך את ההזמנה למס-שפתיים. אין ספק, שהרחייה של תוכנית רייגן לא היתה מוצדקת ולא תרמה לתהליך השלום.

לאחרונה, כדי לאפשר את קיומו של התהליך המדיני או כדי שנוכל לומר לעצמנו, שעשינו הכול כדי להבטיח את קיומו, היה חיוני שישאל את האמר, שאם יתן חוסיין את הסכמתו לבוא, תהיה ישראל מוכנה לעשות את אותו חלק שעשתה בתקופת המשאו-מתן עם מצרים — להקפיא הקמת יישובים חדשים לתקופת המשאו-מתן.

אל תזלזלו לא בסיכוי ולא בערך של האתגר, גם אם הוא יידחה. אנחנו חייבים ליצור מניע לשינוי, ולא מרשם לקיפאון. בתוך מסכת הדם והמלחמות שבאזורנו עולים מדי פעם הכהקים קצרים של סיכוי מדיני. ממשלה כזו, המחמיצה אותם, אינה ממלאת את ייעודה ואת שליחותה הלאומית.

הי"ר מ' שחל:

תודה. הצעה באותו נושא לחברת הכנסת גאולה כהן.

גאולה כהן (התחיה):

ארוני הישבר-ראש, חברי הכנסת, בדיחה, גם אם חוזרים עליה עשרות שנים ברציפות, אינה הופכת להיות רצינית. מאז קום המדינה מתקיים בהמשכים רומן זעיר וזול בין ממשלת מה שהיה קרוי אז מפא"י, המערך היום, לבין ירדן: רומן זעיר על כל התפאורה שבו — פגישות-סתר בהיחבא, לאור היום או במחשכים, בין גולדה מאיר וזיכרונה לברכה לבין המלך עבדאללה: לאחר מכן בין אלון וזיכרונה לברכה, דיין וזיכרונה לברכה, או פרס, אבן ואחרים, ייכדלו לחיים ארוכים, לבין המלך חוסיין, פגישות-סתר כאלה, שגולדה, מחשש עין הרע, מתחפשת לערבית, ואלון ו"ל או פרס, או דיין ו"ל או רכין אולי התחפשו לאשה. אבל זה גם רומן אומלל ועקר מאוד. מפני שבמשך כל השנים האלה לא נולד שום ילד מהפגישות האלה. הם הלויזו נפל, או לכל היותר — היו בבחינת היריון מחוץ לרחם.

אברהם כ"ץ-עוז (המערך):

תקבלו הערה מסגנית שר החינוך.

גאולה כהן (התחיה):

אפילו מרים תעסה-גלזלור לא אומרת את זה. אל תאמר אתה.

יאיר צבן (המערך):

בדרך הטבע או שלא בדרך הטבע?

גאולה כהן (התחיה):

לא הייתי נוכחת בפגישות. זה היריון מחוץ לרחם. כך עד היום הזה שום ילד לא נולד. גם כאשר המערך היה בשלטון וגם כאשר המערך הוא באופוזיציה הרומן הוא אפלטוני בלבד.

אומנם, חברי הכנסת, זה רומן זול, סוחט דמעות, אבל הוא עולה לנו ביוקר. כמו שכל אשליה עולה ביוקר. חבר הכנסת צור ידידי עמד פעם ודבר נגד אשליה, הוא דיבר נגד האשליה, למשל, שחיסלנו את הטרור, ועוד אשליות אחרות. אך הוא עדיין דבק באשליה המסורתית על חוסיין המתן. מתוך כך שישא פעמים מספר להשמיד את מדינת ישראל, יחד עם אחרים. אלא מה — הוא נשאר מתן, כי לא הצליח.

יעקב צור (המערך):

רגע אחד, יש לנו ריכוז, הרי זה יודע.

חוסיין אמר לפני חודשיים בריאיון ב"לוס-אנג'לס טיימס": אם יימשך תהליך פיצולו של אש"ף, יהווה הדבר בעבורנו ובעבור רבים באזור את לכך שאש"ף איבד את הלגיטימיות שלו כנציג הבלעדי והחופשי של הפלשתינאים. חוסיין פרסם את תוכניתו לחדש את הפרלמנט הירדני. ומהו הפרלמנט הירדני? חירוש הפרלמנט הירדני כאמירה, אפילו לא כמעשה, ובפעם הראשונה חוסיין אומר: אין החלטות רבט מחייבות אותי, אין אש"ף הנציג הבלעדי של העם הפלשתינאי.

אני משוכנע שכבר יש סימנים ראשונים למחשבה שנייה בקרב תושבי יהודה ושומרון. הם מוכרחים ללמוד את לקח האסון שלהם מהמנהיגות הקיצונית שדיברה בשמם, והם יודעים שרק באמצעות ירדן שמוצא וסיכוי לפתרון השאלה הפלשתינאית. זה עולה בסקר שנעשה עכשיו. תיכף אדבר על כך, האם אני חולם, ומהן המגבלות. אני יודע, שזה אינו מונח בכף היד — לא השינוי בקרב התושבים בגדה, לא השינוי בחוסיין. יש לזה תנאים חדשים, יש נתונים חדשים. השאלה היא, האם אנחנו נקלוט את המסרים האלה ונאין בהם, נפתח להם את הפתח ונפקח עיניים אל המציאות, אל התהליכים האפשריים; כי הבחירה האמיתית שאנחנו עומדים בפניה, עד כמה שהיא קשה, היא בין "ירדניזציה" של הפתרון לבין "אש-פיזציה" של הפתרון.

שר התקשורת מ' צפורי:

או "ישראליתציה" של הפתרון.

יעקב צור (המערך):

על זה אמרתי את מה שהיה לי לומר, כי זו "אנטי-ציוניזציה" של הפתרון, על כל המשמעות מכך לרמות המדינה. אבל זאת הבחירה. נוצר עכשיו פתח להביא לתהליך עם ירדן. יש על מה לדבר עם ירדן. יש על מה לדבר כדי שיהיו לנו ביטחון ואזורי ביטחון, ולהם — תנאים לפתרון הבעיה הפלשתינאית. גם הם חרדים מ"אש-פיזציה" של התהליך המדיני באזור.

אני יודע, שאין הרברים נתונים. אינני יודע אם ירדן תצליח להתכנר על ניסיונות המנע של הסורים, אבל איזה שינוי היה מתחולל באזור, אם אכן היינו מביאים את ירדן ונציגים פלשתינאים מיהודה ומשומרון לשולחן הדיונים. יותר מסיום הדיון חשוב עצם הבאתם לדיון. אני יודע, שלחוסיין אולי חשוב איך הוא יסתכם. לנו חשובה עצם פתיחתו.

לכל דעה מדינית שלא תהיה פה, יש ערך לכך שמדינת ישראל תגמיש את עמדותיה. כדי להביא לפתיחת המשאו-מתן המדיני. אני יודע שמדיניות שעיקרה סיפוח ואי-שלטון זר בכל יהודה ושומרון היא נעילה דלת. היא אמירה, שגם אם יהיה עם מי לדבר אין על מה לדבר. ועם זה, אני אומר היום, שצריך לקרוא לחוסיין ולתושבי יהודה ושומרון לבוא למשאו-מתן. לא רק על בסיס קמפ-דייוויד אלא לבוא למשאו-מתן בלי תנאים מוקדמים. בכוח, מה אנחנו רוצים לחייב את ירדן להצטרף. עלינו הסכמים שהיא לא היתה שותפה להם?

גאולה כהן (התחיה):

אתה היית שותף.

יעקב צור (המערך):

הם לא היו שותפים, ובשום תהליך מדיני אין אפשרות לחייב מדינה אחרת להצטרף לתהליך על-פי הסכמים שהיא לא היתה שותפה לעיצובם ולקבלתם. מותר לכל אחד לבוא

יאר צבן (המערך):
מה עם נחלת שבט אשר?

יחזקאל זכאי (המערך):
מעל הבמה הזאת, אמרת בדיוק אותו דבר בתקופת ימית.

גאולה כהן (התחיה):
אתה הצבעת יחד עם הממשלה בעד עקירת ימית.

קריאה:
דווקא הוא הצביע נגד.

גאולה כהן (התחיה):
אתה הצבעת נגד, אבל חברים שלך הצביעו בעד.

עכשיו אומר חבר הכנסת צור: כלי תנאים מוקדמים. קודם הוא הצביע בעד הסכמי קמפ-דייוויד. להסכמי קמפ-דייוויד היו שני חלקים — החזרת סיני והאוטונומיה. אתה יודע שאיני בעד האוטונומיה ואני חוששת מאוד מהאוטונומיה, אבל אתם הצבעתם בעד האוטונומיה.

שלמה הלל (המערך):
לא נכון.

גאולה כהן (התחיה):
המערך הצביע בעד הסכמי קמפ-דייוויד על שני החלקים, גם בעד האוטונומיה. אלה היו הסכמי קמפ-דייוויד. כדי לקבל את האוטונומיה ראש הממשלה עשה טעות חמורה, אבל הם לפחות האמינו שהסכמי קמפ-דייוויד, עם שני החלקים, הם עסקה שהם מוכנים להתמודד איתה. בשביל האוטונומיה הזאת נתנה הממשלה את כל סיני. עכשיו אתה אומר: נתנו את סיני — נתנו: עכשיו נתחיל מחדש. כאילו לא היה כלום. כאילו לא היתה נתינה של סיני, כאילו לא היו הסכמי קמפ-דייוויד. כלי תנאים מוקדמים. נתחיל הכול מחדש, כאילו לא נתנו שום דבר בשביל אותה אוטונומיה שהיתה צריכה להיות איזה סיג למדינה פלשתינאית. זאת התוכמה של "הסוחר היהודי".

רענן נעים (המערך):
מתי אתם מחזירים את בקעת-הירדן?

גאולה כהן (התחיה):
עכשיו אגיד מה כן. באמת הגיעה שעת ההיכרות — א. עם עצמנו; ב. עם העם היהודי; ג. עם ארצות-הברית; ד. עם ירדן.

רענן נעים (המערך):
ובינינו.

גאולה כהן (התחיה):
אמרת "עם עצמנו".

אף שחבר הכנסת גרנוט הרגיע אתכם קצת, שלא עושים שום דבר ביהודה ובשומרון, אותי זה קצת הדאיג: אולי באמת עושים מעט מדי ואולי הממשלה צריכה לפעול יותר מהר. מכל מקום, לא צריך לחכות לשעת כושר לשם היכרות עם עצמנו, אבל היום יש באמת שעת כושר. היום אין אותם לחצים שיכולים להיות. לכן ההתנחלויות יכולה להיות בקצב יותר מהיר.

היום יש גם בעיה של היכרות עם העם היהודי, כי מי שרוצה להישאר ביהודה ובשומרון יש לו בעיה כיצד להביא את העם היהודי הנה, יש לו בעיה עם יהודים, והעלייה היא הצד השני של המטבע של ההתיישבות, וצריך להידבר עם העם היהודי. כבר דיברתי כאן בהזדמנות אחרת על נושא העלייה.

הוא כה מתון עד כי אינו מוכן לוותר לא רק על יהודה ושומרון, אלא גם על ירושלים, ידידי חבר הכנסת יעקב צור. אמר כאן חבר הכנסת יעקב צור שהיום, רחמנא ליצלן, יכולים אלה הרוצים סיפוח לראות במה שקורה היום שעת כושר ולהגיד "עליהם" — על יהודה ושומרון. אין זה סוד, ודאי לא אצלך, שה"עליהם" הזה על יהודה ושומרון התחיל כבר ב-1968, גם תחת ממשלות המערך. לא חיכינו לשעת כושר להתנחל ביהודה ובשומרון, למלאם בהתנחלויות יהודיות. לזה כל שעה טובה. לזה לא צריך לחפש שעת כושר.

אלעזר גרנוט (המערך):
סיפור בדים. אין לכם אנשים שילכו לשם.

גאולה כהן (התחיה):
תבוא, אולי תעזור לנו.

אלעזר גרנוט (המערך):
תפסיקי לדבר על זה כאילו — — —

גאולה כהן (התחיה):
מ-1968 יש שם התנחלויות. חבר הכנסת אלעזר גרנוט, חבל שלא אמרת את דבריך כאשר יעקב צור דיבר, הוא חושש מסיפוח. יכולת להרגיע אותו.

אלעזר גרנוט (המערך):
אני חושש מסיפוח תמיד.

גאולה כהן (התחיה):
סיפחתם גם את הערבה וחלק מהגליל כאשר לא היו בהם יהודים. היום יש 400,000 ערבים בגליל. מה עם הזהות היהודית? אולי תברח גם משם?

אני רוצה להתייחס עכשיו לשעת הכושר. אם זה לא היה טרגי, היה צריך לצחוק. אלה שרוצים לוותר על יהודה ושומרון מחפשים כל הזדמנות להיפטר מהם. כאשר ערפאת היה במיטבו וכאשר הוא הופיע באו"ם עם נשק וחגורו, אמרו כאן רבים: אש"ף למעלה, בעיית הפלשתינאים מעסיקה את כל העולם, כל העולם מכיר בפלשתינאים, צריך ללכת להיכרות — לא עם אש"ף, עם ירדן! כמובן, חמיד עם ירדן. כאשר אש"ף למטה ויש חיץ בינו לבין הפלשתינאים, כפי שאמרת, אתה מכתיר בשביל הפלשתינאים את חוסיין, הם כבר יקבלו אותו. כאשר אש"ף למטה, ערפאת כבר אינו הנציג הלגיטימי אלא ירדן. חוסיין יקבל את הלגיטימיות על הפלשתינאיות. למה? כי אתה מכתיר אותו. היום, כאשר אש"ף למטה, מוכן שזאת שעת כושר. כל שעה טובה להיפטר מיהודה ובשומרון.

חבר הכנסת צור אומר, שהיום יש שעת רצון לדבר עם ירדן. הוא הביא כל מיני ציטטות עם הפרשנות הידועה. חבר הכנסת צור שומע מסרים באוזניו. יש מסרים. רק איננו קולטים אותם. היה צריך ליצור קולט מסרים מיוחד שיקלוט את המסר. בלי קליטה של מסר, בשמיעה פשוטה, אפילו לא אבסולוטית, שמענו לפני כמה זמן שחוסיין אמר: נסיגה מכל השטחים. רק אתה אומר: הוא אמר; גם סאדאת אמר פעם שהוא רוצה את מה שהוא רוצה והוא הגיע למשא-ומתן.

יחזקאל זכאי (המערך):
את זוכרת את ימית?

גאולה כהן (התחיה):
תפסיקי כבר, אל תבלבלי לי את המוח עם ימית. אל תעשו לי ימית מיהודה ובשומרון. את זה אתם הולכים לעשות.

יחזקאל זכאי (המערך):
אנחנו לא עושים.

אומר לי משהו נגד ההתנחלויות, יש לי קריאות ביניים מוכנות, אבל כשאלה דברים אחרים — אני צריכה לחשוב.

יחזקאל זכאי (המערך):

אומרים שיש לנו הסכם הכי טוב עם אמריקה. מפלגתך חברה בממשלה, והממשלה אומרת שיש לנו הסכם עם אמריקה שעוד לא היה כמותו, והנה את באה ואומרת שזה שום דבר.

גאולה כהן (התחיה):

אז מה, זה לא טוב? אני אומרת שההסכם הזה לא צריך להשלול, שאתרי הבחירות באמריקה הדברים יימשכו כך. אז מה אחת מתעצבן?

כשאני אומרת לממשלה, שאתרי הדבש יבוא העוקץ, אני אומרת שגם זה לא יפחיד אותי מפני עמידה בעימות עם ארצות-הברית, כשיש צורך בכך. אנחנו צריכים ללמוד ממה שקרה היום, שבקטע מסוים של המדיניות שלה ראתה ארצות-הברית שיש בינינו שיתוף אינטרסים. ואני זוכרת כיצד עמדו אנשים לפני כן נפחדים וחושבים שיש להיכנע לארצות-הברית גם בלבנון, להיכנע לה בכל מקום, והנה לא איבדנו את העשתונות, והחזקנו מעמד. וארצות-הברית עלתה על קטע שבו יש לה אינטרסים משותפים, והכירה בהם. אינני חוששת גם ממה שיהיה אחרי הבחירות. גם אם אסור יהיה לנו פתאום לאבד את העשתונות, גם אם ארצות-הברית תחזור לסורה.

אני פונה היום אל הממשלה בנושא הזה, היא איננה עושה היום מה שהיא צריכה לעשות. היא צריכה ללחוץ היום ולנצל את הזמן, אף כי אינני אומרת כי מחר זה יישא פירות. זה מה שאנחנו צריכים לעשות: במקום רק להתענג מירח הדבש הזה, אנחנו צריכים ללחוץ עליה.

רענן נעים (המערך):

איפה הממשלה? הנה הגיע סגן שר החוץ.

היור' מ' שחל:

חבר הכנסת רענן נעים, בבקשה ממך.

גאולה כהן (התחיה):

אולי באמת מוטב שהאופוזיציה תתחיל לעשות את חשבון הנפש שלה ולחשוב קצת, במקום לעשות כאן מושב לצים.

אני אומרת שהממשלה הזאת צריכה לרדת על ארצות-הברית, כדי שארצות-הברית תרד מתוכנית רייגן. על כל פנים, יש לנסות לעשות מאמץ בכיוון הזה לא עלידי אמירה שאנחנו מתנגדים, אלא לצאת דווקא עכשיו במסע הסברה בארצות-הברית, ואולי גם לנסות לדרוש ממנה, עד כמה שזה יישמע מוזר, להתחיל לעלות לירושלים. כן, היום, כשהיא זקוקה לנו, שהיא תחזור לירושלים. לא למוזר-ירושלים, אלא קודם כול למערב-ירושלים, לכאן היא עדיין לא הגיעה.

מדוע לא נצא אנחנו היום במתקפת הסברה ולחצים משלנו, כאשר היא זקוקה לנו?

היור' מ' שחל:

חברת הכנסת גאולה כהן, בבקשה לסיים.

גאולה כהן (התחיה):

אני כבר מסיימת. יש לנו מין תפיסה אבסורדית האומרת: יש שעת רצון, נחקרב אליה במקום שניאלץ אותה להתקרב אלינו. אסור לנו לאבד זמן.

היור' מ' שחל:

חברת הכנסת גאולה כהן, אני מבקש ממך לסיים.

לא אחזור עכשיו על הדברים. במקום להאשים, לו היינו מקדישים אחוז אחד מהאנרגיה שאנחנו מקדישים לשאלה מה לעשות עם הפלשתינאים לשאלה איך להביא הנה מיליון יהודים — כבר היו פה מאות אלפי יהודים. אני אומרת זאת על סמך ידיעת המצב בנושא העלייה, כמי שעסקה במשך שנים ועוד עוסקת בנושא זה. על כל יהודי אחד אפשר להביא עוד שניים, בלי לעשות מהפכות, בלי תיקונים מרחיקים לכת, פשוט לעשות.

אני שמחה מאוד שבחודשים האחרונים גם נשיא המדינה הקודם, מר יצחק נבון, וגם נשיא המדינה הנוכחי, מר חיים הרצוג, וגם ראש הממשלה בהיותם בארצות-הברית לא הלכו רק לוויניגטון אלא גם לעם היהודי, וגם אמרו לו מה שצריך להיאמר, אך לא מספיק לומר. צריך גם להכין מדינה שתקלוט עליה, איני רוצה להיכנס לפירוט, אבל היה צריך להגיד לעם היהודי שהיום, ההתנחלויות הבלתי-לגליות של יהודים בעולם הן לא ההתנחלויות ביהודה ובשומרון אלא ההתנחלויות בברוקלין, בפריס ובכל מקום אחר בגולה. אלה ההתנחלויות. ההיברות עם העם היהודי חייבת להתחיל היום, בדרך אחרת. איני רוצה להיכנס לפירוט. כדי שזה לא יישאר מליצה באוויר, אני מתחייבת לעמוד על הבמה הזאת בהודמנות קרובה ולומר איך לדעתי צריך לדבר עם העם היהודי.

רענן נעים (המערך):

שימי לב, שרק אנחנו שומעים אותך, לא נמצאים כאן חברי כנסת מהליכוד כדי לשמוע אותך.

גאולה כהן (התחיה):

נכון, אני חושבת שגם סגן השר צריך לשמוע אותי.

עכשיו אני מגיעה אל הממשלה ולשאלה איך צריך לדבר היום בארצות-הברית, וזה לא כפי שמדברים. אי-אפשר לומר היום שאין לחצים, ולכן שישו בני מעי. אם אין לחצים, אזי אנחנו צריכים להפעיל את הלחץ. אין לחץ משם — זו שעת כושר ושעת רצון בעבורנו. אחרי הדבש הזה יבוא העוקץ. אל תחשבו, כי כרגע שהם יממרו את נושא הבחירות שלהם נמשיך את הרומן הזה עם ארצות-הברית.

יחזקאל זכאי (המערך):

לא יבוא שום לחץ — —

גאולה כהן (התחיה):

יבוא העוקץ. אני מבקשת שקט, אני מבקשת שלא להפריע לי. יבוא עוקץ, ואנחנו — —

יחזקאל זכאי (המערך):

הרי יש לנו הסכם הכי טוב עם אמריקה, הסכם הכי חשוב, הכי גדול, אז על מה את מדברת?

היור' מ' שחל:

חבר הכנסת זכאי, בבקשה ממך.

יחזקאל זכאי (המערך):

מותר לי לקרוא, קריאת ביניים.

גאולה כהן (התחיה):

עכשיו הבמה היא רק שלי. אתה יכול לקרוא קריאת ביניים, אבל לא לשאת נאומים.

יחזקאל זכאי (המערך):

אז למה את כועסת?

גאולה כהן (התחיה):

אתה פשוט מפרע לי, אינני יכולה לדבר כך. אם אתה

גאולה כהן (התחיה):

כן, אני כבר מסכמת בכמה משפטים.

הי"ר מ' שחל:

לא, אני מאוד מצטער, אני מבקש משפט סיום אחד.

יחזקאל זכאי (המערך):

אני יכול לבקש לתת לה עוד רבע שעה?

הי"ר מ' שחל:

לא, אי-אפשר.

גאולה כהן (התחיה):

אולי אתה מוכן להאזין לדברים במשך חמש דקות. אילו היית באמת כל כך חכם, כי אז לא היית נמצאים היום במצב שאתם נמצאים בו, זאת היא האמת.

יחזקאל זכאי (המערך):

— — —

גאולה כהן (התחיה):

אילו היית כל כך חכם, ואילו היית מפא"ניק טוב, גם אם אתה רוצה בתוכנית אלון, היית אומר: אם עדיין אינכם רוצים לבוא — אז ביתניים אני אישב את השטחים, עד שתבואו. כך עשיתם כל השנים, אבל כבר משנת 1967 נסוגתם מעצמכם, לא נסוגתם מהשטחים, אלא מעצמכם. מה עשיתם כל השנים? זאת היתה מפא"ן האמיתית.

הי"ר מ' שחל:

חברת הכנסת גאולה כהן.

גאולה כהן (התחיה):

לכן תחשוב על מה שקרה.

הי"ר מ' שחל:

חברת הכנסת גאולה כהן, אני מבקש לסיים, יש גבול לסבלנות שלי.

גאולה כהן (התחיה):

אני מסיימת כמשפט אחרון. במקום לשיר היום "שתי גדות לירדן", כפי ששר הליכוד במשך שנים, המערך שר היום לגדה אחת של הירדן: זו שלנו ורק זו בלבד.

רענן נעים (המערך):

ואתם שרים שתי גדות לירקן.

הי"ר מ' שחל:

חבר הכנסת רענן נעים.

רענן נעים (המערך):

— — —

הי"ר מ' שחל:

חבר הכנסת רענן נעים, אני קורא אותך לסדר. חברת הכנסת גאולה כהן, אני מבקש ממך לסיים.

גאולה כהן (התחיה):

אין קדושה בירדן, יש קדושה בארץ-ישראל. היום הירדן איננו רק נהר, ירדן היא מדינה. היום המדינה הזאת יכולה להיות בתי-שיח לשלום אתנו.

הי"ר מ' שחל:

חברת הכנסת גאולה כהן, תודה רבה.

גאולה כהן (התחיה):

כפי שאמר שר החוץ שמיר: על מה נדבר עם ירדן, נדבר על שלום.

הי"ר מ' שחל:

אני מבקש מסגן שר החוץ להשיב על ההצעות לסדר-היום.

גאולה כהן (התחיה):

אם היא תדבר על מלחמה, ירדן עדיין בבעיה — — —

הי"ר מ' שחל:

חברת הכנסת גאולה כהן, אני מבקש ממך להפסיק. אני מבקש להפסיק את הרישום בפרוטוקול.

גאולה כהן (התחיה):

בסדר, תפסיק את הרישום בפרוטוקול.

הי"ר מ' שחל:

לא, את מפסיקה לדבר, חברת הכנסת גאולה כהן, אני מבקש מסגן שר החוץ להשיב על שתי ההצעות לסדר-היום.

גאולה כהן (התחיה):

הפריעו לי כל הזמן.

הי"ר מ' שחל:

נתתי לך 25 דקות, חברת הכנסת גאולה כהן, בבקשה, אדוני סגן השר.

סגן שר החוץ י' בן-מאיר:

אדוני היושב-ראש, כנסת, נכבדה, בהסכמי קמפ-דייוויד, שעליהם חתומות ישראל, מצרים וארצות-הברית, נאמר, אני מצטט: "העדרים מסכמים כי מסגרת זו, לפי המתאים, מכוננת מצדם להוות בסיס לשלום לא רק בין מצרים ובין ישראל, אלא אף בין ישראל ובין כל אחת משכנותיה האחרות, המוכנה לשאת ולתת בדבר שלום עם ישראל על בסיס זה".

ובהמשך נאמר: "כדי לשאת ולתת על פרטי הסדר לחקופת מעבר תחמן ממשלת ירדן להצטרף למשא-ומתן, על בסיס מסגרת זו, משלחות מצרים וירדן יוכלו לכלול ערבים ארץ-ישראלים מיהודה ומשומרון ומחבל-עזה או ערבים ארץ-ישראלים אחרים, כפי שיוסכם עליהם באורח הדדי", סוף הציטוט.

אדוני היושב-ראש, אני רוצה להזכיר, כי הסכמי קמפ-דייוויד אושרו בכנסת ברוב של 84 קולות, אשר כללו את הרוב המכריע של חברי המערך. אתם הצבעתם בעד הסכמי קמפ-דייוויד.

אני רוצה להזכיר, אדוני היושב-ראש, כי בבחירות לכנסת העשירית, כל המפלגות הציוניות, להוציא אחת, הדגישו במציעיהן את תמיכתן ואת מחויבותן להסכמי קמפ-דייוויד, על כל האמור בהם, על כל ההתחייבויות שבהם.

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, מאז התחילה על הסכמי קמפ-דייוויד ועד היום הזה, הממשלה, ראשי הממשלה — גם ראש הממשלה הקודם מנחם בגין, וגם ראש הממשלה הנוכחי, יצחק שמיר ושרי החוץ — חזרו פעמים אין ספור על הזמנתנו למלך חוסיין להצטרף לתהליך השלום כמזרח התיכון, להתיישב ליד שולחן הדיונים פנים אל פנים ולנהל משא-ומתן לשלום עם ישראל. הזמנה זו בעיניה עומדת. בעת הצגת ממשלתו לפני הכנסת, לפני פחות משלושה חודשים, אמר ראש הממשלה יצחק שמיר, ואני מצטט: "אנו חוזרים ומזמינים את מצרים לשוב למשא-ומתן על הסדרי האוטונומיה, ואת ירדן להצטרף אלינו, וכן נציגים מבין ערביי יהודה ושומרון ועזה להצטרף למשלחות מצרים וירדן".

אדוני היושב-ראש, מעל כמה זו אני חוזר על הזמנתנו, על הזמנתו של ראש הממשלה למלך חוסיין ולירדן, להצטרף

אדוני היושב-ראש, ישראל מוכנה לנהל משאומתן שלום עם כל מדינה ערבית, בלא כל תנאים מוקדמים.

יצחק רבין (המערך):
גם עם ירדן?

סגן שר החוץ יי. בן-מאיר:
זאת עמדה המסורתית של כל ממשלה בישראל וזאת עמדה של ממשלה זו.

יחזקאל זכאי (המערך):
שאלו אותך שאלה, האם זה כולל את ירדן?

סגן שר החוץ יי. בן-מאיר:
ישראל הצהירה על כך בהזדמנויות רבות ובפורומים שונים. הדבר אמור לגבי ירדן ובאותה מידה לגבי סוריה. ישראל מוכנה, כתמיד, להיפגש עם המלך חוסיין או עם נציגים ירדנים מוסמכים אחרים, בכל עת, בכל שעה ובכל מקום בעולם. כדי לדבר על שלום.

שר התקשורת מ' צפורי:
מה על קמפ-דייוויד?

סגן שר החוץ יי. בן-מאיר:
צריך להיות ברור לכול, כי הסכמי קמפ-דייוויד הם המסמך המוסכם היחיד, ולכן זאת הדרך היחידה הריאלית, המעשית, בת-סיכוי להמשך התהליך. על הסכם זה נערך משאומתן מסובך ומורכב —

יחזקאל זכאי (המערך):
עם מי?

יעקב צור (המערך):
אבל לא עם ירדן.

סגן שר החוץ יי. בן-מאיר:
— ואין כל אפשרות ואין כל היגיון לדרוש ממדינת ישראל, כי תעלה על דרך אחרת. הסכם קמפ-דייוויד היה פריצת דרך בממדים היסטוריים —

יעקב צור (המערך):
אתה אומר דבר והיפוכו.

סגן שר החוץ יי. בן-מאיר:
— וזאת הזדמנות פז לערביי ארץ-ישראל, לראשונה בתולדותיהם: חבל מאוד יהיה אם היא תוחמץ.

שמעון פרס (המערך):
האם אפשר לשאול אותך עכשיו?

סגן שר החוץ יי. בן-מאיר:
כשאסיים את הקטע.

האוטונומיה, כפי שהוצעה ומוצעת על-ידי ישראל, תיתן לערביי ארץ-ישראל מידה כזאת של שלטון עצמי, כפי שלא היה להם מעולם. וכל זאת, לתקופת בנינים של חמש שנים. מדוע שלא יעלו על דרך זו? מדוע שלא ינסו אותה?

מרדכי גור (המערך):
נו, כאמת.

סגן שר החוץ יי. בן-מאיר:
הצטרפות ירדן ונציגים של תושבי יהודה, שומרון ועזה למשאומתן תהיה חוליה נוספת בפריצת מעגל הלאווים של הטרנס, שלצערו עדיין טבועים במרבית העולם הערבי.

לתהליך השלום ולמשאומתן. אני חושב שזאת חובתו של חוסיין להצטרף לשיחות השלום על בסיס הסכמי קמפ-דייוויד; זאת חובתו כלפי ארצו וזאת חובתו כלפי ערביי ארץ-ישראל. ישראל אינה מעוניינת כמכור סתום, בדריכה במקום ובקיפאון. וכל מי שמאשים אותנו בכך אומר דבר שאיננו אמת. אדרכא, אנו עושים כל מאמץ מדיני אפשרי, בשיחות עם מצרים, בשיחות עם ארצות-הברית, במגעים עם מדינות אחרות, בכל דרך שהיא, כדי להוציא את תהליך השלום מהקיפאון שבו הוא שרוי. כדי לחדש את המשאומתן ולנהל אותו בצורה נמרצת ורצופה עד שנגיע להסכם. והאמינו לי, שאנו מנצלים כל אפיק וכל הזדמנות כדי להעביר מסר זה לחוסיין.

ישראל קיבלה על עצמה בקמפ-דייוויד להשתתף במשאומתן לפתרון הכנייה הפלשתינאית על כל היבטיה, ואנו נאמנים להתחייבות זו. הדרך לפתרון מצויה במפורש בהסכמי קמפ-דייוויד, והיא בנויה על שלושה שלבים: משאומתן על הקמת האוטונומיה המלאה לתושביהם הערבים של יהודה, שומרון ועזה; תקופת מעבר של חמש שנים; ובתום שלוש שנים — משאומתן בין כל הצדדים להסדר הקבע ביהודה, בשומרון ובעזה ולחזוה שלום בין ישראל לבין ירדן.

רענן געים (המערך):
מי יושב-ראש הוועדה?

סגן שר החוץ יי. בן-מאיר:
ישראל מעוניינת, רוצה, מוכנה ומוזמנת להתקדם למימוש הפתרון הזה. הוא אינו קל. הוא גם אינו קל מבחינת מה שמקובל עלינו. הוא נתון בוויכוח כציבור ובכנסת. אבל אני חוזר ואומר, שאנו מוכנים ומוזמנים להתקדם למימוש הפתרון הזה ולמימוש העקרונות של הסכמי קמפ-דייוויד. אך אנו זקוקים לשותפים למשאומתן הזה. השותפים גם הם מצוינים בפירוש בהסכמי קמפ-דייוויד, וזה גם ברור מעצמו: מצרים, ירדן ונציגים מבין ערביי יהודה, שומרון ועזה. ולכן, כל עוד חוסיין איננו מצטרף לשיחות השלום, הוא זה שמעכב התקדמות לפתרון. והסובלים העיקריים — לא הבלעדיים, כי כולם סובלים — הם ערביי ארץ-ישראל.

אני רוצה לחזור ולהדגיש את הדברים שאמר ראש הממשלה בעת הצגת הממשלה בפני הכנסת, ואני מצטט: "אילו רצו בכך הנוגעים בדבר, יכולנו להימצא כבר היום כשלב המשאומתן על הסטטוס הסופי". לא אנו עיכבנו את זה. כבר מוזמן היו עובדות שלוש השנים של האוטונומיה והיינו עכשיו נושאים ונותנים על הסטטוס הסופי, על חווה השלום הסופי בינינו לבין ירדן.

ישראל מצטערת צער רב על כי המשאומתן הופסק, על-ידי מצרים, לא על-ידינו, ועל כי אין התקדמות במשאומתן ובתהליך השלום. אבל הנפגעים העיקריים מכך הם, כאמור, ערביי ארץ-ישראל עצמם. ולכן, אם המלך חוסיין מדבר כה רבות על זיקתו לערבים הפלשתינאים, כלשונו, ועל מתחייבותו להם, הרי חובתו הראשונה להם היא להצטרף למשאומתן על האוטונומיה ולהיפך לשותף מלא בתהליך השלום, כדי שנוכל להתקדם לקראת הפתרון המיוחל, לקראת הסדר ולקראת שלום.

שמעון פרס (המערך):
חבר הכנסת בן-מאיר, האם אפשר לשאול אותך שאלה?

סגן שר החוץ יי. בן-מאיר:
תשמע את שתי הפסקאות הבאות ואולי נתחסך את השאלה.

שמעון פרס (המערך):

אני רוצה לשאול אותך שאלה אחת בשני נושאים: א. האם הממשלה הזאת מוכנה לנהל משא-ומתן עם ירדן שלא על בסיס הסכמי קמפ-דייוויד? ב. האם היא מוכנה לנהל אתה משא-ומתן על בסיס החלטות האו"ם 242 ו-338? אודה לך מאוד אם תגיד לי כן או לא.

תופיק טובי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

אתה חושב שהוא יכול לענות בשם הממשלה? אתם לוקחים את זה כרצינות.

סגן שר החוץ י" בנימאייר:

חבר הכנסת פרס, אני השבתי על כך בדברי כבהירות. אני מוכן לחזור על כך.

שמעון פרס (המערך):

אודה לך אם תענה לי על השאלות הספציפיות, כי לא הבנתי מדברך בריוק את התשובה על השאלות ששאלתי.

סגן שר החוץ י" בנימאייר:

אני חוזר ומדגיש: ממשלת ישראל בדעה, כי הסכמי קמפ-דייוויד הם המסמך המוסכם היחיד, ולכן הם הדרך היחידה הראלית, המעשית, בת-הסיכוי להמשך התהליך. אני רוצה להדגיש לך, חבר הכנסת פרס, כי ערב הנסיגה הטופית מסיני ופינוי היישובים אלה ממשלת ארצות-הברית חזרה ואישרה, כי הסכם קמפ-דייוויד הוא הבסיס לכל משא-ומתן ולתהליך השלום. וקטונתי מלהבין, אני אומר זאת גם לחבר הכנסת צור וגם לחבר הכנסת פרס, מה ההיגיון שדווקא מבית עולים קולות המערערים על הסכם חשוב וחיוני זה. אניני מסוגל להבין את זה.

יעקב צור (המערך):

אתה רוצה לנהל משא-ומתן עם ירדן על הסכם שלא היית שותף לו?

סגן שר החוץ י" בנימאייר:

גם בימים אלה חוזרת ארצות-הברית ומאשרת, שהסכמי קמפ-דייוויד הם הבסיס המוסכם היחיד לפתרון הבעיה ולקידום תהליך השלום.

שמעון פרס (המערך):

האם זה מחייב את ירדן?

סגן שר החוץ י" בנימאייר:

ואתה יודע היטב, חבר הכנסת פרס, שהחלטות 242 ו-338 מוזכרות בהסכמי קמפ-דייוויד. אתה יודע את זה כמוני. הרי הסכמי קמפ-דייוויד הם מעבר ל-242 ול-338. האם אתה מציע שאנחנו ניסוג עשר שנים אחורה? שאנחנו ניסוג לאחר שישבו בקמפ-דייוויד כמשך עשרה ימים, במשא-ומתן מסובך ומורכב. לאחר שהגיעו להצעה מפורטת, בשלבים, הצעה שחתומות עליה מצרים, ארצות-הברית וישראל? ואני חוזר ואומר: זו הצעה שאתם תמכתם בה, אתם הצבעתם בעדה בכנסת.

מיכאל חריש (המערך):

האם אתה הצבעת בעדה?

יעחק רבין (המערך):

האם אתה הצבעת בעדה?

סגן שר החוץ י" בנימאייר:

אני נמנעתי. אתם הצבעתם בעדה.

אברהם כ"ץ-עוז (המערך):

למה נמנעת?

סגן שר החוץ י" בנימאייר:

מה אתה שואל עכשיו "קלוץ קאשעס"? חסלח לי, חבר הכנסת כ"ץ-עוז. מה זה שייך לעניין? אתה רוצה עכשיו לעבור על ההיסטוריה?

שלמה הלל (המערך):

אתה נמנעת. מה פתאום עכשיו אתה מתפעל מזה?

סגן שר החוץ י" בנימאייר:

הכנסת אישרה את ההסכמים האלה.

קריאות:

— — —

היו"ר מ' סבדור:

חברי הכנסת, שום דבר אינו נכנס לפרוטוקול, לא שומעים ולא יודעים כלום, אפילו לא בכלי התקשורת. אני מבקש שלא להפרע.

סגן שר החוץ י" בנימאייר:

אני אומר לך, חבר הכנסת פרס, עוד פעם אחת, שהעובדה — והיא עובדה מוצקה — שהסכמי קמפ-דייוויד הם הבסיס המוסכם היחיד המקובל, הסיכוי היחיד והדרך היחידה לסיכוי להתקדם, אין בזה שום סתירה, ואני חולק על חבר הכנסת פרס. אין בזה שום סתירה עם מה שאמרתי קודם. על נכונותה של ממשלת ישראל, כפי שהצהרנו אין-ספור פעמים, לנהל משא-ומתן, בלי תנאים מוקדמים משום צד, עם כל מדינה ערבית שתבוא אל שולחן הדיונים.

שמעון פרס (המערך):

אפשר לשאול עוד שאלה?

סגן שר החוץ י" בנימאייר:

מייד. אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, אני חוזר ואומר, שבעת המשא-ומתן זכאי ורשאי כל צד להעלות כל הצעה —

—

יעקב צור (המערך):

בסדר, בסדר.

יחזקאל זכאי (המערך):

נכון. אתה צודק, טוב מאוד.

סגן שר החוץ י" בנימאייר:

— — — העיקר שנפתח במשא-ומתן, שנחדש את התהליך, שלא נדרוך במקום, שנשב זה מול זה ונדבר יחד, ואו — אני מאמין שנוכל להגיע להסכם. בבקשה, חבר הכנסת פרס.

שמעון פרס (המערך):

האם עלי להבין מדברך, שכל צד יכול לפתוח במשא-ומתן בלי תנאים מוקדמים, וזה יכול להיות שלא על בסיס הסכם קמפ-דייוויד? אנחנו נבוא עם הסכם קמפ-דייוויד וירדן יכולה לבוא עם מה שהיא רוצה?

סגן שר החוץ י" בנימאייר:

חבר הכנסת פרס, אינני מבין מדוע אתה צריך — — —

שמעון פרס (המערך):

אני רוצה להבין, מטרת הכנסת להבין מה הממשלה אומרת.

סגן שר החוץ י" בנימאייר:

כל אחד לפי יכולתו להבין.

שמעון פרס (המערך):

שנית: אם הסכם קמפ-דייוויד מחייב את ממשלת

מחויבת להסכם קמפ-דייוויד. זו הדרך ואין זולתה. זה מה שהם אומרים בפירושים שונים. אז בבקשה, נתווכח על הפירושים, הרי זה משא-ומתן. על מה נדבר שם? — ברור שכל צד יעלה הצעה, כל צד יעלה פירושים משלו, ונדרש ונתווכח. האם אנחנו אומרים: נדבר, כתנאי שלא יעלו הצעות? מדוע לכם לנסות פה, בכל מיני בוקי-סירקי ותליתלים, למצוא בנו דופי, כאשר באמת זה לא כך?

אדוני היושב-ראש, אני רוצה להעיר עוד שלוש הערות: רק בימים האחרונים, חבר הכנסת צור, חזר המלך חוסיין על תנאיו. ומה הם תנאיו, לצערי הרב? — הסכמה פלשתינאית, קרי אש"פית, לכל צעד שלו מראש; מנדט ממדינות ערב; והתנאי העיקרי: הדעה מראש שישיראל מסכימה ל-total withdrawal, נסיגה מוחלטת, וזה כולל, כמובן, את ירושלים.

הי"ד מ' סבירור:
אדוני סגן-השר, האם אתה אמור להציע להעביר את הנושא לוועדה או להסיר אותו?

סגן שר החוץ י"י בן-מאיר:
להעביר לוועדה, אבל הלווא יש שתי הצעות.

הי"ד מ' סבירור:
אם אתה מציע להעביר לוועדה, זמן-כך.

משה שחל (המערך):
סליחה, אדוני היושב-ראש, גם אנחנו רוצים לדעת מה מציע סגן השר.

סגן שר החוץ י"י בן-מאיר:
אומר בסוף דבריו מה אני מציע.

משה שחל (המערך):
לא, סלח לי, היושב-ראש שאל אותך.

סגן שר החוץ י"י בן-מאיר:
אני השכתי ליושב-ראש, היושב-ראש מופקד על הסדרים כרגע, ולא סגן היושב-ראש.

אורה גמיר (המערך):
הוא לא פנה אליך, הוא פנה ליושב-ראש.

משה שחל (המערך):
אדוני היושב-ראש, האם מותר לדעת מה השיב לך סגן שר החוץ?

רוני מילוא (הליכוד):
מה זה ענייך?

סגן שר החוץ י"י בן-מאיר:
מה זה ענייך, מה אני השכתי לו? אתה מופקד על הדבר הזה? אינני מבין.

רוני מילוא (הליכוד):
עכשיו אתה כבר לא היושב-ראש.

קריאות:

הי"ד מ' סבירור:
אני מופקד פה על ניהול הישיבה הזאת. שאלתי, קיבלתי תשובה ואני מנית שסגן השר רשם לפני את הערתי, ואנחנו עומדים לפני סיום דבריו.

סגן שר החוץ י"י בן-מאיר:
אדוני היושב-ראש, אעיר הערה אחרונה לדבריו של חבר

ארצות-הברית, כפי שאתה אומר — ואני מסכים אתך — מדוע אתה מוצא סתירה בין הסכם קמפ-דייוויד לבין תוכנית רייגן?

סגן שר החוץ י"י בן-מאיר:
אתייחס לזה. רציתי לומר בדיוק עכשיו: שמעתי את חבר הכנסת צור מדבר על תוכנית רייגן. ומה זו תוכנית רייגן? — הרי כעצם זו אינה תוכנית, אלה כמה עמדות המתייחסות —

אברהם כ"ץ-עוז (המערך):
מה זו ארצות-הברית?

סגן שר החוץ י"י בן-מאיר:
חבר הכנסת כ"ץ-עוז, אתה רוצה להתייחס לכל דבר בלגלוג ובלעג? הרי חבר הכנסת פרס ביקש שנהל ויכוח ענייני. אני מוכן לסיים את ההצעה, וגמרנו. אינכם מתייחסים ברצינות.

שמעון פרס (המערך):
כן מתייחסים ברצינות.

יהודה חשאי (המערך):
מתייחסים ברצינות מרבית.

סגן שר החוץ י"י בן-מאיר:
סלח לי, אני חוזר ואומר לך, שמה שקרוי אצלכם "תוכנית רייגן" הוא סדרה של עמדות. אתה ראתה כזה איזה זלוזל בארצות-הברית? אתה שמעת בדברי זלוזל בארצות-הברית? או מה אתה אומר שם? אתה רוצה לעשות רושם על מישהו? על — לא, ותאמין לי, גם על ארצות-הברית לא תעשה רושם.

אלה הן עמדות שמתייחסות הן לאוטונומיה והן להסדר הקבע לאחר תקופת האוטונומיה. אנו סבורים, שחלק גדול מהעמדות הנוגעות למהות האוטונומיה מנוגדות, לפי הבנתנו, לסעיפי הסכמי קמפ-דייוויד, ואנו סבורים, שעצם הצגת עמדות לגבי ההסדר הסופי — עוד בטרם כוננה האוטונומיה ובטרם החל המשא-ומתן על פתרון הקבע — עצם הצגת עמדות אלה מנוגדת אף היא לרוחם ולמהותם של הסכמי קמפ-דייוויד. זו עמדתנו.

והרי גם הנשיא רייגן מדגיש שהבסיס הוא הסכמי קמפ-דייוויד. הוא טוען שיש לו פירושים מסוימים להסכמי קמפ-דייוויד. הם אכן אינם מקובלים עלינו, אבל הלווא אני ידגישתי את זה. ברור שבעת הדיון כל צד זכאי להעלות כל פירוש משלו. האם מישהו ימנע מירידן להעלות את הפירוש שלה?

שמעון פרס (המערך):
כל פירוש או כל הצעה?

סגן שר החוץ י"י בן-מאיר:
אמרתי קודם: כל הצעה וכל פירוש. זה הפירוש של משא-ומתן בלי תנאים מקדמים. אנחנו איננו מונעים מירידן להציע ככל שיעלה על רוחה. אנחנו משוכנעים, שכדי להתקדם — הבסיס הוא הסכמי קמפ-דייוויד, ואני חוזר ואומר: זה איננו סותר את ההזמנה אליהם לבוא, וזה איננו סותר גם את העניין של רייגן. הרי הנשיא רייגן עצמו אומר שהבסיס הוא קמפ-דייוויד. בא חבר הכנסת צור ומציע פה לממשלה להודיע במפורש שאנו זונחים את קמפ-דייוויד, שקמפ-דייוויד אין לו כל קשר עם ירדן. כי היא אינה חתומה עליו, ושנתחיל הכול מחדש. אתה חושב שזה יקדם את הפתרון? אתה חושב שזה יקדם את הפתרון אחרי כל העבודה שנעשתה? בכל אופן, מדינה ערבית גדולה חתומה על זה, עם פירושים שונים: בכל אופן, מעצמת-על, שמעורבת בתהליך השלום, אומרת: אני

את החלטתו של יושב-ראש הישיבה: בפעם הבאה, כאשר יעלה נציג הממשלה להשיב על הצעה לסדר-היום, הוא יצטרך להודיע, אם כפתק ואם בעל-פה, ליושב-ראש מה הוא עומד להציע. זאת, כדי שאנו נקפיד על התקנון. המצב שונה כאשר נציג הממשלה או חבר הממשלה מציע להסיר הצעה מסדר-היום של הכנסת וכאשר נציג הממשלה או חבר הממשלה מציע להעביר את הנושא שבהצעה לסדר-היום לדיון בוועדה. אני מבקש שדברי אלה ייכנסו לפרוטוקול.

עכשיו אני מבין שלחבר הכנסת אמרי רון יש הצעה שונה מזאת של סגן שר החוץ.
שלמה הלל (המערך):

אדוני היושב-ראש, אני מציע למחוק את דברי סגן שר החוץ, חבר הכנסת יהודה כן-מאיר מן הפרוטוקול, כי הוא דיבר מעבר לזמן המוקצב.

הי"ר מ' סבידור:

אני אמרת את דברי לגבי העתיד וקבעתי נהלים, כדי שלא תהיינה בעתיד אי-הבנות.

רשות הדיבור לחבר הכנסת אמרי רון, להצעה אחרת.

אמרי רון (המערך):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, אני מציע להסיר את הצעתה של חברת הכנסת גאולה כהן מסדר-היום. זאת, מפני שאני סבור, שאין הכנסת צריכה לקיים דיון בנושא של משא-ומתן מדני עם ירדן על בסיס נקודת המוצא של חברת הכנסת גאולה כהן ושל סיעת התחיה. נקודת המוצא שלהם היא של חשש ממשא-ומתן עם ירדן. לפי נקודת המוצא של סיעת התחיה, החשש אינו מאש"ף. החשש הגדול ביותר הוא מירדן. חברת הכנסת גאולה כהן יודעת היטב, שלמשא-ומתן עם אש"ף יש תמיכה מאוד ועזירה, ממש שכרידים של כמה אחוזים במדינת ישראל; אבל למשא-ומתן עם ירדן, שבכלל יש ויחור על חלקים שמרגישים כלפיהם הרגשה של מולדת, יש תמיכה ויש בסיס רחב של תמיכה בעם ישראל. לכן זה מפחיד אותה יותר מכול. לכן זה מפחיד את הממשלה.

מה כל הוויכוח פה על קמפ-דייוויד? הרי את הוויכוח על קמפ-דייוויד מנהלים אנשים שהתנגדו להסכמים האלה. הראשונה בהם היא חברת הכנסת גאולה כהן, ויחד איתה כל סיעת התחיה, ראש הממשלה, שר הביטחון, שר האוצר, סגן שר החוץ וכן הלאה וכן הלאה. האנשים האלה אומרים היום: אנחנו ננהל משא-ומתן רק על בסיס קמפ-דייוויד.

חברי הכנסת, גם בתוכנית רייגן יש אזכור של בסיס קמפ-דייוויד לתקופת הביניים, אבל אין מדובר בפירוש של ממשלת ישראל הנוכחית להסכמי קמפ-דייוויד. הפירוש הזה ניתן על-ידי ועדת כן-אלישר, שקבעה שכל האנגריה בשטח האוטונומיה בתקופת הביניים תהיה של ישראל; שכל המים יהיו באחריות ישראל; שהקרענות יהיו באחריות ישראל; שמקור הסמכות הביטחונית והחוקית, חקיקת החוקים, הכול יהיה בידי ישראל. הפירוש הזה של הסכם קמפ-דייוויד הוא הנותן לחבר הכנסת יהודה כן-מאיר, סגן שר החוץ, את הכוח לתמוך פתאום בהסכמי קמפ-דייוויד, שבשעתו הוא לא תמך בהם. הוא תומך בפירוש של ממשלת ישראל להסכם קמפ-דייוויד.

סגן שר החוץ י' כן-מאיר:

ומה אתה רוצה, שאתמוך בפירוש הערבי?

אמרי רון (המערך):

אני מציע לתמוך בפירוש שהסכם במשא-ומתן.

סגן שר החוץ י' כן-מאיר:

זה ברור.

הכנסת צור, כיחס להקפאת ההתנחלויות: חבר הכנסת צור, יש בינינו ויכוח איפה צריך להתנחל בארץ-ישראל ולא אחזור על הוויכוח הזה. דעתנו, דעת הממשלה ודעת הרוב בכנסת — שמותר וצריך להתנחל בכל מקום בארץ-ישראל. דעתכם שונה, אבל קטנתי מלהבין מה הפומון החוזר הזה, שאנחנו, עוד לפני שחוסים בא — כך הצעת פה — כאשר הוא מודיע את התנאים שלו: נסיגה מוחלטת, הסכמת אש"ף — ואני מסכים עם כל מלה שאמרת על אופיו של אש"ף לא רק בגלל הטרור בדרך, אלא בגלל אופיו האידיאולוגי של אש"ף — אנחנו צריכים מראש להודיע על הקפאת ההתנחלויות? זו איזו מטרה נכספת שלנו? הדוגמא שהבאת כאן ממצרים, הרי היא כתרס הנשבר. האם אנחנו הודיענו על הקפאת ההתנחלויות לפני שסאדאת בא לירושלים? האם הוא העמיד תנאי כזה? האם הממשלה הזאת לא המשיכה בהתנחלויות תוך כדי משא-ומתן עם סאדאת? האם סאדאת העמיד תנאי לבוא לקמפ-דייוויד, תנאי של הקפאת ההתנחלויות? איזה מין דוגמא זו בכלל?

יצחק רבין (המערך):

הוא קיבל את כל סיני מראש.

סגן שר החוץ י' כן-מאיר:

סלח לי, הוא דיבר על הקפאת ההתנחלויות. הוא אמר: כדוגמת מצרים, איזו דוגמא? איזה חקרים? לאחר שנחתם הסכם בקמפ-דייוויד, הסכם על חווה שלום, הסכם שותף שלווה חודשים היו צריכים לפרט אותו, אז הסכים ראש הממשלה למה שהסכים. מה שייך לעניין?

יעקב צור (המערך):

החוזרנו לו את כל סיני, והבטיחו לו את זה עוד בווישינגטון.

סגן שר החוץ י' כן-מאיר:

הוא עדיין לא בא, עדיין אינו מראה כל נכונות לבוא. ואנחנו מזמינים אותו על אף התנאים שהוא מציע. אנחנו מקווים שלא יעמיד תנאים ולא תנאים מוקדמים. ואחרי הצעה שוב שאנחנו צריכים להקפיד את ההתנחלויות ולהודיע מראש? למה? כדי לומר כל העולם שההתנחלות היא מכושול לשלום? האם המערך קיבל את התזוה שההתנחלות היא מכושול לשלום? מעולם לא קיבלתם את הדבר הזה.

אריה נחמקין (המערך):

בסדר, בסדר, מסכימים. כל מה שחגיד לנו נעשה. נכוננו, אנחנו נכוננים.

קריאות:

— — —

הי"ר מ' סבידור:

חברי הכנסת, אני קורא לכולכם.

רענן נעים (המערך):

על ירושלים אפשר לדבר?

סגן שר החוץ י' כן-מאיר:

אדוני היושב-ראש, מי שמציג תנאים מאז 1967 ועד היום — זו ירדן, ומה ישראל כי חלינו עליה? הרי התנאים האלה אינם מקובלים על שום מפלגה ציונית בבית הזה, ואינם בני ביצוע. לכן התוכנית היא לא ישראל אלא ירדן.

אדוני היושב-ראש, אמרתי שאנו חוזרים ומזמינים ומצפים להצטרפותו של חוסין לתהליך השלום, לכן אין לי התנגדות ששתי ההצעות יועברו לדיון בוועדת החוץ והביטחון.

הי"ר מ' סבידור:

תודה לסגן שר החוץ.

חברי הכנסת, למען הסדר, אני מבקש להכניס לפרוטוקול

אמרי רון (המערך):

ויקטור שפיטוב (המערך):
מה זאת אומרת, נציג מ"ס? הוא מייצג את המערך בדיוק
כפי שאת מייצגת את המערך. אולי תפסיקי?

אריה נחמקין (המערך):

אורה נמיר (המערך):

שושנה ארכליאלמוזליו (המערך):

יעקב גיל (המערך):

מה הצעקות האלה?

הי"ר מ' סבידור:

סדר, בבקשה.

רוני מילוא (הליכוד):

אני, אדוני הישבי ראש, איני יכול להתגבר מעל הדוכן על
חילוקי הדעות בין מ"ס לבין מפלגת העבודה.

רענן נעים (המערך):

אמור מה אתה מציע. אינך עונה בשם הממשלה. אמור מה
אתה רוצה.

רוני מילוא (הליכוד):

חבר הכנסת רענן נעים, כרגע נכנסת — איוז ממשלה, מה
ממשלה?

רענן נעים (המערך):

כבר פתרת את הבעיות של הקואליציה, שאתה בא לפתור
עכשיו את הבעיות של האופוזיציה?

רוני מילוא (הליכוד):

אני מציע להסיר מסדר-היום את הצעתו של חבר הכנסת
צור, ולדון בהצעתה של חברת הכנסת גאולה כהן בוועדה.
הוועדה תדון בה לגופו של עניין ותשמע את עמדות החברים
לגבי הצעת חברת הכנסת גאולה כהן, כפי שהובאה כאן.

אני שוכ מביע צער, שלא יכולנו להעביר את שתי ההצעות
לוועדה, בהסכמה של כל חלקי הכית. אם הדבר אינו ניתן,
אנחנו נעביר את הצעתה של חברת הכנסת גאולה כהן לוועדה,
ונסיר מסדר-היום את הצעתו של חבר הכנסת יעקב צור.

הי"ר מ' סבידור:

תודה לחבר הכנסת רוני מילוא.

רענן נעים (המערך):

זהו? למנכ"ל הכנסת הוא הפך.

הי"ר מ' סבידור:

חבר הכנסת יעקב צור, אתה מסכים להעברת הצעתך
לוועדה?

יעקב צור (המערך):

כן.

הי"ר מ' סבידור:

חברת הכנסת גאולה כהן, את מסכימה להעברת הצעתך
לוועדה?

גאולה כהן (התחיה):

כן.

הי"ר מ' סבידור:

אם כן, יש להפריד בין שתי ההצעות לסדר-היום.

זה לא ברור, כאשר אתה קובע שפירושם של הסכמי
קמפ-דייוויד הוא, שלערכים נשאת ריבונות פרסונלית
ומוניציפלית בלבד. בשביל מה ייכנס אתך גורם כלשהו
למשאומתן, אם אתה משאיר לו את הריבונות על הכיבוש ועל
המדרכות? הרי את כל השאר, המים, האנרגיה, הקרקעות —
הכול אתה משאיר ברשות ישראל לתקופת הביניים, והו
הפירוש שנותנת ממשלת ישראל הנוכחית להסכמי
קמפ-דייוויד.

לכן, הבעיה איננה האם לנהל משאומתן על בסיס
קמפ-דייוויד, אלא הבעיה היא הפירוש של ממשלת ישראל
להסכם קמפ-דייוויד, שבגללו, בין השאר, לא רק בגללו אבל
גם בגללו, התפוצץ המשאומתן עם מצרים.

אני חושב שנשארת שאלה אחת, והיא החשש הנורא של
חברת הכנסת גאולה כהן ושל ממשלת ישראל מהאפשרות של
כניסה למשאומתן עם ירדן, כי הוא כרוך, בסופו של דבר,
בויתור על חלקים שגם אני מרגיש כלפיהם שהם מולדת. אני
מצהיר: לא רק חברת הכנסת גאולה כהן, גם אני מרגיש שהם
מולדת. אבל אם רוצים להגיע להסכם, אין ברירה אלא לוותר.
ואם רוצים להגיע למדינה עם אופי יהודי המקיימת יעדים
ציוניים, אין ברירה אלא להגיע לויתור ולהסדר.

יש אפשרות לעשות זאת על בסיס היחלשותו של אש"ף,
המחרחשת עתה לנגד עינינו; יש אפשרות להגיע לפריצת דרך
למשאומתן עם ירדן ואולי גם להסדרים שיחננו לנו הרבה יותר
מההסכם עם מצרים. הרי מדובר כאן על הסדר אזורי, מדובר
כאן על שיתוף פעולה שאין לנו לפי הסכם השלום עם מצרים.
יש לעניין הזה סיכוי. ואפילו אם יש רק שמץ של סיכוי, אינכם
מוכנים לעשות גם את הדבר ששר הביטחון המליץ עליו
בהיותו שגריר ישראל בארצות-הברית, להקפיא את
ההתנחלויות באופן זמני ולאפשר לירדן להיכנס למשאומתן.

לכן אני מציע להסיר את הצעתה של חברת הכנסת גאולה
כהן מסדר-היום.

הי"ר מ' סבידור:

תודה לחבר הכנסת אמרי רון. לחבר הכנסת רוני מילוא יש
הצעה אחרת לגבי ההצעה לסדר-היום של חבר הכנסת יעקב
צור, בבקשה.

רוני מילוא (הליכוד):

אדוני הישבי ראש, כנסת נכבדה, ראשית, אני חייב לציין
שהיתה הכנה שאנו נעביר את שתי ההצעות — גם הצעתו של
חבר הכנסת יעקב צור וגם הצעתה של חברת הכנסת גאולה כהן
— לדיון בוועדת החוץ והביטחון. ההכנה הזאת היתה על
בסיס הגישה, שהנושא מצדיק דיון בוועדה וראוי ששתי
הגישות שהוצגו במליאה תועלנה בוועדה והיא תדון בשתיהן.

אני חייב לומר בצער, שאף שסגן שר החוץ יכול היה
להציע להסיר את הצעתו של חבר הכנסת צור מסדר-היום
ולהעביר רק את הצעתה של חברת הכנסת גאולה כהן לוועדה,
הוא סבר בכל זאת שיש מקום להעביר את שתי ההצעות
לוועדה, והקואליציה כיבדה את החלטתו ואת עמדתו של סגן
שר החוץ בנושא זה. אבל, לצערנו, עלה נציג המערך על הדוכן
והציע להסיר את הצעתה של חברת הכנסת גאולה כהן
מסדר-היום. על כן לא נותר לנו אלא להציע — — —

שושנה ארכליאלמוזליו (המערך):

חבר הכנסת אמרי רון הוא נציג מ"ס, ולא נציג המערך.

רוני מילוא (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, אבקש למנות שני מונים, אם אפשר.

היו"ר מ' סבידור:

חבר הכנסת פנחס גולרשטיין וחבר הכנסת עוזי כרעם יהיו המונים. אנו מצביעים תחילה על הצעת חבר הכנסת יעקב צור.

יעקב גיל (המערך):

חברת הכנסת ארבל-אלמוזלינו, התביישו לך, את לאומנית יותר ממנה. אינני יודע איך תייצגי אותי אתר כך —

היו"ר מ' סבידור:

אבקש שלא לדבר בזמן ההצבעה. מי בעד ההצעה להסיר את הנושא מסדר-היום?

ה צ כ ה

בעד ההצעה להעביר את הנושא שהעלה

חבר הכנסת י' צור לוועדה — 36

בעד ההצעה שלא לכלול את הנושא

בסדר-היום של הכנסת — 38

ההצעה שלא לכלול את הנושא שהעלה חבר

הכנסת י' צור בסדר-היום של הכנסת נתקבלה.

היו"ר מ' סבידור:

ברוב של 38 קולות בעד ההצעה שלא לכלול את הנושא בסדר-היום של הכנסת לעומת 36 בעד העברת הנושא לוועדת החוץ והביטחון, הוחלט להסיר את ההצעה מסדר-היום.

נצביע עכשיו על הצעתה של חברת הכנסת גאולה כהן. מי בעד העברת הנושא לוועדת החוץ והביטחון?

ה צ כ ה

בעד ההצעה להעביר את הנושא

שהעלתה חברת הכנסת ג' כהן

לוועדה — 40

בעד ההצעה שלא לכלול את הנושא

בסדר-היום של הכנסת — 36

ההצעה להעביר את הנושא שהעלתה חברת

הכנסת ג' כהן לוועדת החוץ והביטחון

נתקבלה.

היו"ר מ' סבידור:

ברוב של 40 קולות בעד העברת הנושא לוועדה לעומת 36 קולות נגד, הוחלט להעביר את הצעתה של חברת הכנסת גאולה כהן לוועדת החוץ והביטחון.

יא. הצעה לסדר-היום

הצעת שר האנרגיה והתשתית לפטר את יושב-ראש דירקטוריון חברת החשמל

היו"ר מ' סבידור:

חברי הכנסת, הסעיף הבא בסדר-היום הוא: הצעת שר האנרגיה והתשתית לפטר את יושב-ראש דירקטוריון חברת

החשמל, הצעה לסדר-היום של חבר הכנסת יעקב גיל. בסעיף זה אני מבקש למסור הודעה: על דעת השר ועל דעת המציע אני מודיע: הנושא אינו עולה היום על סדר-היום.

יב. הצעה לסדר-היום

השלכות פיטורי מנהל מינהל מקרקעי ישראל על היעדים הלאומיים של המינהל

היו"ר מ' סבידור:

אנחנו עוברים לסעיף האחרון בסדר-היום: השלכות פיטורי מנהל מינהל מקרקעי ישראל על היעדים הלאומיים של המינהל, הצעה לסדר-היום של חבר הכנסת יעקב צור. אני מתכבד להזמין את חבר הכנסת יעקב צור לעלות לדוכן.

יעקב צור (המערך):

אדוני היושב-ראש, אני צריך לקבל משמרת שנייה היום. אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, שר החקלאות נמצא פה?

היו"ר מ' סבידור:

אבקש לשבת.

יעקב צור (המערך):

האם אפשר לבקש משר החקלאות שישב בעת הדיון?

היו"ר מ' סבידור:

אדוני שר החקלאות.

יעקב צור (המערך):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, העיתונים מכשרים, שביום ראשון זה התקיים הדיון האישי הארוך ביותר בממשלה

היו"ר מ' סבידור:

אבקש שלא להפריע.

יעקב צור (המערך):

העיתונים מבשרים, שביום ראשון האחרון התקיים הדיון האישי הממושך ביותר שהתנהל בממשלה, בנושא פיטוריו של מנהל מינהל מקרקעי ישראל.

אפשר לבקש מחברי שלא יפריעו לי?

אנחנו קוראים בעיתונים, שהיתה גם הצבעה בנושא פיטוריו של מנהל מינהל מקרקעי ישראל, מר שמיר, ושהיו גם רוב ומיעוט, ואף שהיו רוב ומיעוט בישיבת הממשלה; אף ששר המשפטים שמע את הצדדים וייצג אותם; אף שהיו כמה צדיקים בחוץ הישיבה הזאת — אני רוצה לומר לחברי הממשלה היושבים פה, שאין זה מקל על אשמתכם כהכרעה כזה שגרמתם עוול אישי, בלא כל סיבה, וגם הודיתם בזה —

אריה נחמקין (המערך):

זה לא נכון, יש להם סיבה טובה מאוד.

יעקב צור (המערך):

וגם הודיתם בזה, שאין כל סיבה וכל פגם, לא בדרך

שר המשפטים מ' נסים:
זה לא נכון. הוא לא אמר זאת.

יעקב צור (המערך):
הוכל להכחיש זאת אחר כך.

כדי שחברי הכנסת לא יטעו ויחשבו שהנושא הזה שייך לאותו ויכוח העוסק בשאלת המינויים של הפקידים הבכירים והמינויים הפוליטיים — אנחנו יודעים שבנושא המינויים של מנכ"לים יש בעיות: איש שלי, איש שלך. המקרה הזה איננו נכנס בגדר השאלות של המינויים לתפקידים הבכירים בממשלה. ולמה? כי ראש המינהל והמינהל, הכפיפות שלהם לשר החקלאות היא בעיקרה כפיפות מינהלית. שכן בנושא המינהל יש דבר מיוחד שאיננו מצוי בשום נושא אחר: ראש המינהל כפוף בענייני מדיניות למועצת המינהל, שהיא איננה מוסד של הממשלה. מתוך 23 חברי מועצת המינהל — 11 הם מומלצי הקרן-הקיימת. אתם חייבים להתייעץ עם הקרן-הקיימת בעניין מינוי ראש המינהל.

אם כן, על מה בעצם יצא הקצף? על מה יצא זעמו של שר החקלאות? הרי אתה, אדוני שר המשפטים, יודע. הרי אתה שמעת את ראש המינהל, את כל תשובותיו על כל הערותיו של השר גרופר. על מה בעצם יצא זעמו של שר החקלאות? — מר שמיר הפריע לשר החקלאות לבצע מדיניות של מכירת קרקע לאנשים פרטיים. זאת היתה אשמתו וזה היה חטאו של ראש המינהל. מר שמיר לא היה מוכן לתת יד להפרת העקרונות המעוגנים בחוק-יסוד: מקרקעי ישראל. בשל האמנה הקיימת בין התנועה הציונית לממשלת ישראל.

אדוני השר, נהיית שר החקלאות באתה התקופות הקשות ביותר שהיו להתיישבות. אינך נקי מאשמה ומאחריות למה שהתרחש. היית סגן שר בחלק ניכר מהתקופה הזאת. כשאחיה נכנס היום, בתקופה שמושבים מתמוטטים, שהיצוא החקלאי נראה כפי שהוא נראה — קצת צניעות: תעסוק קצת בענייניך; תקן קצת את מה שהרסו. אחרי הכול, אם היה משהו להתפאר בו, בין השאר, בעשייה ובייצור, זו היתה החקלאות. מה קרה לנו? האם נהיינו מוכשרים פחות? רחילק, תיזהר, לפני שאתה הורס, תעשה קצת מאמץ לשקם.

והעיתונים מדווחים, ואין לי סיבה שלא להאמין להם, שאתה טענת שהוא אינו נותן לך לממש את מדיניותך. את חוכנית הקרקע. אולי ראוי שתלמד שיעור, שיעור פשוט, שהנושא של הקרקע הלאומית היה מחובר לחזון הציוני מתחילתו: מהקפסה הכחולה, מגאולת העם — גאולת הקרקע, אולי אפילו מספר "יוקרא", שבו נאמר שהארץ לא תימכר לצמיתות. לא ראינו בקרקע כורסה. אין זה מקרה ש-92% מקרקעות המדינה הם בידי המינהל. זה לא עסק לקבלנים.

לכן קבענו בחוק-יסוד: מקרקעי ישראל, 1960, שמקרקעי ישראל, והם המקרקעים של המדינה, של רשות הפיתוח ושל הקרן-הקיימת בישראל, הבעלות בהם לא תועבר אס במכר ואם בדרך אחרת. באמנה שחתמה הממשלה עם הקרן-הקיימת נאמר, שמקרקעי ישראל יתנהלו לפי העיקרון, שאדמה אינה נמכרת אלא נמסרת בחכירה בלבד.

ייתכן שאלו דמויות פראיים פרטיים שלי, אבל במסמך המונח לפני, שהוציאה אותו התאחדות האיכרים בישראל, ששר החקלאות הוא חלק ממנה, וזאת זכותו, ואולי אפילו זכותו היפה. נאמר: לאור הקשיים הלאומיים הקיימים בשלב זה, בביצוע פשטני של דרישתנו למכירת הקרקעות של

שהאיש מילא את תפקידו, לא במהימנותו ולא במסירותו לתפקיד.

אברהם כ"ץ-עוז (המערך):
זה הכול? זאת הסיבה.

יעקב צור (המערך):
אל תעזרו לי. אתם פשוט נכנעתם. איפה שר החקלאות?

הי"ר מ' סבידור:
סגן שר החקלאות נמצא.

אורה נמיר (המערך):
אינני מבינה. הוא אינו משיב לך?

סגן שר החקלאות מ' דקל:
יש מי שעונה.

אורה נמיר (המערך):

— — —

יעקב צור (המערך):
אם לא היה נוכח כאן, זה היה מצב שונה, אבל כששר החקלאות עומד בפתח, והוא השר האחראי לכך, מן הראוי שישב ויאזין לדיון, למען כבוד הכנסת.

שר החקלאות ס' גרופר:
אני חושב, שאם הסגן שלי יושב כאן זה צריך לספק אתכם.

אורה נמיר (המערך):

— — —

יעקב צור (המערך):
אדוני שר החקלאות, עדיין לא שמעתי שנותנים כבוד לכנסת מהרלת. עוסיקים בנושא הקשור גם כך אישית.

פנחס גולדשטיין (הליכוד):
עצם העלאת הנושא אינה מכבדת — — —

יעקב צור (המערך):
אני פונה ליושב-ראש הכנסת, שיבקש משר החקלאות לשבת בפנים ולא לעמוד בפתח.

הי"ר מ' סבידור:
שר החקלאות נענה לבקשתך.

יעקב צור (המערך):
תודה רבה.

מעבר לעולל האיש, אתם פשוט נכנעתם לקפריזות של שר החקלאות. אבל יתור מזה, בכך נתתם בפעם הראשונה יד, באופן ציבורי, לפגוע ביסודות הקבועים של הבעלות הלאומית על הקרקע.

פנחס גולדשטיין (הליכוד):
בשקר יסודו.

יעקב צור (המערך):
אתה כבר יושב בישיבות הממשלה? נעים מאוד.

פנחס גולדשטיין (הליכוד):
אתה יושב בישיבות הממשלה?

יעקב צור (המערך):
אני גם חושב, שזה לא היה מקרה, שהיועץ המשפטי החיסר והסביר בממשלה, שהוא אינו יודע אם הוא יוכל להגן על ה"קיי" הזה אם הוא יוגש לכג"ץ.

לא יעזור לכם, זה כחוב בעיתון היוצא במדינת ישראל. והיתה לשר החקלאות האפשרות להגן על עצמו.

שר החקלאות פ' גרופר:
שקן, אין מלה אחרת לומר לך. אני אביא לך חומר מי גזל את אדמות המדינה. אתה יודע כמה מאות אלפי דונמים של אדמות בנייה הכי יקרות נמצאות בידי החברות של חברת העובדים עד היום? זו בושה ותרפה. גולתם את האדמות של המדינה. תחבייש לך.

יעקב צור (המערך):
אתה שר בממשלה, אתה יודע? יש לך אחריות. אתה שר בממשלה הזאת, לא מגיע לך להיות שר.

שר החקלאות פ' גרופר:
אני אוכיח לך מי גזל את אדמות המדינה, מזה אתה פוחד. אתם הסקטור המהולל — — —

אברהם כ"ץ-עוז (המערך):
אתה הורס — — — אל תגיד אתם — — —

שר החקלאות פ' גרופר:
שכ בשקט.

אברהם כ"ץ-עוז (המערך):
שכ בעצמך, אל תאמר "אתם", אתה בעצמך הרסת — — — תחבייש לך — — —

שר החקלאות פ' גרופר:
אתה חושב שאני לא אחזיר לך? אדוני היושב-ראש, הסקטור שהוא מייצג הוא הסקטור הכי עשיר בחקלאות.

אברהם כ"ץ-עוז (המערך):
אדוני היושב-ראש, הוא מנסה להשתלט על הישיבה. אדוני השר, שכ.

שר החקלאות פ' גרופר:
אתה מדבר? יש לך חשבון עם אדם שיוודע יותר מדי. אני אעשה אתך את החשבון.

יעקב צור (המערך):
אפשר לדעת, כבוד השר, מה זה "אני אעשה אתך את החשבון"?

שר החקלאות פ' גרופר:
אני אעלה ואומר — — —

יעקב צור (המערך):
אתה תעלה, אתה מוזמן לעלות.

שר החקלאות פ' גרופר:
לא מתי שאתה רוצה ולא מתי שהיושב-ראש רוצה, אני אעלה מתי שאני רוצה.

יעקב צור (המערך):
תסלח לי, פה זה הכנסת, אתה יודע?

עקיבא טף (הליכוד):
חזור בך מהדברים האלה.

יעקב צור (המערך):
מאילו דברים אני צריך לחזור?

עקיבא טף (הליכוד):
לא תביא דברים מהעיתון — — —

יעקב צור (המערך):
תסלח לי, בשביל זה יש במדינת ישראל חוק נגד הוצאת דיבה.

הנחלות. אנו תומכים בינתיים בעיקרון שקרקעות המדינה יועברו לבעלותו של העם היהודי. אבל הקרקעות תימכרנה או תוחכרנה למשתמשים בהם בהתאם לרצון המשתמש. אם המשתמש כקרקע לצרכים השונים — חקלאות, חעשייה, מגורים — יהיה מעוניין לרכוש את הקרקע, תימכר לו הקרקע בהתאם לקביעת השמאי הממשלתי. אם כן, יש פה ניסיון של תנועה ציבורית, שאתה מייצג אותה פה, להרוס את אחד היסודות הקבועים ביותר במדינת ישראל, עוד בטרם קמה מדינת ישראל.

אדוני השר, לא יכולה שלא להיות לך סמכות לכך, ולא לראש המינהל. אם ראש המינהל מנע זאת ממך בדרכים שונות, הרי שהוא רק קיים את החוק, חוק-היסוד, ובנושאים כאלה הוא איננו נתון לסמכותך.

אני יודע שאצה לך הדרך, אדוני שר החקלאות. אתה מחפש אומרי "אמן" קלים בתוך המשרד. אבל קרקע ישראל איננה רכוש הפרטי ואיננה רכוש של שום ממשלה.

אני מצטער על שאיני יכול שלא להאשים אותך, עם כל האחריות, מעל כמה זאת, שגם בחשתי בנושאי קרקע עוד בטרם היותך שר החקלאות או סגן שר החקלאות. הואשמת ציבורית, מעל דפי העיתונות, באשמות קשות מאוד, שיש בהן טובת הנאה אישית, ולא תבעת איש על הוצאת דיבה.

שר החקלאות פ' גרופר:
אתה יודע שאתה משקר במצח נחושה.

יעקב צור (המערך):
אדוני היקר, אדוני שר החקלאות — — —

שר החקלאות פ' גרופר:
אתה משקר במצח נחושה. יש לך מול שהיושב-ראש נתן לך אפשרות להעלות היום את ההצעה, יש לך הכבוד הזה.

יעקב צור (המערך):
אדוני שר החקלאות, חקשיב במדויק למה שאמרתי, ואחרי זה תחזור וזכ מכך שאמרתי שאני משקר. אמרתי שהוואשמת באורח ציבורי מעל דפי העיתונות בכך שבחשתי אישית בטובת הנאה, וכך כתוב ב"כתורת ראשית" מיום 27 ביולי השנה.

מרים גולדשטיין (הליכוד):
באמת?

פנחס גולדשטיין (הליכוד):
אתה מסכן, תמים.

סגן שר החקלאות מ' דקל:
איך הוא אומר? — אני אמרתי משהו? לא אמרתי שום דבר. רק אמרתי.

פנחס גולדשטיין (הליכוד):
הדבר שחבר הכנסת צור עשה הוא דבר לא-הגון ביותר.

יצחק זייגר (הליכוד):
— — — רוח מדיני.

עקיבא טף (הליכוד):
מה שעשית הוא דבר נורא.

יעקב צור (המערך):
דבר נורא. העיתון הזה יוצא במדינת ישראל. לעיתון הזה אין חסינות. או מגיישם תביעה על הוצאת דיבה או מתפטרים. שר בישראל שכן נאמר עליו — אתם תאפשרו לי לקרוא זאת.

ועל כניעה לדברים שלא היתה צריכה להיכנע להם. ואני חושב, שהיתה זאת הזדמנות ראויה לשמוע ולדון מעל במת הכנסת לאיזה כיוון מנסים להוביל את בעיית האדמות והקרקעות במדינת ישראל.

היו"ר מ' סבירור:

תודה לחבר הכנסת יעקב צור. ישיב סגן שר החקלאות, חבר הכנסת מיכאל דקל.

סגן שר החקלאות מ' דקל:

אדוני היושב-ראש, חברי כנסת נכבדים, אני הכנתי את התשובה על הצעתו של חבר הכנסת יעקב צור ועמדתי להתייחס בדבריו לשני האספקטים של הבעיה: הזכות של השר למנות מנכ"ל חדש וההאשמה שהשתמע ממנה, שכאילו יש כוונה של שינוי המדיניות הקרקעית במדינת ישראל. כדרכי, אני חושב כדרכי, רציתי להתייחס רק לעניין הזה. אבל, אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, אחרי ששמעתי את דבריו של חבר הכנסת יעקב צור, אני שואל שלא לנושא: אלו היו הנורמות של כנסת ישראל? יעלה כאן חבר הכנסת ויאמר, שכל עוד שזה כתוב בעיתון, האשמה עומדת? יעלו כאן חברי כנסת ויצטטו את כל העיתונים, כל עיתון שמופיע בארץ ובחוץ-לארץ, ויאמרו לחברי כנסת ולשרים: השיבו על מה שכתוב? ועם זה אנחנו נלך להתמודד יום יום, שעה שעה, בכנסת, כאשר אנחנו רוצים דיון? נכון, יש חילוקי דעות, יכולות להיות גישות שונות, אבל זו הדרך? ולעשות פרסונליזציה מכל דבר, בזה התועלת? לאן אנחנו מובילים את עצמנו כאופוזיציה, כקואליציה, ככנסת? זאת ועוד, לצערי, אני חייב להשתמש במושג הזה, התחסדות כזאת.

חברי הכנסת, הוויכוח יכול להיות ענייני וצריך להיות ענייני, ואם יש מגמות של שינוי מדיניות במינהל מקרקעי ישראל, צריך לדון עליהן בכנסת. אין מגמות כאלה, אבל אפשר לדון על הנושא, ולא לעשות מהנושא התקפות אישיות. בצורה כזאת אין מה להשיב, כי בעיתון כתוב, ולמחרת צריך להוכיח שאין לי משפחה. ואיני רוצה לפרט יותר.

איני רוצה גם להתייחס לסתירה בדבריו של חבר הכנסת יעקב צור, ויש סתירה, מצד אחד, הוא אמר בדבריו שמועצת מינהל מקרקעי ישראל, המורכבת מ-23 חברים, יש בה 11 חברים שהתמנו על-ידי הקרן-הקיימת לישראל —

שר המשפטים מ' נסים:

הם נתמנו על-ידי הממשלה, לא על-ידי הקרן-הקיימת לישראל.

סגן שר החקלאות מ' דקל:

— על-ידי הממשלה, בהמלצת הקרן-הקיימת לישראל. זה מוסד ציבורי שיש בו נציגים מכל המגזרים — החקלאיים, העירוניים, התעשייתיים והממשלתיים. ורק מועצת המינהל יכולה לשנות מדיניות, כאשר הממשלה רוצה לשנות מדיניות זו. ופתאום הוא נותן כוח ועוצמה כה גדולים לשר החקלאות, עוד כשהיה סגן שר החקלאות, שהוא כבר החליט למכור קרקעות המדינה, ושום דבר איננו עוצר בו. אין מועצת מינהל, אין ממשלה, אם היא אינה רוצה את המדיניות הזאת, אין כנסת. שר החקלאות הוא כול-יכול. חבר הכנסת יעקב צור, למען הקנטרנות שבהצעה, מציג את זה כך, ואינו שם לב אפילו שהוא עצמו אומר דבר והיפוכו.

לכן איני רוצה להיכנס לוויכוח, אבל אולי למען ההגנות ולמען כבוד הכנסת, אשתדל לענות בשני משפטים על הנושא האמיתי ולא על ההצגה הקנטרנית.

עקיבא נוף (הליכוד):

זו שיטה — — —

אברהם כ"ץ-עוז (המערך):

שום דבר לא יצא מזה — — —

היו"ר מ' סבירור:

חברי הכנסת, למרות ההתרגשות — — —

אהוד אולמרט (הליכוד):

אייאפשר להגיש תביעת דיבה על דברים שנאמרו מעל דוכן הכנסת.

יעקב צור (המערך):

תסלח לי, לא שמעת מה היה פה.

אהוד אולמרט (הליכוד):

זה לא שייך.

יעקב צור (המערך):

זה שייך מאוד. אם הואשם שר בישראל רשמית מעל עיתון בהאשמות אישיות ולא הגיש תביעה על הוצאת דיבה ולא תבע את העיתון הזה, הרי שאשמתו עומדת. זה הכול.

עקיבא נוף (הליכוד):

היו"ר מ' סבירור:

חבר הכנסת צור, אני רוצה להעיר לך, לגיטימי — — —

עקיבא נוף (הליכוד):

זה מעשה נורא, מה שעשה חבר הכנסת צור — — —

תמר אשל (המערך):

— — — זה עלה בכנסת — — —

היו"ר מ' סבירור:

חבר הכנסת צור, לגיטימי לצטט מה שכתוב בעיתון — — —

חיים רמון (המערך):

חבר הכנסת נוף, אתה, בהצעה לסדר-היום, האשמת לפני חצי שנה, על-סמך מה שעיתון כתב, חבר כנסת מסוים ואמרת שהוא בוגד. הגשתי הצעה לסדר-היום מתוך ציטוט. פתאום אסור לצטט עיתונים?

היו"ר מ' סבירור:

חבר הכנסת צור, לגיטימי לצטט לצורך ויכוח מה שכתוב בעיתון. אבל אל נא תפסוק, שאם השר לא הגיב, האשמה עומדת. יש עיתונים שלא צריך להתייחס אליהם כלל, לפי דעתו, לפי השקפתו של השר. אבל אל תאמר שהאשמה עומדת. הוא יכול להתייחס או שלא להתייחס, שום אשמה אינה עומדת, ואני מבקש שבעניין הזה תחזור כך. לגיטימי לצטט ולגיטימי לומר מה שכתוב, אבל לא שהאשמה עומדת. שום אשמה אינה עומדת. זה לא פסק-דין של בית-משפט.

יעקב צור (המערך):

מקבל את הדבר.

היו"ר מ' סבירור:

זה לא כתב אשמה מטעם היועץ המשפטי, ולכן אני מבקש, שום האשמה אינה עומדת.

יעקב צור (המערך):

לכן אין לי ספק, שהפיתורים של ראש המינהל מלמדים על דברים הרבה יותר עמוקים, ומלמדים גם על לבטים בממשלה

שמעון פרס (המערך):

לא הבנתי האם יש שינוי במדינות או לא. מעניין לדעת.

סגן שר החקלאות מ' דקל:

ממשלת ישראל החליטה לפני שנים מספר למכור כ-100,000 דונם אדמה של שיכונים שאנשים גרים בהם. זו היתה החלטת ממשלה. מעבר לזה אין כל החלטת ממשלה אחרת.

היו"ר מ' סבירור:

תודה לסגן שר החקלאות. אנו עוברים להצבעה. לפנינו שתי הצעות: האחת — לכלול את הנושא בסדר-היום, והשנייה — שלא לכלול אותו בסדר-היום. אני ממנה שני מונים — חברי הכנסת מיכאל רייסר ורענן נעים — לספירת הקולות.

ה צ ב ע

בעד ההצעה לכלול את הנושא

בסדר-היום — 30

בעד ההצעה שלא לכלול את

הנושא בסדר-היום — 36

ההצעה שלא לכלול את הנושא בסדר-היום

נתקבלה.

היו"ר מ' סבירור:

הישיבה הבאה מחר בשעה 11:00. ישיבה זו נעולה.

זכותו של שר לדאוג. בהתאם לסמכותו. שיחממה מנכ"ל של משרד, או של מינהל מקרקעי ישראל, שהוא יכול לשתף אחר פעולה. כרגע אינני נכנס לתכונות האישיות של מר מאיר שמיר כמנכ"ל מינהל מקרקעי ישראל. אבל הרי זו לא רק שאלה אמורפית או אבסטרקטית, האם הוא מסוגל או איננו מסוגל למלא את התפקיד, אלא זו שאלה של יחסים בין אנשים. האם האחר יכול לעבוד עם השני. זו איננה קפריזה. מר מאיר שמיר כיהן כמנכ"ל מינהל מקרקעי ישראל בתקופה שבה השר פסח גרופר היה סגן שר החקלאות, ויש לו על מה להסתמך. והוא איננו צריך לפרט זאת. הפירוט איננו רלבנטי. כי הוא איננו מוביל לשום מקום. אבל זוהי סמכותו גם אם אין לו על מה להסתמך — ואני אומר בכנות שיש לו על מה להסתמך. וטוב שהוא איננו מגיב על מה שמופיע בעיתונות ואיננו מגיב ציבורית לגבי מה שיש לו להגיד על הניהול של מינהל מקרקעי ישראל, כי לא זה הנושא.

השאלה השנייה היא של שינוי המדיניות הלאומית. שהיא תמיד ממשלחית, אבל זוהי מדיניות לאומית של ייעודי הקרקע והמטרות הקרקעיות. זוהי שאלה נכבדה מאוד. שר איננו יכול לשנות את המדיניות. יכולה להיות לו דעה, תפיסה, קונצפציה. הוא צריך להעביר זאת בממשלה, כמועצת המינהל. וזה לא קפריזה אישית של אדם שהוא כול-יכול. הוא איננו כול-יכול.

לכן אני חושב שחבר הכנסת יעקב צור לא שירת את הנושא לא כהבאת הדברים ולא כצורת הצגת הנושא. לדעתי זאת היתה הצעה שלא היה צריך להעלות אותה בכנסת. וכיוון שהוא העלה אותה, אני מציע להסיר אותה מסדר-היום של הכנסת.

הישיבה ננעלה בשעה 21:35.